

Litokairan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma

Litokairan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma

Tämän raportin julkaisuun on saatu tukea Euroopan unionin Life luonto -rahastosta.

Översättning: Cajsa Rudbacka-Lax
Kansikuva: Jorma Luhta

© Metsähallitus 2007

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-510-6 (nidottu)
ISBN 978-952-446-511-3 (pdf)

120 kpl
Kopijyvä Oy, Jyväskylä 2007

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	2007
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	19.5.2006
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	1515/623/2004
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	Soidensuojelualue, Natura 2000		
ALUEEN NIMI	Litokaira		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Litokairan Natura 2000 -alue (FI 1103827)		
ALUEYKSIKKÖ	Pohjanmaan luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Litokairan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	<p>Litokairan Natura 2000 -alue (FI 1103827) sijaitsee Oulun sekä Lapin läänien rajalla. Alueen pohjoisosat kuuluvat Ranuan kuntaan ja eteläiset osat Pudasjärven kaupunkiin. Alueen länsireunasta kuuluu pieni osa myös Kuivaniemen kuntaan. Lapiosuon alueesta muodostettiin Metsähallituksen omalla päätöksellä rauhoitettu aarnialue vuonna 1960. Sama alue oli ehdolla kansallispuistoksi kansallispuistokomitean mietinnössä vuonna 1976. Nyt tähän 30 392 hehtaarin laajuiseen kokonaisuuteen sisältyy luonnonsuojelulain nojalla suojeltu Lapiosuon–Iso-Äijönsuon soidensuojelualue (laki 851/1988) sekä maa-aineslailla suojeltu Puolakkavaaran harjajensuojelu-ohjelma-kohte (1 %). Natura-alueajauksen sisällä on lisäksi metsälain nojalla rauhoitettuja kohteita.</p> <p>Litokairan luonnonsuojelullinen merkitys on huomattava, sillä alue on käytännössä suurin yhtenäinen aapasuokokonaisuus napapiirin eteläpuolisessa Euroopassa. Laajat yhtenäiset suot, metsäluonto, luonnontilaiset ja edustavat vesistöt sekä lajisto sisältyvät alueen tärkeimpiin luonto-arvoihin. Myös alueen eränkäyntiperinne kuuluu suojeltaviin asioihin. Alueen aineeton arvo piilee sen rakentamattomuudessa. Vastaavaa erämaatunnelmaa pääsee harvoin muualla kokemaan. Alueella on yhdeksän EU:n luontodirektiivissä (92/43/ETY) mainittua luontotyyppiä.</p> <p>Hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetyt tavoitteet Litokairan Natura 2000 -alueelle ovat luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, erämaisyyden säilyttäminen sekä lähivirkistykseen ja perinteisten elinkeinojen tukeminen. Tunnettavuuden kautta on myös tarkoitus lisätä alueen arvostusta.</p> <p>Suunnitelma perustuu lakeihin ja asetuksiin, EU:n luonto- ja lintudirektiivin määräyksiin, Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteisiin, Suometsäerämaa Life -hankkeessa laadittuihin perusselvityksiin alueen luonnosta ja käytöstä, alueesta aikaisemmin kerättyyn tietoon, Metsähallituksen suunnitteluohjeeseen sekä alueellisiin ohjeisiin, sidosryhmien antamiin tietoihin ja näkemyksiin sekä paikallisten asukkaiden mielipiteisiin. Osallistamisen tuloksia on hyödynnetty mm. alueen käytön linjauksissa.</p> <p>Hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetyissä linjauksissa sovitaan yhteen eri käyttömuodot säilyttämällä alueen erämainen luonne vetovoimatekijöineen, tukemalla nykyisen kaltaista käyttöä sekä ohjaamalla luontomatkailevia ja lähivirkistystä alueen reunaosille. Alueen rakentamaton syrjäosa taas tarjoaa haastetta kokeneellekin kulkijalle.</p> <p>Tämä suunnitelma sekä siihen liittyvät toimenpiteet alueelle on tehty vuosina 2002–2005 osana Suometsäerämaa Life -hanketta.</p>		
AVAINSANAT	Natura 2000, erämaisuus, aapasuokokonaisuus		
MUUT TIEDOT	Hoito- ja käyttösuunnitelman ovat kirjoittaneet Olli Lipponen, Mika Lehto, Teija Turunen ja Mari Wiiskanta.		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 17		
ISSN	1796-2943	ISBN (NIDOTTU)	978-952-446-510-6
		ISBN (PDF)	978-952-446-511-3
SIVUMÄÄRÄ	81 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	Kopijyvä Oy
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	10 euroa

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	2007
UPPDRAKSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	19.5.2006
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	1515/623/2004
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/ SKYDDSPROGRAM	Myrskyddsområde, Natura 2000		
OMRÅDETS NAMN	Litokaira		
NATURA 2000 -OM- RÅDETS NAMN OCH KOD	Litokaira Natura 2000 -område (FI 1103827)		
REGIONENHET			
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för Litokaira Natura 2000 -område		
SAMMANDRAG	<p>Litokaira Natura 2000 -område (FI 1103827) är beläget på gränsen mellan Uleåborgs och Lapp-lands län. De norra delarna av området hör till Ranua kommun och de södra delarna till Pudasjärvi stad. En liten del av områdets västra kant hör också till Kuivaniemi kommun. Lapiosuo-området ombildades genom Forststyrelsens eget beslut till ett fredat ödemarksreservat 1960. Samma område var på förslag till nationalpark i nationalparkskommitténs betänkande 1976. Nu ingår i denna helhet på 30 392 hektar det med stöd av naturskyddslagen skyddade Lapiosuo-Iso Äijönsuo myrskydds-område (lag 851/1988) sant det genom marktäktslagen skyddade Puolakkavaara, som är ett objekt enligt åsskyddsprogrammet (1 %). Inom gränsen för Natura-området finns dessutom objekt som är fredade med stöd av skogslagen.</p> <p>Litokairas betydelse för naturskyddet är avsevärd, för området är i praktiken det största enhetliga aapamyrkomplexet i Europa söder om polcirkeln. De vidsträckta, sammanhängande myrarna, skogsnaturen, de representativa vattnen i naturtillstånd samt arterna hör till områdets viktigaste naturvärden. Också jakttraditionen i området bör skyddas. Områdets immateriella värde ligger i att det är obebyggt. Det är sällan man får uppleva motsvarande ödemarksstämning någon annanstans. I området finns nio naturtyper som nämns i EU:s habitatdirektiv (92/43/EEG).</p> <p>De mål för Litokaira Natura 2000 -område som presenteras i skötsel- och användningsplanen går ut på att trygga naturens mångfald, bevara dess ödemarkskaraktär samt stödja närrekreationen och de traditionella näringarna. Avsikten är också att förbättra områdets status genom att göra det mera känt.</p> <p>Planen baserar sig på lagar och förordningar, bestämmelserna i EU:s habitat- och fågeldirektiv, Forststyrelsens principer för skötseln av naturvårdsområden, de grundläggande utredningar om områdets natur och användning som utarbetats i samband med Life-projektet Myrskogsödemark, den information som tidigare insamlats om området, Forststyrelsens planeringsanvisning samt regionala anvisningar, uppgifter och synpunkter från intressentgrupperna samt lokalbefolkningens åsikter. Resultaten av deltagandet har utnyttjats bl.a. i riktlinjerna för områdets användning.</p> <p>I de riktlinjer som presenteras i skötsel- och användningsplanen samordnas olika användnings- former genom att områdets ödemarkskaraktär med sina attraktionsfaktorer bevaras, den nuvarande användningen stöds samt genom att naturturismen och närrekreationen styrs till områdets utkanter. Den obebyggda avlägsna delen av området innebär åter en utmaning även för erfarna vandrare.</p> <p>Denna plan samt de åtgärder för området som ansluter sig till den har uppgjorts 2002–2005 som en del av Life-projektet Myrskogsödemark.</p>		
NYCKELORD	Natura 2000, ödemarkskaraktär, aapamyrkomplex		
ANDRA UPPGIFTER	Skötsel- och användningsplan har skrivits av Olli Lipponen, Mika Lehto, Teija Turunen och Mari Wiiskanta.		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonuojelujulkaisuja. Sarja C 17		
ISSN	1796-2943	ISBN (HÄFTAD)	978-952-446-510-6
		ISBN (PDF)	978-952-446-511-3
SIDANTAL	81 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	Kopijyvä Oy
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	10 euro

Sisällys

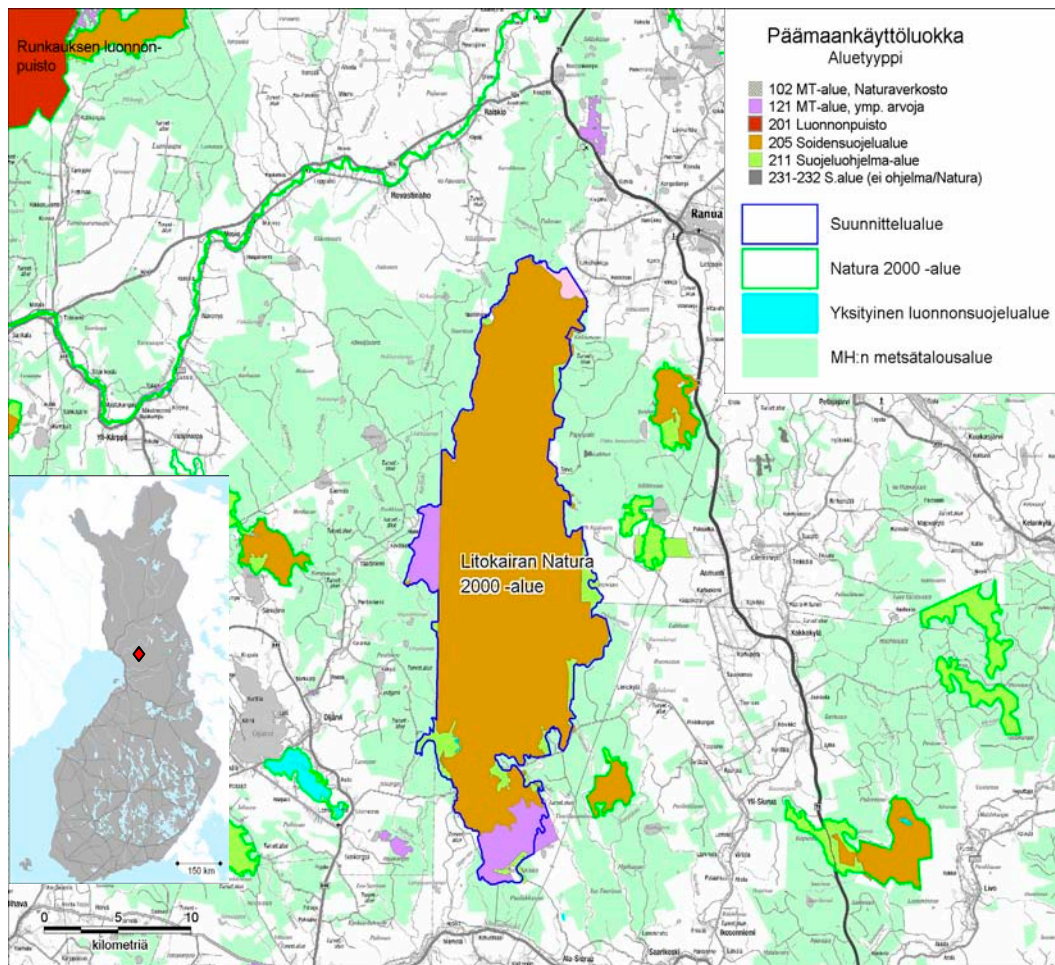
1 Johdanto	7
1.1 Suunnittelualan kuvaus.....	7
1.2 Suunnitteluprosessi.....	8
ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ	11
2 Luonto ja historia	11
2.1 Yleiskuvaus.....	11
2.2 Litokairan pinnanmuodot.....	12
2.3 Vesistöt.....	12
2.4 Luontotyyppit.....	14
2.5 Lajisto.....	16
2.5.1 Kasvillisuus.....	16
2.5.2 Linnut.....	17
2.5.3 Nisäkkäät.....	19
2.5.4 Kovakuoriaiset.....	19
2.6 Historia.....	19
2.6.1 Maankäytön historia.....	19
2.6.2 Suojeluhistoria.....	21
2.7 Nykyinen käyttö.....	22
2.8 Litokairan alueeseen kohdistuvat rasitteet.....	22
2.9 Yhteenvedo.....	22
HOITO JA KÄYTTÖ	24
3 Hoidon ja käytön tavoitteet	24
4 Maankäytön vyöhykkeet	26
4.1 Syrjävyöhyke.....	28
4.2 Virkistysvyöhyke.....	28
4.3 Kulttuurivyöhyke.....	28
5 Luonnon suojelu ja hoito	29
5.1 Nykytila.....	29
5.2 Tavoitteet.....	29
5.3 Toimenpiteet.....	30
5.4 Seuranta.....	30
6 Kulttuuriarvojen suojelu	32
7 Luonnon käyttö	33
7.1 Retkeily.....	33
7.1.1 Nykytila.....	33
7.1.2 Tavoitteet.....	35
7.1.3 Toimenpiteet.....	35
7.1.4 Seuranta.....	35
7.2 Marjastus ja sienestys.....	36
7.3 Kalastus.....	36
7.4 Metsästys.....	36
7.5 Poronhoito.....	36
7.6 Malminetsintä ja kaivostoiminta.....	37

7.7 Maa-ainesten otto	37
7.8 Puuston käyttö	37
7.9 Matkailun yritystoiminta	39
7.10 Liikenne ja liikkuminen.....	40
8 Luonto-opastus	40
9 Tutkimus	41
10 Toimenpidesuunnitelmat	42
HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	43
11 Hallinnan ja hoidon järjestäminen	43
12 Palvelurakenteiden huolto	44
12.1 Tehtävät.....	44
12.2 Polttopuuhuolto	44
12.3 Jätehuolto.....	44
13 Valvonta	44
14 Yhteistyö.....	45
15 Resurssit ja aikataulu.....	46
16 Suunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden vaikutusten arviointi	47
16.1 Uhka-analyysi.....	47
16.2 Suunnitelman vaikutusten arviointi.....	49
16.2.1 Ekologiset vaikutukset.....	49
16.2.2 Taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset.....	50
16.3 Litokaira 2015	50
16.3.1 Luontotyytit ja lajit	50
16.3.2 Lähivirkistys, luontomatkailu ja erämaisyyden säilyttäminen	52
Lähteet.....	53
Liitteet	55
Liite 1 Yhteenveto lausunnoista	55
Liite 2 Yleisötilaisuuksissa tulleet kommentit	64
Liite 3 Litokairan metsien ikäluokkajakauma	78
Liite 4 Maakuntakaavat	79
Liite 5 Ympäristöministeriön vahvistuskirje	80

1 Johdanto

1.1 Suunnittelualan kuvaus

Litokaira, Natura 2000 -suojelualueverkostoon koodilla FI 1103827 kuuluva alue, jota tämä hoito- ja käyttösuunnitelma koskee, sijaitsee pohjoisosiltaan Ranuan kunnan ja eteläisiltä osiltaan Pudasjärven kunnan alueella. Alueen länsireunasta kuuluu pieni alue myös Kuivaniemen kuntaan. Samalla alue jakaantuu myös kahteen eri lääniin Pudasjärven ja Kuivaniemen kuuluessa Oulun lääniin ja Ranuan kunnan ollessa osa Lapin lääniä. Kuvassa 1 näkyy Litokairan alueen sijainti. Litokairan alueen hallinnasta ja hoidosta vastaa Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelut.

Kuva 1. Litokairan sijainti. © Genimap Oy, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MYY/06, © Suomen ympäristökeskus 2006, © Metsähallitus 2006.

Alueen kokonaispinta-ala on 30 382 hehtaaria, josta vesialueita on 610 hehtaaria. Alue koostuu pääosin Lapiosuon ja Iso-Äijönsuon soidensuojelualueesta (laki 851/1988). Lisäksi alueella on maa-aineslain nojalla suojeltu Puolakkavaaran harjijensuojeluohjelmakohte, soidensuojeluohjelmakohteita, sekä metsälain nojalla rauhoitettuja alueita.

Litokairan alueella on kaksi yksityisomistuksessa olevaa suojelualuetta. Suojelualuetunnuksella YSA200046 on rauhoitettu Hirvelä RN:o 104:33 -niminen tila Litokairan länsiosassa, Pudasjärven kaupungissa. Tilan pinta-ala on 9,53 hehtaaria. Toinen yksityinen suojelualue on Lapin läänin

puolella. Tähän Korpela RN:o 61:1 -tilaan kuuluvaan määräalaa sisältyy Pikku-Korpjärven vesi-alue, pinta-alaltaan noin 5 hehtaaria. YSA-alueita koskevat niille perustamisasiakirjassa erikseen säädetyt rauhoitusmääräykset. Maaliskuussa 2005 Litokairan Natura 2000 -alueesta on valtion omistuksessa 99,7 %. Tässä suunnitelmassa ehdotetut toimenpiteet ja käytön rajoitukset eivät koske yksityisomistuksessa olevia alueita. Suunnittelualue ja sen hallinnollinen jakautuminen lakisääteisiin suojelualueisiin sekä suojeluohjelmakohteisiin näkyvät kuvassa 2.

Litokairan alue on luonnonsuojelullisesti erittäin merkittävä. Käytännössä alue on suurin yhtenäinen aapasuokokonaisuus napapiirin eteläpuoleisessa Euroopassa. Luonnonsuojelullisen merkittävyytensä vuoksi Litokaira on mukana useassa kansainvälisessä luonnonsuojeluohjelmassa. Se on mm. IBA (Internationally Important Bird Area) -alue ja Euroopan neuvoston soidensuojeluohjelmakohde sekä kansainvälisen soidensuojeluohjelman Project Telma -kohde. Euroopan unionin lintudirektiivin mukaan Litokaira on myös erityisen merkittävä linnustonsuojelukohde, eli SPA-alue. Samalla Litokaira on myös luontodirektiivin mukainen luontotyyppien ja lajien suojelun kannalta tärkeä SCI-alue.

1.2 Suunnitteluprosessi

Pohjois-Pohjanmaan liiton, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen yhteistyönä laatimassa arvokkaiden luontokohteiden hoidon ja käytön priorisointia käsittelevässä kirjassa (Anonyymi 2001) Litokaira arvioidaan tulevaisuudessa kohdistuvan entistä laajempia käyttöpaineita, jotka tulisi suunnata parhaiten kulutusta kestäville alueille siten, että alueen luonnonsuojelullinen arvo ei vaarannu. Litokaira ei kuitenkaan ole luontomatkailun painopistealue, vaan kuuluu kehittämisluokkaan kolme. Tämän luokittelun mukaan kohteella on lähinnä maakunnallista merkitystä, ja sen palveluvarustus on monipuolinen ja määrältään kohtalainen.

Luonnonsuojelulain 1996/1096 19 §:n mukaan hoito- ja käyttösuunnitelma on laadittava kansallispuistoille, mutta se voidaan laatia myös luonnonpuistoille ja muille luonnonsuojelualueille. 30.9.1988 annetun lain eräiden valtion omistamien alueiden muuttamisesta soidensuojelualueiksi (851/1988) nojalla annetussa asetuksessa (852/1988) todetaan, että soidensuojelualueen hoitoa ja käyttöä varten laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma. Litokairan Natura 2000 -alueelle hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen on tärkeää alueen suuren luonnonsuojelullisen merkityksen vuoksi. Näin alueeseen kohdistuvat uhat ja lisääntyvä käyttöpaine saadaan hallintaan alueen luonnonsuojelullista arvoa vaarantamatta.

Litokairan alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen aloitettiin vuonna 2002, jolloin käynnistyi Metsähallituksen toteuttama Suometsäerämaa Life -hanke. Hankkeen päärahoittaja oli EU:n Life luonto -rahasto. Hankesuunnitelman keskeisenä tavoitteena oli sovittaa yhteen projekti-alueisiin kohdistuvat erilaiset maankäytölliset odotukset toteuttamalla hoito- ja käyttösuunnitelmat kaikille projektikohteille: Litokaira, Olvassuolle ja Iso Tilansuo-Housusuolle. Projektin kuluessa tehtiin Litokairan alueesta selvityksiä, joiden tavoitteena oli luoda kokonaiskuva alueen historiasta ja nykytilasta sekä kulttuurihistoriallisesta että luonnontieteellisestä näkökulmasta tarkasteltuna. Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma pohjautuu paljolti näihin selvityksiin, mutta myös alueesta aiemmin kerättyyn tietoon.

Suunnitelman laadinnassa on otettu huomioon Pohjois-Pohjanmaan Litokairan aluetta koskeva alkuvuodesta 2005 vahvistettu maakuntakaava, sekä Lapin alueelle yltävää Litokairan osaa koskeva vahvistettu Rovaniemen maakuntakaava. Molemmissa kaavoissa pääosa Litokairan Natura 2000 -aluetta (Lapio-suon–Ison Äijönsuon soidensuojelualue) on varattu luonnonsuojelutarkoituksiin ilman erityisiä vaateita alueen käytöstä. Natura-rajauksen sisällä on myös metsä- ja maa-aineslailla toteutettavia kohteita alueen etelä- ja länsiosissa, joissa metsätaloudellinen toiminta on mahdollista, mikäli suojelun perusteena olevia Natura-luontotyyppijä ei vaaranneta. Kyseisissä maakuntakaavoissa Litokairan lähiympäristössä on lisäksi varattu useita alueita turvetuotantoon sekä Ranua–Oijärvi välinen tieyhteys alueen lounaispuolella.

Suunnitelman laadinnassa on noudatettu Metsähallituksen osallistavan suunnittelun periaatteita, luonnonsuojelulain mukaisia säädöksiä, Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteita (Metsähallituksen ympäristö- ja laatukäsikirja), valtioneuvoston päätöstä Suomen ehdottamista Natura 2000 -alueista (20.8.1998), EU:n luonto- ja lintudirektiivien määräyksiä sekä Metsähallituksen hoito- ja käyttösuunnittelun ohjetta. Tämän hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen liittyen, vuosina 2003–2005, järjestettiin Metsähallituksen osallistavan suunnittelun periaatteiden mukaisesti kuulemistilaisuuksia, joissa kaikki halukkaat saivat kertoa mielipiteensä alueen tulevaisuudesta. Nämä avoimet yleisötilaisuudet järjestettiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisen kierroksen tilaisuuksissa saatiin alueiden historiasta ja aiemmasta käytöstä paljon tietoa, jota tässä suunnitelmassa on hyödynnetty. Toisella kierroksella haettiin hyväksyntää hoito- ja käyttösuunnitelman linjauksille. Nämä mielipiteet kirjattiin lähes autenttisina osallistamistaulukkoon (liite 2). Kuulemistilaisuuksia järjestettiin kaikkiaan viisi kappaletta suunnitelma-alueen eri puolilla.

Tämän suunnitelman on laatinut Suometsäerämaa Life -hankkeen projektiryhmä Olli Lipponen, Mika Lehto, Teija Turunen ja Mari Wiiskanta. Projektin ohjausryhmässä olivat mukana edustajat hankealueen kunnista sekä Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksista. Ohjausryhmä toimi samalla hoito- ja käyttösuunnitelmien laatimista tukeneena ulkopuolisena asiantuntijatahona.

ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ

2 Luonto ja historia

2.1 Yleiskuvaus

Litokairan Natura 2000 -alue muodostuu pääosin luonnonsuojelulailla suojellusta Lapiosuon–Iso Äijönsuon soidensuojelualueesta, jonka osuus on 91,4 % Natura-alueen pinta-alasta. Maa-ainelaitilla suojellun Puolakkavaaran harjijensuojeluohjelmakohteen osuus on 1 % alueen pinta-alasta, ja alueen metsälailla suojellut kohteet kattavat yhteensä 7,6 % alueen pinta-alasta. Litokairan Natura 2000 -alueen kokonaispinta-ala on 30 392 hehtaaria, ja se on alueena yhtenäinen.

Litokaira on erämaaluonnon suojelun suhteen ainutlaatuinen alue. Koko Euroopasta ei löydy napapiiriin eteläpuolelta toista Litokairan kaltaista aapasuokokonaisuutta. Litokairan nisäkäs- ja lintulajisto on erittäin edustava. Alue on luonteeltaan erityyppisten suoalueiden mosaiikki, jota pienet vesistöt ja metsäsaarekkeet kirjavoivat. Kasvimaantieteellisesti Litokaira kuuluu keskiboreaalisen kasvillisuusvyöhykkeeseen (Ahti ym. 1968). Suokasvillisuuden aluejaossa Litokaira kuuluu Pohjois-Pohjanmaan aapasuovyöhykkeeseen (Ruuhijärvi 1988).

Metsät, joiden luonnontilaisuuden aste vaihtelee, sijaitsevat suosaarekkeissa. Osalla metsäkuvioista on nähtävillä korkeita kantoja muistuttamassa vanhoista poimintahakkuista (Junninen 1992). Poimintahakkuiden lisäksi merkittävä osa Litokairan alueen metsistä on 1900-luvun alkuvuosikymmeninä ehditty käsitellä tehokkaamminkin, mikä edelleen näkyy metsien luonnontilaisuuden asteessa. Osa metsistä on toisaalta säilynyt hyvinkin luonnontilaisina. Metsien käsitteilyerot näkyvät eritoten lahopuun määrän vaihteluna metsäkuvioiden välillä (Hanhimäki 2003b). Vaikka alueen metsät eivät olekaan täysin luonnontilaisia, lisää Litokairan alueen metsien suojelullista merkitystä sen sijainti keskellä Pohjois-Pohjanmaan intensiivisen metsätalouden aluetta, jossa vanhoja metsiä on jäljellä enää hyvin vähän. Alueen metsien ikäluokkajakauma näkyy liitteessä 3.

Suot Litokairan alueella ovat pääosin karuja aapasoita. Suurimmat yhtenäiset suolakeudet ovat alueen pohjoisosissa. Suotyyppi on pääosin oligotrofista rimpinevaa. Alueella on vain muutamia rehevämpiä lettonevalaikkuja. Etelämmäs tultaessa yleistyvät karut kalv akka- ja suursaranevat. Alueen puustoisista soista edustavimpia ovat Vitmanlammen ruoho- ja heinäkorvet. Keidassoista merkittävin on Papinojan ja Lapio-ojan väliin jäävä 500 hehtaarin laajuinen Pikku Lapiosuo. Litokairassa on myös vanhoja suo- ja tulvaniittyjä, joista aikoinaan on kerätty karjalle rehua. Näistä Kaijonojan suoniitty on luokiteltu arvokkaaksi kohteeksi valtakunnallisessa perinnebiotooppiinventoinnissa (Kalpio & Bergman 1999). Toinen arvokas perinnebiotooppikohde Litokairassa on Näättähaaran kivennäismaaniitty. Vaihettumis- ja rantasoita Litokairassa ovat pääosin puroja reunstavat pajuluhdat.

Vesistöt Litokairassa koostuvat kahdeksasta suuremmasta järvestä alueen keskiosissa, sekä pienistä lammista ja puroista.

Litokaira on perinteisesti ollut paikallisten ihmisten yhteinen nautinta-alue. Metsästys, marjastus ja kalastus ovat olleet alueen tuottoisia käyttömuotoja jo pitkään. Alue on merkittävä myös porojen kesälaitumena. Litokairan eteläosien läpi kulkee Kaljatienä tunnettu metsäautotie. Se raken-

nettiin ennen soidensuojelualan perustamista. Kaljatieltä pohjoiseen haarautunut Sumusuon metsäautotie purettiin osittain v. 2003 Suometsäerämaa Life -hankkeen yhteydessä.

2.2 Litokairan pinnanmuodot

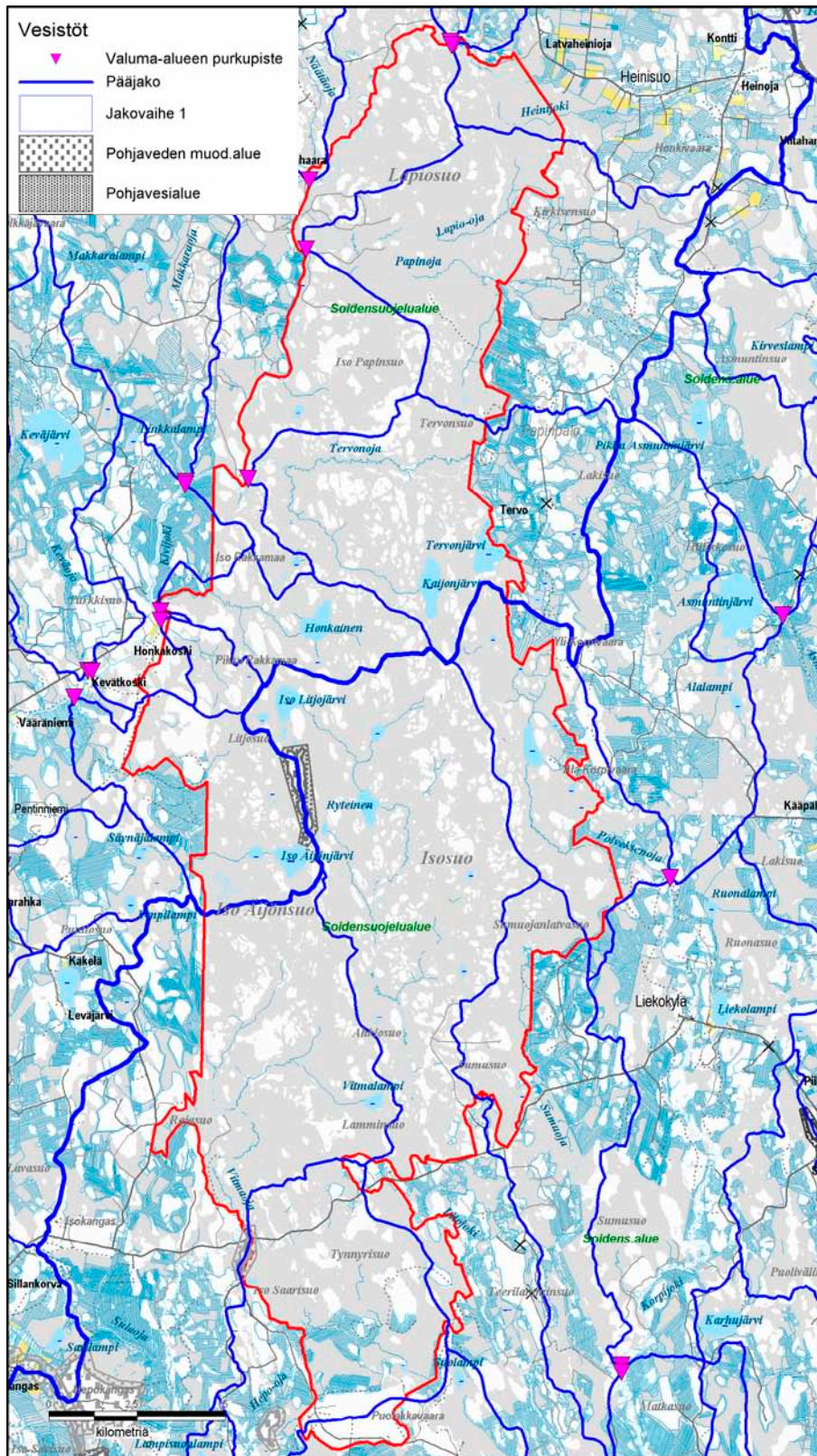
Litokaira kuuluu Peräpohjolan alankoalueeseen (Aartolahti 1989). Alueen järvistä korkeimmalla oleva Tervonjärvin on vain 140 metriä meren pinnan yläpuolella. Maisemallisesti absoluuttista korkeutta merkittävämpi tekijä on kuitenkin alueen suhteellisten korkeusvaihtelujen vähäisyys. Litokairan suuria aapasointa halkovat metsää kasvavat kivennäismaasaarekkeetkin kohoavat suon pinnasta vain vähän. Soiden turpeenmuodostus on aikojen kuluessa edelleen madaltanut alueen ennestäänkin tasaista korkokuvaa. Maaston alavuudesta ja tasaisuudesta johtuen Litokairan alue kuuluu Pohjois-Pohjanmaan ja Peräpohjolan runsasoisimpaan alueeseen, jossa soita on yli 60 % maapinta-alasta. Suokasvillisuuden aluejaossa Litokaira kuuluu Pohjois-Pohjanmaan aapasuovyöhykkeeseen. (Ruuhijärvi, 1988)

2.3 Vesistöt

Litokaira on kahden päävesistöalueen vedenjakajalla. Pohjoisen Litokairan vedet valuvat Kivijokea pitkin Oijärven kautta Kuivajokeen ja sieltä edelleen Perämereen. Etelä-Litokaira puolestaan kuuluu Iijoen vesistöalueeseen. Kaiken kaikkiaan Litokairassa on vesistöä 609,4 hehtaaria, eli 2 % alueen pinta-alasta.

Litokairassa on parikymmentä yli hehtaarin suuruista järveä tai lampea. Vesistöt ovat alueen soisuuden vuoksi hyvin humuspitoisia. Pääosa järvistä on Litokairan keskiosassa siten, että pohjoiseen Olhavanjoen vesistöalueeseen kuuluvat isommista järvistä Tervonjärvi (75 ha), Kaijonjärvi (71 ha) ja Honkainen (64 ha) sekä Iso Äijönjärvi (58 ha) ja Pieni Äijönlampi (12 ha). Pohjoisten vesien lasku-uomana on Litokairan länsirajaa pitkin virtaava Kivijoki. Suurin osa Litokairan alueen vesistä päättyy Kivijokeen alueen pohjoisosan halki itä-länsi -suuntaisina virtaavien Lapiojan, Papinojan ja Tervonojan kautta. Kivijoen varrella on paljon turvetuotantoalueita. Vuoden 2001 seuranta-aineiston mukaan Kivijoen suulla vesi on yleiskäyttökelpoisuusluokaltaan tyydyttävää, joinakin vuodenaikoina ainoastaan välttävää. Kesäaikainen korkea bakteeripitoisuus laski Kivijoen virkistyskäyttöluokituksen mukaisen arvon luokkaan välttävä (Lehtinen 2002).

Muista järvistä vedet päätyvät Iijokeen Siuruanjoen kautta. Suurin osa Siuruanjokeen laskevista Litokairan vesistä puolestaan kulkee Litojoen kautta. Litojoki saa alkunsa Litjo-ojana Isolta Litjojärveltä (54 ha) ja Ulkulammelta ja muuttuu Ryteisen (41 ha) jälkeen Litojoeksi. Muita merkittäviä Siuruanjokeen Litokairasta laskevia puroja ovat Iso Äijönsuolta alkunsa saava Vitmaoja alueen lounaiskulmassa ja Korpiojana alkava, Korpijärven (45 ha) jälkeen Polveuksenojaksi muuttuva puro Litokairan itäisimmässä osassa. Litokairan valuma-aluekartta näkyy kuvassa 3.

Kuva 3. Litokairan valuma-alueet. © Maanmittauslaitos 1/MYY/06, © Suomen ympäristökeskus 2006, © Metsähallitus 2006.

2.4 Luontotyypit

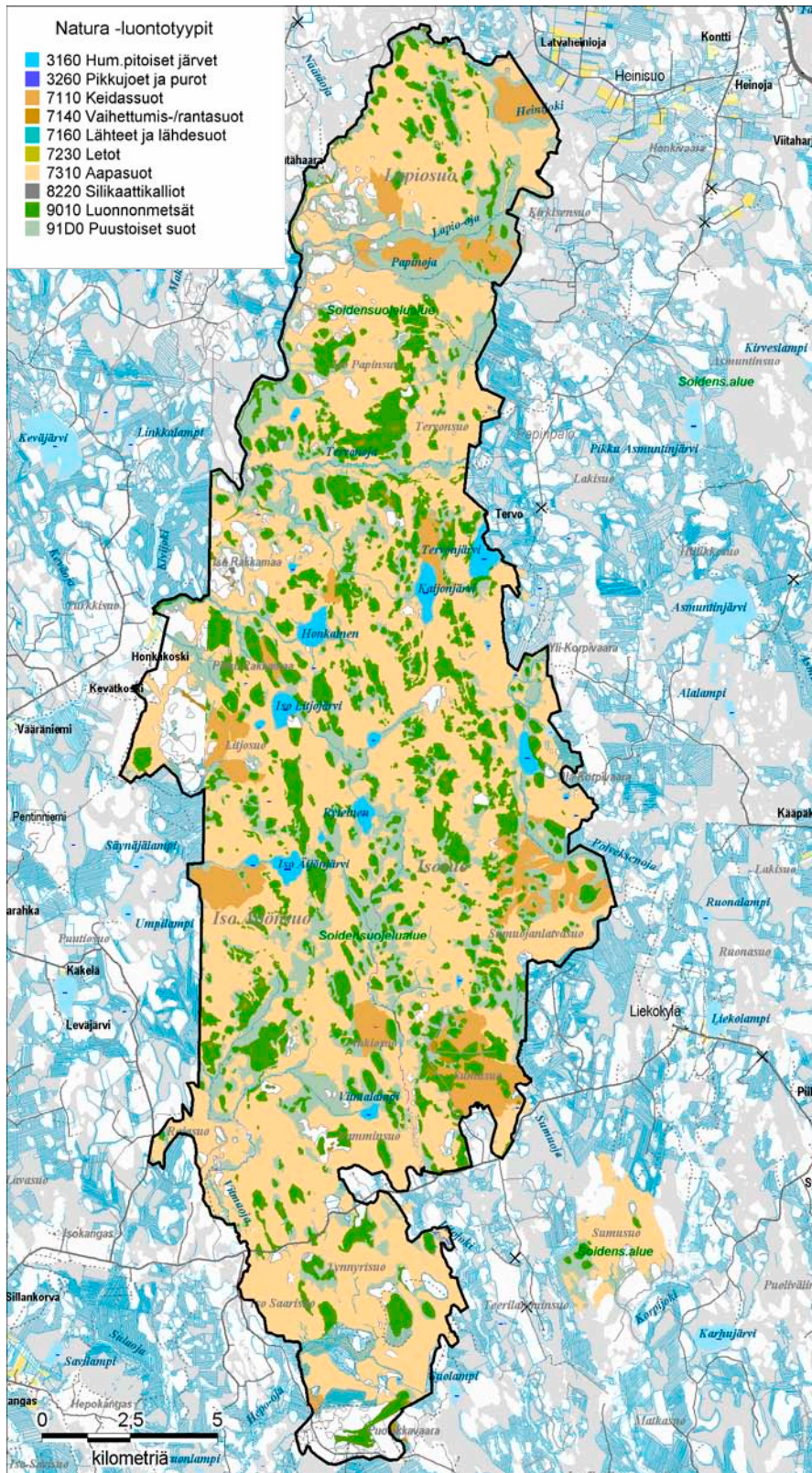
Litokairan Natura 2000 -alueella tehtiin kattava luontotyyppi-inventointi vuonna 2003 (Hanhi-mäki 2003a). Inventoinnissa löytyi yhdeksän Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) mukaista Natura-luontotyyppiä. Näistä ensisijaisia eli priorisoituja luontotyyppisiä ovat aapasuot, boreaaliset luonnonmetsät, keidassuot sekä puustoiset suot. Näiden luontotyyppien suojeleminen ja luonnontilan parantaminen on eräs keskeisimpiä tavoitteita Litokairan alueen hoitoa ja käyttöä suunniteltaessa.

Pinta-alaltaan suurin luontotyyppi alueella ovat aapasuot. Ne ovat suurelta osin luonnontilaisia sekä edustavuudeltaan joko erinomaisia (55 % luontotyypin pinta-alasta), hyviä (37 %) tai merkittäviä (8 %). Litokaira on toki aapasoiden valtakunta, mutta alueelta löytyy myös monia melko suuria keidassoita (kaikkiaan 2023,5 ha), jotka ovat edustavuudeltaan joko hyviä tai erinomaisia. Edustavuudeltaan ja luonnontilaltaan erinomaiset humuslammet ja pikkujärvet ovat myös keskeinen elementti Litokairassa. Sen sijaan alueen boreaalisten luonnonmetsien edustavuus ei ole niin korkea, kuin ennakkokäsitykset Litokairasta antoivat olettaa. Alueen boreaalista luonnonmetsistä edustavuudeltaan erinomaisia on 16,5 %, hyviä 54 %, merkittäviä 27 % ja ei merkittäviä 2,8 %.

Luontotyypit ja niiden osuus alueen pinta-alasta on esitetty taulukossa 1. Taulukon tiedot perustuvat suunnitteluprosessin yhteydessä tehtyihin inventointeihin, eivät Natura-valmistelun yhteydessä tehtyihin arvioihin. Natura-luontotyyppien jakaantuminen alueella käy ilmi kuvasta 4.

Taulukko 1. Luontodirektiivin mukaiset luontotyypit Litokairan Natura 2000 -alueella. Ensisijaiset eli priorisoidut luontotyypit on merkitty tähdellä *. Aapa- ja keidassoiden suoyhdistymätyyppien jakaantuminen puustosiin soihin, lähteisiin ja lähdesoihin sekä lettoihin on myös merkitty taulukkoon.

Luontotyyppi	Koodi	Luontotyyppi I (%)	Luontotyyppi II (%)
Aapasuot *	7310	67,2	<i>Puustoiset suot: 23,8 % aapasoista</i> <i>Lähteet ja lähdesuot: 0,01 % aapasoista</i>
Keidassuot *	7110	6,7	<i>Puustoiset suot: 17,5 % keidassoista</i>
Puustoiset suot *	91D0	0,6	
Vaihattumissuot ja rantasuot	7140	0,2	
Lähteet ja lähdesuot	7160	0,0	
Silikaattikalliot	8220	0,0	
Boreaaliset luonnonmetsät *	9110	17,0	
Humuspitoiset lammet ja järvet	3160	1,6	
Pikkujouet ja purot	3260	0,1	
Muu		6,6	

Kuva 4. Natura-luontotyyppien jakaantuminen Litokairan alueella. © Maanmittauslaitos 1/MYY/06, © Suomen ympäristökeskus 2006, © Metsähallitus 2006.

2.5 Lajisto

Litokaira on erämaisuuksensa vuoksi useiden harvinaistuvien ja uhanalaisten eliölajien kotipaikka. Lajiryhmittäin tarkasteltuna lintujen, nisäkkäiden sekä kääväkkäiden osalta Litokairasta löytyy useita uhanalaisiksi luokiteltuja lajeja (Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä 2000). Erityisesti linnusto on Litokairan alueella runsas ja monilajinen.

2.5.1 Kasvillisuus

Litokairan alueen kasvillisuutta on ennen Suometsäerämaa Life -projektia selvitetty vain hajanaisesti. Metsähallituksen laatimat Ranuan alue-ekologinen suunnitelma (Hiltunen ym. 1999) ja Puolakan alue-ekologinen suunnitelma (Hokajärvi ym. 2000) kattavat Litokairan alueen kokonaisuudessaan, ja näissä on jonkin verran tietoa alueen kasvillisuudesta. Lapiosuon–Iso Äijönsuon soijensuojelun alueen kasvillisuudesta on tehty kaksi pienimuotoista selvitystä 1990-luvun alussa (Junninen & Siitonen 1991, Junninen 1992). Kesällä 2003 Litokairan alueen kasvillisuudesta, kääväkkäistä ja epifyyttijäkälästä tehtiin kattavat selvitykset Suometsäerämaa Life -projektin yhteydessä (Hanhimäki 2003a, Hanhimäki 2003b, Pesonen 2003). Kääväkkäitä oli selvitetty myös aiemmin.

Putkilokasvien osalta alueen maa- ja kallioperän karuus näkyy vähälajisuutena ja ravinnevaatelioiden lajien lähes täydellisenä puuttumisena alueen lajistosta. Alueen metsät ovat karuja kangasmetsiä, rehevämpien korpien ja kangasmetsien sijaitessa pienialaisina nauhoina jokien ja purojen varsilla. Suot ovat pääosin karuja nevoja ja rämeitä, lettorämettä on ainoastaan muutamalla pienialaisilla kohteilla. Alueelta löydettiin ainoastaan kaksi alueellisesti uhanalaista putkilokasvilajia, rimpivihvilä (*Juncus stygius*) ja siniyökönlehti (*Pinguigula vulgaris*).

Kääväkkäiden osalta Litokaira on paljon putkilokasveja monimuotoisempi alue. Vuosien 1992 ja 2003 kääväksinventoinneissa (Penttilä 1992, Hanhimäki 2003b) sekä Puolakan alue-ekologisen suunnitelman maastoinventoinneissa (Hokajärvi ym. 2000) alueelta löydettiin yksitoista vaarantuneeksi luokiteltua ja kymmenen silmälläpidettävää kääväksilajia. Tämä kertoo alueen kohtuullisen pitkistä lahopuujatkumosta ja metsien luonnontilaisuudesta. Toisaalta alueelta ei löytynyt yhtään äärimmäisen tai erittäin uhanalaista kääväksilajia, mikä johtunee vuosisadan alun metsätaloustalouden vaikutuksista. Vanhojen hakkuiden vaikutuksien alkaessa vähitellen hävitä Litokairan metsistä tulee niiden luonnonsuojelullinen arvo tulevaisuudessa edelleen nousemaan. Epifyyttijäkäläinventoinnissa vuonna 2003 löytyi kaksi erittäin uhanalaisen pohjanhyttelöjäkälän esiintymää Litokairan länsiosasta. Litokairan alueen uhanalaiset kääpä- ja jäkälälajit ovat taulukossa 2.

Taulukko 2. Litokairan alueen uhanalaiset ja silmälläpidettävät kääväkäs- ja jäkälälajit. Valtakunnalliset uhanalaisuusluokat ovat: EN (Endangered) = erittäin uhanalainen, VU (Vulnerable) = vaarantunut, NT (Near Threatened) = silmälläpidettävä. Alueellisesti uhanalaiset, RT (Regionally Threatened) lajit on merkitty omaan sarakkeeseensa.

Laji	Valtakunnallinen uhanalaisuus	Alueellinen uhanalaisuus
Pursukääpä (<i>Amylocystis lapponica</i>)	VU	
Riekonkääpä (<i>Anrodia albobrunnea</i>)	NT	RT
Erakkokääpä (<i>Anrodia inifirma</i>)	VU	
Poimukääpä (<i>Anrodia pulvinascens</i>)	VU	
Rusokantokääpä (<i>Fomitopsis rosea</i>)	NT	RT
Silokääpä (<i>Gelatoporia pannocincta</i>)	NT	RT
Harjasorakas (<i>Gloiodon strigosus</i>)	VU	
Korkkikerroskääpä (<i>Perenniporia subacida</i>)	NT	RT
Ruostekääpä (<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>)	NT	
Pohjanrypykkä (<i>Phlebia centrifuga</i>)	VU	
Kituhaprakääpä (<i>Postia hibernica</i>)	NT	
Hentohaprakääpä (<i>Postia lateritia</i>)	VU	
Istukkakääpä (<i>Postia placenta</i>)	NT	
Keltahaprakääpä (<i>Postia septentrionalis</i>)	NT	
Rustikka (<i>Protomerulius caryae</i>)	VU	
Hammaskurokka (<i>Sistotrema raduloides</i>)	NT	
Lumokääpä (<i>Skeletocutis brevispora</i>)	VU	
Sirppikääpä (<i>Skeletocutis lenis</i>)	VU	
Liilakääpä (<i>Skeletocutis lilacina</i>)	VU	
Korpiludekääpä (<i>Skeletocutis odora</i>)	NT	RT
Välkkyludekääpä (<i>Skeletocutis stellae</i>)	VU	
Raidanpiilojäkälä (<i>Arthonia incarnata</i>)	NT	
Pohjanhytelöjäkälä (<i>Collema curtisporum</i>)	EN	
Härmähuhmarjäkälä (<i>Sclerophora coniophaea</i>)	NT	
Punahäivekääpä (<i>Leptoporus mollis</i>)		RT

2.5.2 Linnut

Litokairan alueen linnustoa on selvitetty linjalaskennoin vuosina 1991, 1992, 1993 sekä Suomensäerämaa Life -hankkeeseen liittyen vuonna 2003. Vuoden 2003 laskentojen raporttiin koottiin kaikkien laskentojen tulokset yhteen (Tuohimaa 2003). Laskentojen perusteella metsälintutiheys Litokairassa oli 162 paria neliökilometrillä. Uhanalaiseksi luokiteltuja lintulajeja Litokairan alueella on viisi ja silmälläpidettäviä 15 lajia. Alueella esiintyy 22 lintudirektiivin liitteessä I mainittua lintulajia, joille on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita. Alueen laajoilla aapasoilla on myös muuтонаikaista merkitystä tärkeinä muuttolintujen levähdysalueina. Uhanalaiset, silmälläpidettävät ja direktiivilajit sekä alueella säännöllisesti esiintyvät ja levähtävät muuttolinnut on listattu taulukkoon 3.

Taulukko 3. Litokairan alueen uhanalaiset ja silmälläpidettävät lintulajit, lintudirektiivin liitteessä I mainitut lajit sekä alueella säännöllisesti esiintyvät ja levähtävät muuttolinnut. Luokittelu: VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä. LC (Least Concern) = elinvoimaiset, on luokka, johon kuuluvilla lajeilla ei Suomessa ole häviämisen uhkaa. Natura-tietokannassa -sarakkeessa on merkitty ne lajit, jotka löytyvät Natura 2000 -tietokantalomakkeelta.

Laji	Direktiivi-laji	Uhanalaisuus	Levähtävä muuttaja	Pesii alueella	Natura-tietokannassa
Helmipöllö (<i>Aegolius funereus</i>)	x	LC		x	x
Tavi (<i>Anas crecca</i>)		LC	x	x	
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)		LC	x	x	
Suopöllö (<i>Asio flammeus</i>)	x	LC		x	x
Metsähanhi (<i>Anser fabalis</i>)		NT	x	x	
Pyy (<i>Bonasa bonasia</i>)	x	LC		x	x
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)		LC	x	x	
Sinisuohaukka (<i>Circus cyaneus</i>)	x	NT		x	x
Käki (<i>Cuculus canorus</i>)		NT		x	
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)	x	LC		x	x
Pikkutikka (<i>Dendrocopos minor</i>)		VU		x	
Palokärki (<i>Dryocopus martius</i>)	x	LC		x	x
Pikkusirkku (<i>Emberiza pusilla</i>)		LC	x	x	
Ampuhaukka (<i>Falco columbarius</i>)	x	VU		x	x
Tuulihaukka (<i>Falco tinnunculus</i>)		NT	x	x	
Nuolihaukka (<i>Falco subbuteo</i>)		LC	x		
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)		LC	x	x	
Kuikka (<i>Gavia arctica</i>)	x	LC		x	x
Kaakkuri (<i>Gavia stellata</i>)	x	NT		x	
Varpuspöllö (<i>Glaucidium passerinum</i>)	x	LC		x	x
Kurki (<i>Grus grus</i>)	x	LC		x	x
Käenpiika (<i>Jynx torquilla</i>)		VU	x	x	
Jänkäsiirriäinen (<i>Limicola falcinellus</i>)		NT		x	
Jänkäkurppa (<i>Lymnocyptes minimus</i>)		LC	x	x	
Uivelo (<i>Mergus albellus</i>)	x	LC		x	x
Tukkakoskelo (<i>Mergus serrator</i>)		LC	x	x	
Kivitasku (<i>Oenanthe oenanthe</i>)		NT		x	
Kalasääski (<i>Pandion haliaetus</i>)	x	NT		x	x
Lapintiainen (<i>Parus cinctus</i>)		NT		x	
Kuukkeli (<i>Perisoreus infaustus</i>)		NT		x	
Pohjantikka (<i>Picoides tridactylus</i>)	x	NT		x	x
Kapustarinta (<i>Pluvialis apricaria</i>)	x	LC		x	x
Suokukko (<i>Philomachus pugnax</i>)	x	NT		x	x
Pensastasku (<i>Saxicola rubetra</i>)		NT		x	
Hiiripöllö (<i>Surnia ulula</i>)	x	LC		x	x
Teeri (<i>Tetrao tetrix</i>)	x	NT		x	
Metso (<i>Tetrao urogallus</i>)	x	NT		x	x
Mustaviklo (<i>Tringa erythropus</i>)		LC	x	x	
Liro (<i>Tringa glareola</i>)	x	LC		x	x
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)		LC	x	x	
Metsäviklo (<i>Tringa ochropus</i>)		LC	x	x	
Töyhtöhyppä (<i>Vanellus Vanellus</i>)		LC	x	x	

Lisäksi kaksi uhanalaista lajia, joiden tiedot ovat salassapidettäviä.

2.5.3 Nisäkkäät

Litokairan alueen suuri koko ja luonnontilaisuus tekevät siitä merkittävän lisääntymis- ja elinalueen suurille, uhanalaisille nisäkkäille. Luontodirektiivin liitteen II nisäkslajeista alueella esiintyykin viisi lajia, joista susi, karhu ja ahma ovat ensisijaisia eli priorisoituja lajeja. Luontodirektiivin liitteen II nisäkkäät on listattu taulukkoon 4.

Taulukko 4. Luontodirektiivin liitteen II nisäkslajit Litokairassa. Priorisoidut lajit merkitty tähdellä. Uhanalaisuusluokat ovat: EN = erittäin uhanalainen, NT = silmälläpidettävä. Natura-tietokannassa -sarakeeseen on merkitty ne lajit, jotka löytyvät Natura 2000 -tietokantalomakkeelta.

Laji	Uhanalaisuus	Natura-tietokannassa
Susi (<i>Canis lupus</i>) *	EN	x
Karhu (<i>Ursus arctos</i>) *	NT	x
Ahma (<i>Gulo gulo</i>) *	EN	
Ilves (<i>Lynx lynx</i>)	NT	x
Saukko (<i>Lutra lutra</i>)	NT	x

2.5.4 Kovakuoriaiset

Vuonna 2002 polttoennallistetulla Isokummun ennallistuskohdeella aloitettiin kovakuoriais-seuranta paloa seuranneena keväänä. Kuoriaisseuranta toteutettiin runkoikkunapyydyksillä, joita sijoitettiin 12 kpl palaneiden mäntyjen rungoille. Jo ensimmäisen kesän tulokset osoittivat poltolla voitavan merkittävästi monipuolistaa monotonisten kasvatusmetsien kuoriaislajistoa (Rassi ym. 2003). Pyydyksiin joutuneiden lajien joukossa oli kaksi uhanalaista kovakuoriaislajia: palonsuosijalajina tunnettu pohjantyyppijäärä (*Acmeops septentrionalis*), jonka uhanalaisuusluokka on vaarantunut (VU), sekä silmälläpidettävä (NT) palonvaatijalaji palojahkiainen (*Sphaeriestes stockmanni*).

2.6 Historia

2.6.1 Maankäytön historia

Litokairan alue on ollut erätalouskäytössä esihistoriallisesta ajasta lähtien. Varhaisimpia asukkaita olivat lappalaiset. Ns. "metsäsaamelaisia" tiedetään asuneen ainakin Ranuan alueella 1300-luvulta alkaen. Pääsaaliseläimenä oli metsäpeura, jota metsästettiin perheiden ja kylien muodostamien pyyntikuntien voimin. Peuroja pyydettiin tuolloin lähinnä kuoppapyyntinä. Siinä peurat ajettiin ohjasaitojen avulla kuoppiin, joihin ne sitten menehtyivät. Etenkin Litokairan järvialueen voisi olettaa olleen hyvää peuranmetsästysaluetta, sillä peurojen tiedetään viihtyvän hyvin järvien läheisyydessä. (Kauppi 2003)

Saaliseläinten mukana liikkuvan eränkäyntikulttuurin merkitys ensisijaisena elinkeinona alkoi vähentyä 1600-luvulla. Samalla kun ihmiset asettuivat kiinteästi samoille sijoilleen asumaan, metsästys muuttui yhdeksi monista elinkeinomuodoista, joiden yhdistelmällä pyrittiin turvaamaan jokapäiväinen leipä. Yhä suuremman joukon ihmisiä kilpaillessa samasta riistasta myös tarve metsästyksen ohjaukseen ja hallinointiin kasvoi.

Metsästys muuttuikin luvanvaraiseksi vuonna 1899. Vapaaseen metsästysoikeuteen tottuneet ihmiset eivät kuitenkaan helposti omaksuneet uusia lupakäytäntöjä, vaikka lupa periaatteessa myönnettiin aina pyydettyä. (Kauppi 2003)

Metsästyksen ohella kalastus on aina ollut Litokairan järviolueen merkittävä vetovoimatekijä. Jo 1600-luvulla kerrotaan alueella käyneen kalastajia Iin Tannilasta ja Oijärveltä. Kalastuksen tarjoama suhteellisen luotettava mahdollisuus lisäravintoon teki kalastuksesta jopa metsästystä merkittävämmän elinkeinon. 1800-luvun lopun kruununmetsätorppien sijoittumiseenkin kalastusmahdollisuudet vaikuttivat merkittävästi: Ojalehdon kruununmetsätorppa perustettiin kalaisan Kivijoen varteen, samoin Honkakoski, josta kalamatkoja suunnattiin myös Honkaiselle ja Litjöljölle. Tervonjärven kruununmetsätorpasta kalamatkat suuntautuivat paitsi Tervonjärvelle, myös Kaijonjärvelle.

Eränkävintä kulttuuri on jättänyt jälkensä myös mm. Litokairan alueen paikannimistöön ja perimätiedon mukana kulkeutuviin tarinoin. Alueelta löytyy myös mystisiä merkkejä historiasta, kuten 1800-luvulta peräisin oleva ”naamapuu”, johon on kaiverrettu pohjoisen suuntaan tuijottavat ihmisen kasvot. Puuhun kaiverretut kasvot saattavat hyvinkin olla merkki jostakin pyhästä ja edustaa eräänlaista uudemman ajan seitaa eli pyhää puuta. (Kauppi 2003)

Eränkävintä kulttuurin merkityksen vähentyessä tilalle tuli pysyvään asutukseen ja maanviljelyyn perustuva elämisen muoto. Siinä Litokairan kaltaisia takamaita alettiin hyödyntää uudella tavalla. Merkittävimäksi maankäyttömuodoksi nousi niittytalous, joskin kaskeamistakin harjoitettiin.

Kaskikulttuuri saapui Pudasjärven korkeuksille savolaisten mukana 1500-luvulla. Kaskeaminen oli merkittävä innovaatio, joka tarjosi mahdollisuuden suureen viljasatoon nopeasti ja pienin perustamiskustannuksin. Litokairan alueella kaskeaminen on yltänyt alueen eteläosiin. Vaikka kaskeaminen ei ollut täällä kovin intensiivistä, oli sopivista kaskimaista alueella pulaa, minkä vuoksi monet eteläisen Litokairan kuusta kasvaneista moreenimetsistä on kaskettu ainakin kertaalleen. Kaskeajina ovat olleet Siuruanjoen varteen asettuneet uudisasukkaat. Alueen soisuus ja sopivien kuusikkomäkien puuttuminen estivät kaskeamisen levittäytymisen pohjoisemmas Litokairan alueella. Nykypäivänä kaskeamisen jäljet alkavat vähitellen hävitä maisemasta, mutta esimerkiksi Haarakummun alueella lähellä Kuivaniemen kunnan rajaa on kaskeamisen vaikutuksesta johtuva poikkeuksellisen runsas lehtipuun määrä edelleen selvästi nähtävillä. (Kauppi 2003)

Tervanpolto oli erittäin merkittävä elinkeino Suomessa 1600–1800-luvuilla. Pudasjärvenkin alueella tervantuotanto kehittyi voimakkaasti 1700-luvun loppupuolella, jolloin tervan kuljetusongelmat ratkaistiin aloittamalla tervatynnyrien rahtaaminen tukkilautoilla. Tervakaupan kukoistuskauti päättyi vähin erin ensimmäiseen maailmansotaan mennessä. (Aarnio 2001)

Asutuksen vakiintuessa talot pyrkivät valtaamaan heinän kasvattamiseen soveltuvat yhteismaiden niityt omaan hallintaansa. Niityiltä saatava heinä oli kaiken karjanhoidon perusta – pelloilla viljeltiin vain viljaa. Laajimmillaan niittytalous oli 1800-luvulla, jolloin niittyjä oli Suomessa yli kaksi kertaa peltomaata enemmän. Litokairan alueella parhaat niityt olivat jokien ja purojen varsilla paikoissa, joita tulva keväisin lannoitti. Litokairassa tällaisia jokivarsiniittyjä on ollut Tervonjoen, Kaijonjoen, Vitmaojan ja Karhuojan sekä Litojoen varsilla. Karjan rehua kerättiin myös suoniityiltä. Suoniittyjen tuotto oli kuitenkin huono – ne voitiin pääosin niittää vain joka toinen vuosi. Niityt olivat yleensä kaukana varsinaisesta asutuksesta, jolloin heinäntekomatkat venyivät usein viikkojen mittaisiksi. Yöpymistä varten jouduttiin tällöin rakentamaan niittysaunoja. Litokairankin alueelta löytyy useita tällaisten saunojen raunioita. (Kauppi 2003)

Litokairan historiassa kaikkein nuorin ja kaikkein eniten alueen luontoon vaikuttanut ihmistoiminta eli valtion metsien teollinen hyödyntäminen alkoi vuonna 1908. Tuolloin leimattiin Puolakkavaaralta hakattavaksi 9775 mäntyä. Muitakin hakkuita suoritettiin, mutta hankalien yhteyksien takana olevien palstojen hakkuut eivät olleet taloudellisesti kannattavia. 1920-luvulla hakkuuta jatkettiin, ja vuosina 1923–1925 hakattiin Litojoen rantametsistä ja rämeiltä yhteensä 2500 hehtaaria metsää. Hakkuiden kannattavuutta vähensivät paitsi hankala sijainti, myös puuston nuoruus – kangasmetsäsaarekkeet kasvoivat pääosin nuorehkoa sekametsää. Tämä viittaa siihen, että alueet oli kaskettu 1800-luvulla. Erittäin kiivas hakkuujakso Litokairan eteläosissa ajoittui 1930-luvun lopulle, niin että vuoteen 1939 mennessä lähes kaikki Pudasjärven puoleiset, saha-teollisuuden tarpeisiin sopivat metsät oli vähintäänkin leimattu tai ne kuuluivat tuleviin metsätaloussuunnitelmiin. (Kauppi 2003)

Litokairan pohjoisosista ensimmäinen maininta metsänhakkuista löytyy vuodelta 1905, jolloin Tervonsuon hakkuilta oli ostettu 5000 kuutiota hiomopuuta. Vuosisadan alussa pohjoisen Litokairan suurimmat hakkuut keskittyivät Kivijoen varteen. 1930-luvulla metsätaloudelliset työt koskettivat jo lähes koko aluetta. Erityisesti Tervonkangas ympäristöineen, mutta myös Lapiosuon pohjoiset metsäsaarekkeet, oli valjastettu tehokkaiden hakkuiden alle.

2.6.2 Suojeluhistoria

Huolimatta vaikeista kulkuyhteyksistään merkittävä osa Litokairan alueesta ehdittiin siis käsitellä eriasteisin hakkuin ja metsätaloustoimin, ennen kuin Lapiosuon alueesta muodostettiin Metsähallituksen omalla päätöksellä rauhoitettu aarnialue vuonna 1960. Lapiosuon alue sisältyi vuoden 1976 kansallispuistokomitean mietintöön potentiaalisena kansallispuistoehdokkaana. Kansallispuistohanke raukesi, mutta vuonna 1981 Lapiosuon–Iso Äijönsuon alue liitettiin soidensuojelun perusohjelmaan. Ajatus kansallispuiston perustamisesta on kuitenkin ollut esillä vielä tämänkin jälkeen eri tahojen kannanotoissa. Vuonna 1988 alueesta muodostettiin Lapiosuon–Iso Äijönsuon soidensuojelualue. Lain eräistä valtion omistamille alueille perustetuista soidensuojelualueista mukaisesti metsätaloudellinen toiminta soidensuojelualueiden kivennäismaasaarekkeissa olisi ollut mahdollista alueille laadittavien hoito- ja käyttösuunnitelmien mukaisesti. Metsähallitus kuitenkin jätti, omalla päätöksellään, soidensuojelualueiden kivennäismaasaarekkeet metsätalouksen ulkopuolelle.

Valtioneuvosto vahvisti esitykset Suomen Natura 2000 -alueverkostoksi 20.8.1998. Lapiosuon–Iso Äijönsuon soidensuojelualueeseen liitettiin tuolloin alueita ympäröivistä talousmetsistä, jolloin muodostui nykyinen Litokairan Natura 2000 -alue. Suurimmat aluetäydennykset olivat Puolakkavaaran alue, jonka suojelu toteutettiin maa-ainelaille, tämän pohjoispuolella sijaitseva Heposuon–Tynnyrisuonpalon–Korkiakummun alue, jonka suojelu toteutettiin metsälaille, sekä Selkämaan–Karhusaaren alue, jonka suojelu toteutettiin myöskin metsälaille. Karhusaari oli tosin rauhoitettu jo aiemmin Metsähallituksen aarnialueeksi. Pienempiä aluetäydennyksiä samassa yhteydessä olivat Rajasuon alue, Kivijoen varret sekä alueita Lapiosuon–Iso Äijönsuon soidensuojelualueen itäreunalla. Boreaalisen Natura-verkoston hyväksymispäätös tehtiin EU:n komissiossa 13.1.2005. Kuvasta 2 näkyy alueen jakautuminen eri laeilla suojeltuihin alueisiin.

2.7 Nykyinen käyttö

Litokairan alue on säilynyt varsin erämaisena. Osaltaan tämä johtuu vaikeasta saavutettavuudesta, sillä alueen sisään johtavia teitä on vähän. Merkittävin tieyhteys Litokairaan on alueen eteläosien poikki kulkeva Kaljatie. Oulun suunnasta alueelle saapuvat kulkevat pääosin ns. Honkakosken polkua alueen länsiosassa. Idässä merkittävimmät sisääntuloreitit ovat Ylä- ja Ala-Korpivaaran teiden jatkona olevat polut sekä Papinpalon tie Ranualla. Alueen länsi- ja pohjoisosissa kulkee moottorikelkkaura. Pohjoisosassa Litokairaa ura kulkee Kivijoen vartta, vain hiukan Natura-rajauksen sisäpuolella. Kuivaniemen kuntaan kuuluvalla alueella ura kulkee syvemmillä Natura-alueen sisällä.

Erämaisesta luonteesta johtuen Litokairan alueen käyttö on hyvin pitkälle lähiseutujen ihmisten perinteisiä nautintoja. Alueen laajat suoalueet tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet hillan poimintaan, joka on myös merkittävä lisäansiomahdollisuus alueen asukkaille. Keskiosan järviolue vetää puoleensa kalastajia, ja myös metsästys on Litokairan alueella varsin yleistä. Poroahoito on Litokairan perinteisiä käyttömuotoja, ja sillä on edelleen vahva jalansija alueella.

Alueella retkeilemisen kiinnostavuutta on vähentänyt retkeilyrakenteiden ja opastuksen puuttuminen (Hongisto & Nurmela 2003). Retkeilymielessä aluetta on käyttänyt vain pieni luonnonharrastajien ja kokeneiden retkeilijöiden joukko, joille Litokairan luonnonarvot ovat merkittävä syy retkeillä alueella.

Käytön ja huollettujen taukopaikkojen puuttumisen myötä Litokairan alueelle on ilmaantunut melko paljon erilaisia luvattomia, muovista, puusta ja turpeesta tehtyjä rakenteita sekä nuotio- ja leiripaikkoja. Epävirallisten leiripaikkojen läheisyydestä keloja on kaadettu polttopuiksi. Näillä alueilla myös roskaantuminen on ongelma.

Litokairan alueeseen kuuluu kaksi merkittävää metsätalouskäytössä olevaa osakokonaisuutta: Puolakkavaara ja sen pohjoispuoleinen Heposuon–Tynnyrisuonpalon–Korkiakummun alue eteläisimmässä Litokairassa, sekä Selkämaan–Karhusaaren alue läntisimmässä Litokairassa.

2.8 Litokairan alueeseen kohdistuvat rasitteet

Litokairan Natura 2000 -alueelle suoritetaan tämän suunnitelman voimassaolokaudella suojelu-aluekiinteistötoimitus, jonka yhteydessä alueeseen kohdistuvat rasitteet selvitetään.

2.9 Yhteenveto

Yhteenvetona edellä esitetystä voidaan todeta Litokairan olevan maamme suojelualueiden joukossa ainutlaatuinen kokonaisuus. Euroopan laajuudessa tarkastelussa Litokairaa vastaavaa aluetta ei löydy. Alueen luonto- ja kulttuurilliset arvot perustuvat seuraaviin tekijöihin:

- **Alueen laajat ja yhtenäiset suot.** Litokairan pinta-ala on yli 30 000 hehtaaria. Tästä suurin osa on luonnontilaista aapasuota, mikä tekee Litokairasta ainutlaatuisen esimerkin suo- luonnosta, jollaisen ojitukset ja muu ihmistoiminta on muualta napapiirin eteläpuolisesta Euroopasta jo lähes täysin hävittänyt.
- **Metsäluonto.** Litokairan alueella on huomattavan paljon boreaalisen luonnonmetsän saarekkeitä, jotka ympäröiviltä metsätalousalueilta puuttuvat kokonaan. Vaikka metsät eivät

kaikilta osin olekaan täysin luonnontilaisen kaltaisia, ovat ne hyvää vauhtia vanhenemassa ja niiden luonnonsuojelullinen arvo nousee koko ajan.

- **Lajisto.** Erämaisen ja luonnontilaisen suo- ja metsäluonnon ansiosta Litokairassa elää monen muualla uhanalaistuneen ja harvinaistuneen lajin elinvoimainen kanta. Tulevaisuudessa Litokaira tulee toimimaan lähdealueena muualla harvinaistuneiden lajien levittäytyessä täältä uusille alueille.
- **Luontaiselinkeinot ja virkistys.** Alueen suuri koko, tietttömyys ja vähäiset rakenteet ovat tehneet Litokairasta luontaiselinkeinojen harjoittamiseen, vaatimaan eräretkeilyyn sekä vanhaan eräkäyntiperinteeseen hyvin soveltuvan kohteen. Poronhoito, metsästys, kalastus ja marjastus ovat edelleen pääasiallisia syitä alueella liikkumiseen. Toimeentuloa tai särvintä hakevat kulkijat saavat alueella liikkua palkakseen myös luonnonrauhaa ja hiljaisuutta. Vastaavan erämaisen tunnelman kokemisen mahdollistavia alueita ei napapiirin eteläpuolisessa Suomessa ole juurikaan jäljellä.

HOITO JA KÄYTTÖ

3 Hoidon ja käytön tavoitteet

Lapiosuosta–Iso Äijönsuosta tuli luonnonsuojelulain (71/23) mukainen soidensuojelualue 30.9.1988. Tällöin annettiin laki eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi (851/1988). Samalla päiväyksellä on annettu em. lakiin viittaava asetus 852/1988, jossa määritellään soidensuojelualueilla sallittuja ja kiellettyjä toimia. Asetuksen mukainen tavoite on säilyttää alueen luonnontilaisuus. Natura 2000 -valintaperusteiden mukaan keskeinen tavoite Litokairan osalta on säilyttää alueen ainutkertainen erämaaluonto soineen ja metsineen sekä siellä elävä eliölaajisto.

Arvokkaiden luontokohteiden hoidon ja käytön priorisointi Pohjois-Pohjanmaalla -teoksen mukaisesti Litokaira ei ole luontomatkailun painopistealue eikä ensisijainen kehittämiskohde alueella. Litokaira kuuluu kehittämisluokkaan kolme. Tämän luokittelun mukaan kohteella on lähinnä maakunnallista merkitystä. Palveluvarustus on monipuolinen ja määrältään kohtalainen.

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi Litokairan alueen hoitoa ja käyttöä suunniteltaessa tulee luonnonsuojelulliset tavoitteet pitää ensisijaisina muihin tavoitteisiin nähden. Luonnonsuojelullisten tavoitteiden kanssa on kuitenkin pyrittävä sovittamaan yhteen luontodirektiivissä mainitut suojelualueeseen liittyvät alueelliset ja paikalliset erityispiirteet sekä taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset.

Toimenpiteet

- **Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen.** Luonnonsuojelullailla suojelluilla osilla Litokairaa pyritään metsäluonto säilyttämään mahdollisimman koskemattomana. Metsätalouden kaikkein voimakkaimmin muuttamia alueita voidaan ennallistaa luonnontilan palautumisen nopeuttamiseksi. Metsä- ja maa-aineslailla suojelluilla osilla metsänhoitoa tehdään Natura 2000 -luontoarvoja vaarantamatta, hyvän metsänhoidon periaatteita noudattaen. Aiemmin käsitellyt suot pyritään ennallistamaan ja luonnontilaisiin soihin kohdistuvat uhat torjuttuun. Alueen eläimistö on runsas ja monilajinen. Erityisesti alueella pesivä linnusto on Pohjois-Pohjanmaan soiden monipuolisimpia. Uhanalaiset ja harvinaiset eliölajit sekä luontodirektiivin liitteessä II mainittu lajisto ja sen suojelu ovat keskeinen tekijä kaikkea alueella tapahtuvaa toimintaa suunniteltaessa. Tavoitteena on säilyttää lajiston suotuisan suojelun taso.
- **Erämaisyyden säilyttäminen.** Litokairan selkeänä erikoisuutena voidaan pitää alueen näille leveysasteille poikkeuksellisen erämaisena säilynyttä luonnetta. Sen vaalimiseksi suuria kävijämääriä ei pyritä ohjaamaan alueen ydinosaan, vaan liikkuminen siellä perustuu jokamiehenoikeuksiin ja hyviin eränkäyntitaitoihin. Tähän liittyen paikallisten ihmisten alueen perinteisiä käyttömuotoja kuten poronhoitoa, metsästystä, kalastusta ja marjastusta ei tulla rajoittamaan.
- **Lähivirkistys ja luontomatkailu.** Retkeilyrakenteilla pyritään ensisijaisesti tukemaan nykyisenkaltaista käyttöä, sekä toisaalta ehkäisemään luvattomien taukopaikkojen rakentamista sekä luvatonta polttopuun ottoa ja roskaantumista. Edellä mainittu erämaisyyden tarjoaa kuitenkin mahdollisuuksia myös luontomatkailulle. Lähinnä kysymykseen tulevat

alueelle suuntautuvat erilaisilla teemoilla varustetut opastetut retket. Valmiiksi opastettuja ja rakennettuja kohteita löytyy Pohjois-Pohjanmaaltakin lukuisia, mutta Litokaira on läänin ainoita alueita, joka tarjoaa mahdollisuuden aidon erämaatunnelman kokemiseen. Tämä voi olla merkittävä vetovoimatekijä tulevaisuudessa. Suurimmat kävijämäärät pyritään ohjaamaan alueen reunaosissa sijaitseville hyvin päiväkäyntikohteiksi soveltuville luontokohteille.

4 Maankäytön vyöhykkeet

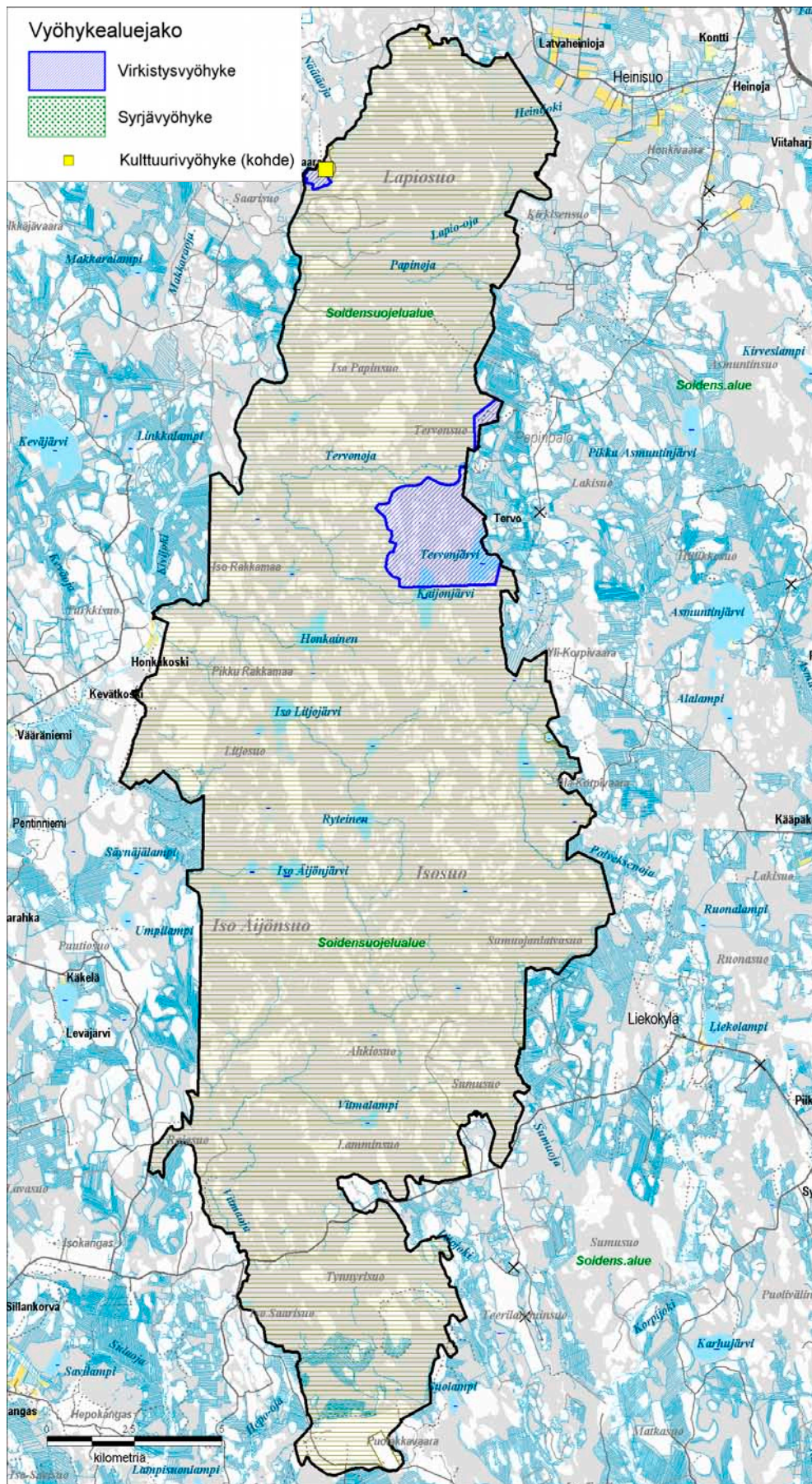
Litokairan Natura 2000 -alue säilytetään jatkossakin erämaisena. Tavoitteena on jatkaa alueen historiallisesti vakiintunutta, luontaiselinkeinotaloutteen pohjautuvaa maankäyttökäytäntöä ja tuoda siihen vain varovaisesti uusia elementtejä. Samalla pyritään vähentämään tähänastisten käyttömuotojen haitallisia lieveilmiöitä. Vyöhykkeistämisen osalta tämä tarkoittaa pienialaisia virkistysvyöhykkeitä alueen helposti saavutettavilla reunaosilla. Palveluvarustuksen ja opastuksen avulla suuremmat kävijämäärät voidaan ohjata näille kulutusta paremmin kestäville virkistysvyöhykkeille. Samalla vaikeasti saavutettavat ja lajistollisesti herkimmat ydinosat jäävät pienten kävijämäärien syrjävyöhykkeiksi. Litokairan alueen vyöhykejako sekä vyöhykkeiden pinta-alat ja prosentuaalinen jakaantuminen on esitetty kuvassa 5 ja taulukossa 5.

Taulukko 5. Litokairan suunnittelualueen alueiden käytön vyöhykkeiden pinta-alat ja prosentuaaliset osuudet.

Vyöhyke	Pinta-ala ha	%
Syrjävyöhyke	29 409,27	97,2
Virkistysvyöhyke	849,64	2,8
Kulttuurivyöhyke	0,59	0,002

Syrjävyöhykkeen sovellettuja muunnoksia Litokairan alueella ovat metsä- ja maa-aineslailla suojellut alueet (kuva 2). Toisin kuin luonnonsuojelulla suojelluilla alueilla, voidaan näillä alueilla harjoittaa Metsähallituksen metsätalouden ympäristöoppaan mukaisia metsätaloustoimia, sikäli kuin ne eivät vaaranna Natura-luontotyyppäjä ja -lajeja. Tästä huolimatta nämä alueet ovat toiminnalliselta luonteeltaan syrjävyöhykkeen kaltaisia – niillä ei välttämättä ole erityisiä virkistysarvoja, eikä niillä toisaalta ole rajoitusvyöhykkeeksi nimeämisen edellyttämiä luonnonsuojelullisia arvoja.

Tulenteko virkistysvyöhykkeillä on sallittua ainoastaan siihen varatuilla paikoilla. Syrjävyöhykkeellä tulenteko on sallittu vähäarvoisia maapuita käyttäen maanomistajan luvalla. Metsäpalovaroituksen aikana tulenteko on kokonaan kielletty.

Kuva 5. Litokairan vyöhykejako. © Maanmittauslaitos 1/MYY/06, © Suomen ympäristökeskus 2006, © Metsähallitus 2006.

4.1 Syrjävyöhyke

Pääosa Litokairan alueesta on syrjävyöhykettä. Syrjävyöhyke käsittää mm. Litokairan suuret aapasuokokonaisuudet (tärkeimpinä Lapiosuo–Iso Äijönsuo), jotka ovat alueen merkittävimpiä lintujen pesimäalueita. Syrjävyöhykkeelle ei aktiivisesti ohjata käyttäjiä, eikä sinne rakenneta uutta palveluvarustusta. Tavoitteena on säilyttää syrjävyöhykkeen alue mahdollisimman luonnontilaisena, mutta toisaalta sallia perinteiset jokamiehenoikeuksiin ja erillislakeihin (metsästys, marjastus, poronhoito) perustuvat luontaiselinkeinot. Nämä paikallisten ihmisten historialliset nautinnat eivät tähän asti ole vaarantaneet Litokairan alueen luonnonarvoja, eikä niitä sen vuoksi ole syytä rajoittaa tulevaisuudessakaan rajoitusvyöhykkeitä perustamalla. Litokairan syrjävyöhykeosan kaksi autiotupaa (Porokämpä ja Iso Litjojärven kämpä) sijaitsevat perinteisillä kämpäpaikoilla, joissa on totuttu yöpymään jo vuosikymmenien ajan. Myös Äijönjärven nuotiopaikka sijaitsee jo pitkään käytössä olleella leiripaikalla. Näiden rakenteiden käyttö on kuitenkin luonteeltaan perinteistä metsästys-, kalastus- ja marjastustoimintaan liittyvää, jolloin kohteiden ympärille ei myöskään ole välttämätöntä perustaa pienialaisia virkistysvyöhykkeitä. Metsä- ja maaineslailla suojelluissa osissa aluetta sallitaan metsänhoitotoimet, sikäli kuin ne eivät vaaranna alueen Natura 2000 -luontotyyppäjä.

4.2 Virkistysvyöhyke

Litokairan virkistysvyöhykkeet ovat suhteellisen pienialaisia ja sijoittuvat alueen reunaosille. Tavoitteena on säilyttää alueen ydinosat rakentamattomina ja erämaisina. Vaikka syrjävyöhykkeellä liikkuminen on jokamiehenoikeuksien nojalla sallittua, pyritään näillä pienialaisilla virkistysvyöhykkeillä ohjaamaan retkeilykäyttöä nyt ja tulevaisuudessa luonnonsuojelun kannalta kestävimille alueille Litokairaa.

- **Papinpalon virkistysvyöhykkeellä** sijaitsee tällä hetkellä Tervonsuon lintutornin, laavun sekä tornille johtavan pitkostetun polun muodostaman luontokohdekokonaisuuden lisäksi Haaramaan laavu. Tämä virkistysvyöhyke on rajattu siten, että alueelle on mahdollisuus rakentaa luontomatkailua palveleva ympyräreitti, mikäli sellaiselle on tarvetta tulevaisuudessa.
- **Näätähaaran virkistysvyöhyke** rajautuu lännessä Natura-rajaukseen ja idässä Kivijokeen. Virkistysvyöhyke mahdollistaa Näätähaaran tilan kehittämisen luontomatkailun ja lähivirkistykseen tarpeita palvelemaan. Mahdollisia toimenpiteitä ovat taukopaikan sekä tilalle Näätävaaran suunnasta johtavan polun rakentaminen. Taukopaikka palvelisi sekä patikoijia että paikalle kanootein Kivijoen suunnasta tulevia retkeilijöitä.

4.3 Kulttuurivyöhyke

Litokairan alueen ainoa kulttuurivyöhyke on Näätähaaran erämaatilán ympärillä. Vyöhykerajauksen sisään mahtuvat tilán rakennukset sekä niittämällä hoidettava keto- ja niittykasvien säilyttämiseen tähtäävä perinnebiotooppialue.

5 Luonnon suojeleminen ja hoito

5.1 Nykytila

Litokairan alueen luonnonsuojelullinen tila on tällä hetkellä hyvä. Suometsäerämaa Life-hankkeen kuluessa toteutetut ennallistamishankkeet palauttavat merkittävästi luonnontilaan niitä alueita, jotka ihmistoiminnan vuoksi ovat muuttuneet tai olleet vaarassa muuttua. Metsät ovat hyvää vauhtia luonnontilaistumassa 1900-luvun alkuvuosikymmenien hakkuista, eikä alueen suotuisalle suojeleminen tasolle ole näkyvissä välittömiä uhkia. Alueen ulkopuolelta Litokairaankohdistuvista uhista merkittävin on alueen välittömään läheisyyteen mahdollisesti perustettavat turvetuotantoalueet. Niiden toiminnasta saattaa aiheutua alueen luontoa muuttavia vaikutuksia, kuten esimerkiksi alueen pienvesistöjen mahdollinen rehevöityminen kuivatusvesien aiheuttaman kiintoaine- ja ravinnekuormituksen lisääntymisen kautta. Alueen lounaisrajan välittömään läheisyyteen maakuntakaavoissa varatun Ranua–Oijärvi välisen tieyhteyden osalta vaaditaan erityisen huolellista harkintaa tien tarpeellisuudesta ja sen sijoittamisesta. Myös Litokairan Natura 2000-alueen ulkopuolella tapahtuva toiminta vaatii luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen vaikutusten arvioinnin, mikäli toiminnan voidaan olettaa merkittävästi heikentävän niitä luontoarvoja, jotka ovat olleet perusteena kohteen valitsemiselle Suomen Natura 2000 -verkostoon. Alueen länsirajalla virtaavan Kivijoen veden laatu on melko huono. Turvetuotannosta aiheutuvat melu- ja pölyhaitat voivat myös olla merkittäviä. Ote Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntakaavasta löytyy liitteestä 4.

Suometsäerämaa Life -projektin aikana alueella toteutettiin ennallistamistoimenpiteitä aiemmin metsätalouskäytössä olleilla kohteilla. Ennallistamistoimien tavoitteena on nopeuttaa ihmistoiminnan muuttamien suojelealueiden osien palautumista luonnontilaisiksi. Soita ennallistettiin vuonna 2003 eteläisessä Litokairassa 170 ha. Toimenpiteeseen sisältyi sekä puuston poisto että ojien tukkiminen.

Samoin vuonna 2003 purettiin Litokairan ydinalueille johtanut Sumusuon metsäautotie. Tien purkamisen vähensi merkittävästi haitallista liikennettä alueen keskiosissa. Metsää polttoennallistettiin Litokairassa vuosina 2002 ja 2005. Isokummulla ja Sadinkoskenkummulla poltettiin nuorta kasvatusmetsää 15 hehtaaria kummassakin. Polton jälkeen alueelle syntyy boreaalinen luonnonmetsä.

5.2 Tavoitteet

Luonnonsuojelun osalta tavoitteena on säilyttää Litokaira ehjänä luonnonsuojelualuekokonaisuutena, jonka sisällä tapahtuvat erilaiset ekologiset prosessit saavat jatkua niin luonnontilaisina kuin mahdollista. Kaiken muun maankäytön tulee jatkossakin sopeutua tähän tavoitteeseen. Litokairan kaltaisilla suurilla ja yhtenäisillä suojelealueilla on tällaisissa kysymyksissä erityisvastuu, sillä pääosa suojelealueista on liian pieniä, jotta kyseiset prosessit mahtuisivat niissä mitenkään toteutumaan. Vesipuitedirektiivin astuttua voimaan Kivijoen veden laatua tulisi parantaa niin, että sen yleiskäyttökelpoisuusluokka nousisi tyydyttävästä hyvään.

5.3 Toimenpiteet

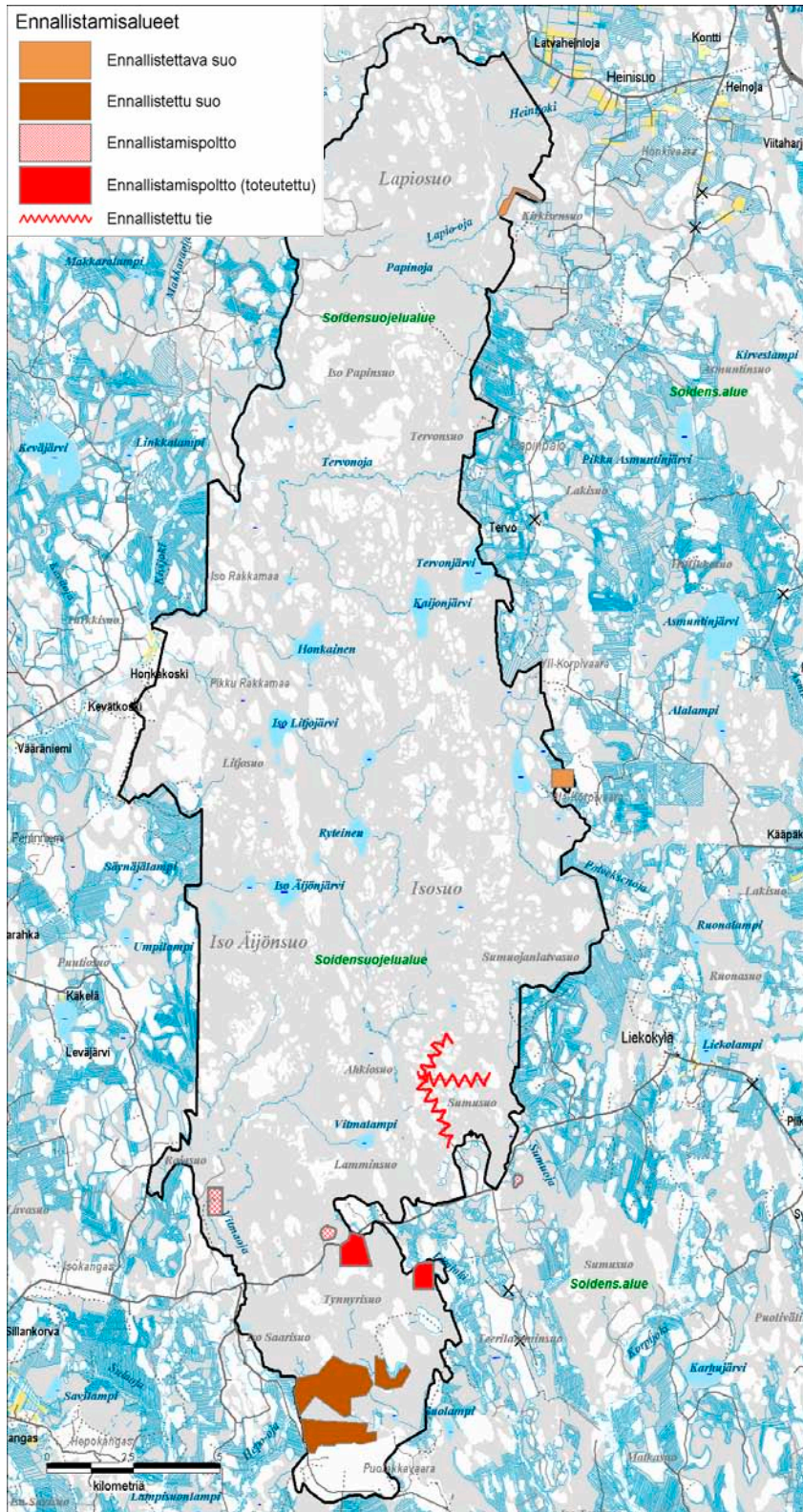
Luontaisten metsäpalojen lähes kokonaan loputtua on suojelualueilla tärkeää pyrkiä ylläpitämään palojatkumoa hiiltyneestä puusta riippuvaisten eliöläjien elinolosuhteiden turvaamiseksi. Litokairaan laaditaan tämän hoito- ja käyttösuunnitelman voimassaoloajan kattava palojatkumosuunnitelma, jonka mukaan alueella ja alueen välittömässä läheisyydessä poltetaan säännöllisesti metsää. Suunnitelmakaudella metsiä polttoennallistetaan Litokairassa yhteensä n. 17 ha. Poltot kohdistetaan alueille, joilla metsän käsittelyn vaikutukset ovat yksipuolistaneet metsän rakennetta. Myös luonnontilaista metsää voidaan polttaa lähinnä järeämmän palaneen puuaineksen saamiseksi (Lehtelä & Turunen 2005).

Soiden osalta Litokairan alueella ennallistetaan tulevaisuudessa Nuolisuon turvetuotantoalueen kuivatusoja, jota on kaivettu Litokairan Natura 2000 -alueelle yli 1,5 km:n matkalla. Ojan kautta turvetuotantoon aiotun alueen kuivatusvedet ovat laskeneet Lapio-ojaan. Toinen soiden ennallistamiskohde sijaitsee Ison Korpijärven itäpuolella ja on laajuudeltaan 50 ha.

Hoito- ja käyttösuunnitelma- eli HKS-kaudella toteutettavat ennallistamiskohteet sekä vuosina 2002–2005 toteutetut ennallistamistoimet näkyvät kuvassa 6.

5.4 Seuranta

Litokairan alueella seurantatoimenpiteiden painopiste on Suometsäerämaa Life -projektin yhteydessä ennallistettujen alueiden kehityksen seurannassa. Tätä seurantaa tullaan jatkamaan perustetuilla seuranta-alueilla koko tämän HKS-kauden ajan. Palojatkumoalueilla seurataan kova-kuoriaislajiston kehitystä; erityisen mielenkiinnon kohteina tulevat olemaan kohteet, joilla poltetaan myös järeämpää puuta. Ennallistamisalueiden seuranta toteutetaan erillisen ennallistamisalueiden seurannasta laaditun ohjeen mukaisesti.

Kuva 6. Litokairan tulevat ja toteutetut ennallistamiset. © Maanmittauslaitos 1/MYY/06, © Suomen ympäristökeskus 2006, © Metsähallitus 2006.

6 Kulttuuriarvojen suojelu

Litokaira on aina ollut erämaata, jonka kulttuuri on merkittävältä osin ollut eränkäynti- ja pyyntikulttuuria. Tästä ei juuri ole jäänyt jäljelle suojeltavia kulttuuriarvoja. Aktiivisen metsätalouden ajasta Litokairassa muistuttavat useat savottakämppien jo lähes kokonaan maatuneet pohjat alueen pohjoisosassa. Myös kaski- ja niittykulttuurin jäljet ovat metsien ikääntymisen ja niittysaunojen jäännösten lahoamisen myötä häviämässä maisemasta. Parhaiten näistä vanhoista rakenteista on säilynyt Syrjäojan kämpä. Kämpän käyttö yöpymiseen on kielletty, mutta se tullaan säilyttämään muistomerkkinä menneiden aikojen eränkäynti- ja niittykulttuurista.

Merkittävin perinnemaisema-alue Litokairassa on sen luoteiskulmassa sijaitseva Näätähaaran erämaatila rakennuksineen ja heinittyneine peltoineen. Tila on perustettu alun perin Ojalehdon kruununmetsätorppana vuonna 1905, josta se itsenäistyi Näätähaaran tilaksi 1.3.1935. Tila autioitui 1960-luvulla. Tilan rakennusten restaurointi tullaan suorittamaan siitä laaditun erillisen suunnitelman mukaan (Kukka 2004).

Lisäksi Näätähaaran pihapiiriä niitetään kesäisin perinnebiotooppina ja sinne on perustettu koealoja kasvillisuuden seuraamiseksi. Niiton tavoitteena on turvata ja lisätä alueen kasvi- ja eliölajiston monimuotoisuutta. Hoito ja seuranta suoritetaan erillisen hoito- ja kunnostussuunnitelman mukaan (Lehtelä 2005). Suunnitelman mukaiset kunnostus- ja hoitotoimenpiteet on aloitettu keuhällä 2005.

7 Luonnon käyttö

7.1 Retkeily

7.1.1 Nykytila

Litokaira ei ole koskaan ollut suurten kävijämäärien retkeilykohde. Huono saavutettavuus, alueen suuri koko, maaston vaikeakulkuisuus ja vähäinen tiedottaminen ovat tehneet Litokairasta vain pitkälle edenneiden luontoharrastajien ja omatoimisten retkeilijöiden vaelluskohteen. Litokairan alueen nykyinen retkeilyn palveluvarustus on rakennettu kokonaan Suometsäerämaa Life -projektin aikana vuosina 2002–2005, paikallinen rakentamisen kulttuuri ja Metsähallituksen luontorakentamisen periaatteet huomioon ottaen. Rakenteilla ja niiden sijoittelulla pyritään palvelemaan sekä alueen nykyisiä käyttäjiä että parantamaan Litokairan alueen kiinnostavuutta ja saavutettavuutta myös luontomatkailun näkökulmasta. Alueen luonnonsuojelulliset tavoitteet on huomioitu kaikessa suunnittelussa. Litokairan retkeilykäyttö perustuu jokamiehenoikeuksiin.

Autiotuvat, laavut, nuotiopaikat ja lintutornit

Litokairassa on kaksi huollettua autiotupaa. Litjonjärven autiotuvan paikalla on sijainnut huoltamaton kämpä jo vuosikymmenien ajan, ja alue on edelleen suosittu leiriytymiskohde. Leiriytymispaineen myötä Litjonjärven ympäristöstä on poltettu keloja laajalta alueelta, ja roskaantumista on tullut ongelma. Uuden huolletun kämpän myötä kelojen luvaton poltto sekä roskaantuminen pyritään saamaan aisoihin. Kuusikkosaareen on kunnostettu vanha poromiesten 1970-luvulla rakentama Kuivauslammen kämpä autiotuvaksi.

Litokairan alueella on kaksi Metsähallituksen ylläpitämää laavua. Toinen on Papinpalon lintutornin yhteydessä, ja se on suunniteltu palvelemaan lähinnä lintutornilla vierailevia päiväretkeilijöitä. Toinen laavu sijaitsee Haaramaan kivennäismaasaarekkeen itäpuolella. Kaikkien tupien ja laavujen yhteydessä on liiteri ja käymälä. Litokairan alueella on yksi huollettu nuotiopaikka, joka sijaitsee Iso Äijönjärven koilliskulmassa.

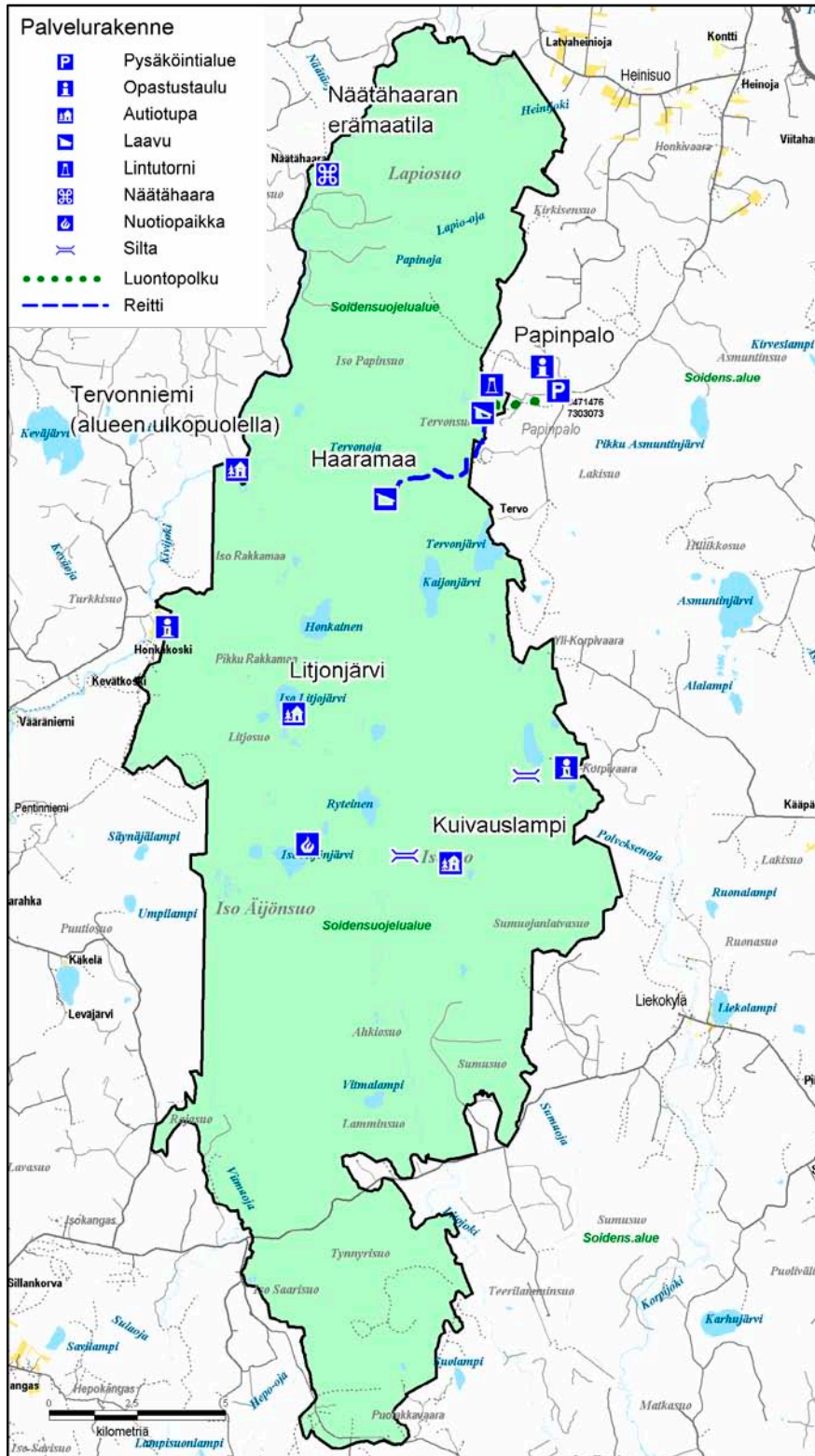
Litokairan alueelta on tiedossa myös muutamia luvattomia taukopaikkarakenteita. Niiden ympäristössä roskaantuminen sekä pystykelojen häviäminen polttopuiksi on muodostunut ongelmaksi.

Litokairan alueella on yksi lintutorni. Se sijaitsee Tervonsuolla, n. 400 m suojelualueen rajan sisäpuolella. Tornista aukeaa näkymä Pikku Papinlammille. Palveluvarustuksen sijainti on nähtävillä kuvassa 7.

Tiet ja reitit Litokairan alueelle

Litokairan Natura 2000 -alueella on vain kaksi tietä alueen eteläosassa. Kaljatieksi kutsuttu metsäautotie kulkee itä-länsi -suuntaisena alueen halki Iso-Saarisuon ja Tynnyrisuon pohjoispuolella. Aivan alueen eteläkärjessä kulkee metsäautotie koillinen-kaakko -suuntaisena Puolakkavaaran lounaiskärjen läpi. Muita käytettyjä reittejä alueelle ovat Turkkivaarasta alkava Honkakosken polku alueen länsilaidalla sekä Papinpalontie, joka johtaa Ranualta lähelle Tervonsuota alueen koillisosassa. Tämän tien päähän on rakennettu parkkipaikka ja Litokairasta kertova infopiste, joka samalla toimii Tervonsuon laavulle ja lintutornille suuntautuvan luontopolun sekä Haaramaan laavulle suuntautuvan polun lähtöpisteenä. Tämä pysäköintipaikka on Natura 2000 -alueen

ulkopuolella. Muiden lähestymisreittien varsilla ei ole varsinaisia pysäköintipaikkoja. Ylä- ja Ala-Korpivaaraan johtavat tiet ovat käytetyin saapumisreitti alueen itäosassa. Ala-Korpivaarassa sijaitsee myös alueesta kertova infopiste. Ala-Korpivaarasta tulevien retkeilijöiden liikkumista helpottamaan on alueelle rakennettu kaksi ojanylityspaikkaa Iso-Korpijärven eteläpuolelle ja Isosuo pohjoispuolelle. Alueen länsi- ja pohjoispuolella kulkee moottorikelkkaura, joka on osittain Lito-kairan Natura 2000 -alueen puolella.

Kuva 7. Palveluvarustuksen sijainti Litokairassa. © Maanmittauslaitos 1/MYY/06, © Suomen ympäristökeskus 2006, © Metsähallitus 2006.

7.1.2 Tavoitteet

Erämaisuus ja luonnontilaisuus on retkeilijöille keskeinen arvo myös Litokairan tulevaisuutta ajatellen (Hongisto & Nurmela 2003). Hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteena on säilyttää Litokairan luonnontilaisuus ja erämaisuus. Tästä tavoitteesta tinkimättä retkeilijöiden lukumäärää alueella voidaan nostaa ohjaamalla käyttö huolletuille taukopaikoille. Jotta retkeilijämäärä ei muodosta uhkaa alueen kestäväälle käytölle, rakennetaan palveluvarustusta vain maltillisesti ja tarkasti harkittuihin kohteisiin. Luvattomista leiripaikoista syntyvät ongelmat pyritään poistamaan.

Litokairan vuosittainen kävijämäärä on arviolta 4000. Metsähallituksen kuusiportaisessa yleisökäytön luokituksessa Litokaira kuuluu luokkaan 3, mikä tarkoittaa, että alueella on palveluvarustusta kohtalaisesti. Tavoitteena on säilyttää Litokaira yleisökäytön luokassa 3 myös jatkossa.

7.1.3 Toimenpiteet

Tulevaisuudessa retkeilyrakenteita ei rakenneta merkittävästi lisää. Kävijätutkimuksessa 2003 kävi ilmi, että merkittyjen ja huollettujen reittien puuttuminen on tärkein yksittäinen syy, joka estää "tavallisia" ihmisiä menemästä Litokairaan. Alueen luonnonsuojelullinen arvo sekä matkailullinen vetovoima perustuvat kuitenkin erämaisuuteen. Tämän vuoksi Litokairan alueelle ei tulevaisuudessakaan rakenneta pitkiä ja yhtenäisiä, maastoon merkittyjä reittejä.

HKS-kaudella rakentamisen tarvetta arvioidaan mm. vieraskirjojen, asiakaspalautteen sekä kulumisen seurannan avulla. Mikäli näiden kautta ilmenee tarvetta uusille rakenteille, tullaan ne toteuttamaan erikseen laadittavien toimenpidesuunnitelmien mukaisesti. Mahdollisten toimenpidesuunnitelmien tulee olla yhdenmukaisia hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden kanssa. Toimenpidesuunnittelun yhteydessä suoritetaan myös arviointi rakenteiden vaikutuksesta suojeluperusteena oleviin Natura 2000 -lajeihin ja -luontotyyppeihin. Hoito- ja käyttösuunnitelman tekemiseen liittyvissä osallistamis- ja muissa alueen tulevaisuutta luotaavissa tilaisuuksissa on noussut esiin joitain tulevaisuuden mahdollisia kehittämiskohteita. Nämä ehdotukset on otettu huomioon alueen vyöhykkeistämässä.

Litokairan länsi- ja pohjoisosassa alueen halki kulkeva moottorikelkkaura siirretään Natura-alueen ulkopuolelle. Alueella sijaitsevat luvattomat taukopaikat tullaan poistamaan suunnittelukaudella.

7.1.4 Seuranta

On luultavaa, että vuosina 2003–2005 rakennetun palveluvarustuksen ja alueesta kertovan informaatiomateriaalin myötä alueen kävijämäärät jonkin verran kasvavat. Kasvavista kävijämääristä aiheutuvia uhkia alueen luontoarvoille torjutaan kävijämäärien seurannan, kulumisen seurannan sekä opastuksen avulla. Myös rakenteiden säännöllisen huollon myötä alueen seuranta tehostuu. Mainittujen toimenpiteiden avulla alueen kehitystä ja kävijämääriä kyetään jatkossa arvioimaan nykyistä paremmin, ja siten reagoimaan mahdollisiin uhkatekijöihin ajoissa.

Suuret kävijämäärät pyritään ohjaamaan alueen reunoilla sijaitseville luontokohteille. Näillä sijaitsevat polut on kokonaisuudessaan pitkostettu kulumiselle herkimmiltä osiltaan. Kävijämäärien muutoksia seurataan taukopaikoilla olevien vieraskirjojen sekä kävijälaskurin avulla.

7.2 Marjastus ja sienestys

Litokairassa marjastus ja sienestys ovat koko alueella jokamiehenoikeuksia. Hillan poiminta on perinteisesti ollut paikallisille ihmisille merkittävä lisäansiomuoto.

7.3 Kalastus

Kalastus Litokairan alueen vesistöissä on sallittua kalastuslain (286/82) mukaisesti. Kalastus-oikeus todetaan myös eräistä valtion omistamille alueille perustetuista soidensuojelualueista annetussa asetuksessa 852/1988. Onkiminen ja pilkkiminen ovat kaikille sallittuja kalastusmuotoja Litokairan vesistöissä. Viehekalastukseen tarvitaan läänikohtainen lupa. Seisovan pyydyksen käyttö edellyttää lisäksi Metsähallituksen pyydyskohtaista lupaa.

7.4 Metsästys

Litokaira on lähiseutujensa asukkaille hyvin merkittävä metsästysalue. Ranuan ja Pudasjärven kunnissa asuvilla on vapaa metsästysoikeus Litokairassa oman kuntansa alueella metsästyslain 8 §:n (93/615) mukaisesti.

Litokaira kuuluu lupametsästysalueeseen, ja muiden kuin edellä mainittujen kuntien asukkaiden on mahdollista metsästää alueella maanomistajalta hankittavalla erillisluvalla. Tämänhetkisen tiedon mukaan nykyiset metsästyskäytännöt eivät ole uhka Litokairan alueen luonnonarvoille. Mikäli metsästyspaine kasvaa kohtuuttoman suureksi, lupametsästyksen voidaan puuttua rajoittamalla myytävien metsästyslupien määrää ja tarkentamalla myytävien lupien alueellista kiintiöintiä. Metsästystä koskevissa asioissa toimitaan tiiviissä yhteistyössä riistanhoitoyhdistysten kanssa.

Litokairan tulevissa kiinteistötoimituksissa alueen soidensuojeluohjelma-alueet tullaan liittämään osaksi Lapiosuon–Iso Äijönsuon soidensuojelualueutta. Litokairan länsiosan soidensuojeluohjelma-alue sijaitsee osittain Kuivaniemen kunnan puolella. Kuivaniemen kunta ei kuulu metsästyslain 8 §:n mukaisiin alueisiin, joissa kuntalaisilla on vapaa metsästysoikeus. Tästä johtuen liitettävä suojeluohjelma-alue soidensuojelualueeseen tulee Kuivaniemen kunnan puoleisella osalla metsästys sallia erikseen soidensuojelualueista annetun asetuksen (852/1988) mukaisesti järjestyssäännöllä, mikäli alue halutaan liittää lupametsästysalueeseen. Asia otetaan Metsähallituksessa tarkasteluun kyseisen kiinteistötoimituksen tullessa ajankohtaiseksi.

7.5 Poronhoito

Poronhoito on sallittua koko Litokairan alueella poronhoitolain (848/90) mukaisesti. Litokaira on jakaantunut kolmen paliskunnan alueelle. Pohjoisosa on Kuukkaan paliskuntaa, eteläosa Ikosen paliskuntaa ja Kuivaniemen kunnan puoleinen osa Oijärven paliskuntaa. Porotalous on Litokairan alueella intensiivistä. Poronhoitotöissä toimivalla henkilöllä on paliskunnan poroisännän luvalla oikeus käyttää moottorikäyttöistä ajoneuvoa Litokairan alueella (maastoliikennelaki 1710/1995). Poronhoitotoimista ei kuitenkaan saa aiheutua kohtuutonta haittaa Litokairan Natura 2000 -alueen luonnonarvoille. Tämän vuoksi pyritään käytäntöön, jossa Litokairan alueelle sijoitettavista pysyvistä porojen talviruokintapaikoista ja poronhoitoon liittyvistä muista toimenpiteistä, kuten siirtoaidoista ja kesäaikaisesta maastoliikenteestä, neuvotellaan Metsähallituksen ja paliskuntien kesken ennen niiden käyttöönottoa.

7.6 Malminetsintä ja kaivostoiminta

Asetuksessa eräistä valtion alueille perustetuista soidensuojelualueista (852/1988) todetaan geologisen tutkimuksen ja malminetsinnän olevan sallittua Litokairan alueella, sikäli kuin se on välttämätöntä. Toiminta edellyttää kuitenkin ympäristöministeriön lupaa. Ympäristöministeriön lupa tarvitaan lakisääteisillä soidensuojelualueilla toimittaessa. Pelkästään Natura 2000 -ohjelma-alueilla toimittaessa luvan myöntää Metsähallitus. Lupahakemuksen liitteenä tulee olla alueellisen ympäristökeskuksen lausunto hankkeen vaikutuksista Natura-luontoarvoihin. Alueen suuren luonnonsuojelullisen merkityksen vuoksi tulee ko. toimet suunnitella ja toteuttaa huolellisesti harkiten, niin että alueen luonnonarvoille aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa.

Geologisella tutkimuslaitoksella on kaksi voimassaolevaa valtausta Litokairan pohjoisosissa sijaitsevalla Tervonkankaalla. Valtaukset, joiden yhteispinta-ala on 198 hehtaaria, on myönnetty kuparin ja sinkin etsintää varten vuonna 2002. Vuoden 2003 aikana Geologinen tutkimuslaitos suoritti alueella koeporauksia ympäristöministeriön myöntämällä luvalla. Valtausten voimassaolo päättyy vuonna 2007, mikäli niitä ei uusita.

7.7 Maa-ainesten otto

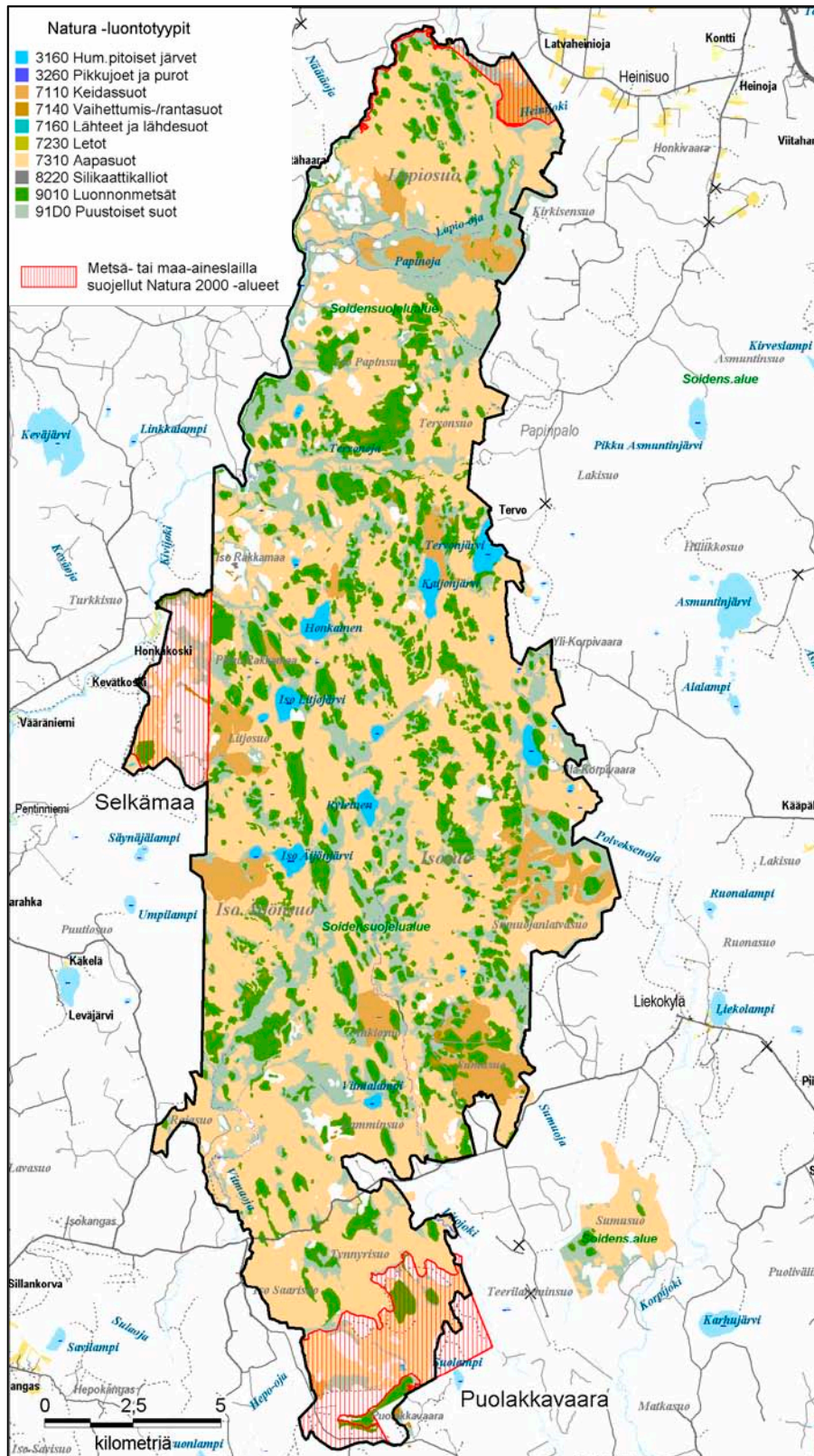
Litokairan alueeseen ei maa-ainesten oton osalta kohdistu juurikaan uhkia tai käyttöpaineita. Lapiosuon–Ison Äijönsuon soidensuojelualan perustamisesta annetun lain (851/1988) asetuksessa 852/1988 kielletään maa-ainesten otto luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetuilta Litokairan osilta. Puolakkavaaran alue Litokairan eteläosassa kuuluu valtakunnalliseen harjijensuojeluohjelmaan, ja maa-ainesten ottotoiminta aiheuttaisi alueella maa-aineslain 3.1 §:n vastaisia seurauksia maisema- ja luonnonarvoille. Metsälain nojalla suojelluilla Litokairan osilla maa-ainesten otolle ei ole paineita. Lisäksi maa-ainesten otto näiltä alueilta edellyttäisi Natura 2000 -vaikutusten arviointia. Maa-ainesten otto luultavasti heikentäisi niitä luontoarvoja, joiden vuoksi kohde on sisällytetty Suomen Natura 2000 -verkostoon, eikä luvan saamiselle näin ollen ole edellytyksiä.

Turvetuotanto on erittäin intensiivistä kaikkialla Litokairan alueen ympärillä. Tällä saattaa olla vaikutuksia Litokairan soiden hydrologiseen tasapainoon. Turvetuotannosta aiheutuvien haittojen ehkäisyyn tulee kiinnittää erityistä huomiota, mikäli alueen läheisyyteen suunnitellaan uusia turvetuotantoalueita.

7.8 Puuston käyttö

Metsä- ja maa-aineslailla suojelluilla Litokairan osilla voidaan suorittaa metsänhoitotoimia, sikäli kuin toimet eivät merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi kohde on sisällytetty Suomen Natura 2000 -verkostoon.

Kuvassa 8 näkyvät ne Natura-luontotyypeiksi luokitellut kuviot, jotka ovat metsätalouskäytön ulkopuolella, vaikka sijaitsevatkin metsä- tai maa-aineslailla rauhoitetuilla osilla Litokairan Natura 2000 -aluetta. Hakkuista ja muista toimista tehdään normaali metsänkayttöilmoitus alueelliseen metsäkeskukseen, joka ilmoittaa asiasta edelleen alueelliseen ympäristökeskukseen (Anonyymi 2004).

Kuva 8. Metsätalouden toimien ulkopuolelle jäävät kuviot Litokairassa Natura-luontotyypeittäin. © Maanmittauslaitos 1/MYY/06, © Suomen ympäristökeskus 2006, © Metsähallitus 2006.

Puolakkavaarassa Litokairan eteläosassa metsätyyppi on kuivaa ja karukkokangasta. Puusto on alueen länsiosassa nuorta, mutta itäreunalla Puolakkavaaraa on myös vanhemman metsän alueita. Kaikkein keskeisin osa Puolakkavaaran harjumaisemaa, harjun laen rakkakivikko ympäristöineen, on suojeltu luonnonsuojelulailla. Täällä metsä on yli 150-vuotiasta männikköä, ja alue on maise-mallisesti merkittävä. Harjun laella on myös boreaalisen luonnonmetsän alueita.

Heposuon–Tynnyrisuonpalon–Korkiakummun alue Puolakkavaaran pohjoispuolella on suojeltu metsälailla. Vaikka suuri osa alueesta onkin suota, ovat hakkuut mahdollisia alueen metsäsaarekkeissa. Saarekkeet ovat pääosin tuoreita kangasmetsiä, joiden puusto on nuorta. Korkiakummun ja Tynnyrisuonpalon metsäsaarekkeissa metsä on yli 100-vuotiasta Natura 2000-luokituksen mukaista boreaalista luonnonmetsää, joka jää hakkuiden ulkopuolelle.

Selkämaan–Karhusaaren alue Litokairan länsireunalla on suojeltu metsälailla. Alue on kuivaa ja kuivahkoa kangasmetsää, joskin soitaakin on huomattavasti. Puusto on nuorta, lukuun ottamatta Karhusaaren aluetta aivan alueen lounaiskolkassa. Karhusaari on Metsähallituksen omalla päätöksellä rauhoitettu aarnialue.

Muita metsälailla suojeltuja kohteita Litokairan alueella on pitkä mutta pienialainen Kivijoen varsi alueen luoteis- ja pohjoisrajalla. Metsät ovat nuoria, ja kuuluvat puronvarsisijaintinsa vuoksi pääosin metsälain nojalla suojeltaviin erikoiskohteisiin.

Litokairan metsä- ja maa-aineslailla suojelluilla osilla on yhteensä noin 894 ha (Puolakkavaaran alue 265 ha, Heposuon–Tynnyrisuonpalon–Korkiakummun alue 183 ha, Selkämaan–Karhusaaren alue 436 ha ja Kivijoen varsi 10 ha) sellaisia metsämaan kuvioita, joissa metsätalouden harjoittaminen on mahdollista alueen Natura 2000 -luontotyyppinä merkittävästi heikentämättä (kuva 8, kuviot jotka eivät edusta mitään Natura-luontotyyppiä). Suunnittelukaudella näillä kuvioilla tehdään etupäässä ensiharvennuksia, jotka painottuvat kymmenvuotiskauden loppupuoliskolle. Litokairan Natura 2000 -aluetta koskevia metsänhoidollisia toimenpiteitä suunniteltaessa Metsätalouden alueyksikkö toimii tiiviissä yhteistyössä Pohjanmaan luontopalveluiden suojelubiologin kanssa.

7.9 Matkailun yritystoiminta

Tällä hetkellä Litokairan alueella ei ole luontomatkailuun liittyvää säännöllistä yritystoimintaa. Tavoitteena on kuitenkin ohjata alueelle pienimuotoista yritystoimintaa, joka ei ole ristiriidassa suojelutavoitteiden kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa lähinnä opastettuja patikointi-, hiihto-, marjastus-, revontuli-, lintu- tms. retkiä. Mikäli yrittäjä käyttää Metsähallituksen retkeilyrakenteita elinkeinon harjoittamiseen, edellyttää tämä kirjallisen käyttöoikeus- tai yhteistyösopimuksen laatimista.

Tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa on varattu virkistysvyöhykkeiksi Puolakkavaaran alue Litokairan eteläosissa, Korpijärven eteläosa, Papinpalon alue sekä Näätähaaran alue. Näillä alueilla on mahdollista kehittää luontomatkailun yritystoimintaa, mikäli sellaiseen ilmenee tarvetta tulevaisuudessa. Tällä hetkellä merkittävin luontomatkailun yritystoimintaan soveltuva kohde on Papinpalon lintutornin ja laavun muodostama, helposti saavutettava ja päiväretkeilyyn hyvin soveltuva luontokohdekokonaisuus lähellä Ranuan kuntakeskusta.

7.10 Liikenne ja liikkuminen

Liikkuminen Litokairassa perustuu lihasvoimin tapahtuvaan etenemiseen. Moottorikelkkailu ja muu maastoajoneuvoliikenne alueella on kielletty ilman maanhaltijan lupaa. Litokairan Oulun läänin puolella sijaitsevalle Hirvelän tilalle RN:o 104:33/YSA200046 ei perusteta tieoikeutta, vaan tilalla sijaitsevan eräkämpän huoltaminen on sovittu hoidettavaksi talviaikana, maanomistajalle myönnettävällä maastoliikenneluvalla. Maastoajoneuvon käyttö on lisäksi sallittua maastoliikennelain 4 §:n tarkoittamissa viranomais- ja poronhoitotehtävissä liikkuville (maastoliikennelaki 1710/1995).

Maastopyöräily ja ratsastus ohjataan ainoastaan niitä varten osoitetuille reiteille tai alueella kulkeville metsäautoteille. Maastopyöräilyä ja ratsastusta voidaan alueen eläimistön tai kasvillisuuden säilymistä varten rajoittaa järjestyssäännöllä.

8 Luonto-opastus

Litokairassa ei vanhastaan ole ollut mitään opastusmateriaalia. SME Life -projektiin liittyen vuosina 2002–2005 alueen sisääntuloreittien yhteyteen rakennettiin alueesta kertovia infopisteitä, joissa kerrotaan Litokairan erämaisuudesta ja luonnonsuojelullisesta merkityksestä, sekä korostetaan hyvän eräperinteen mukaista käyttäytymistä alueella liikuttaessa. Opasteilla pyritään myös ohjaamaan kävijät huollettujen taukorakenteiden käyttöön. Myös autiotupien ja nuotiopaikkojen yhteyteen sijoitetaan opasteita. Opastuspisteet, joiden sijainti näkyy kuvassa 7, jakaantuvat alueelle seuraavasti:

- Lintutornin parkkipaikalla Papinpalossa on iso, neljän opastustaulun opastuspiste, jossa kerrotaan alueen luonnonsuojelullisesta merkityksestä ja erityispiirteistä sekä hyvistä retkeilykäytännöistä. Yhdessä tauluista on alueen kartta. Lintutornille johtavan polun varrella on kolme luontotaulua, jotka kuitenkin sijaitsevat Natura-alueen ulkopuolella. Lintutornille tulee lintujen tunnistusta helpottava taulu.
- Ala-Korpivaaran tien päässä on pieni, kahden taulun opastuspiste. Toisessa tauluista kerrotaan hyvistä retkeilykäytännöistä ja toisessa on alueen kartta.
- Honkakosken polun päässä alueen länsilaidalla on pieni opastuspiste.
- Litjonjärven ja Kuusikkosaaren autiotuvilla on opasteet autiotuvan käytöstä ja kartat alueesta.

Muuta Litokairasta kertovaa materiaalia ovat SME Life -projektin kuluessa valmistuneet alueesite, alueen luonnosta kertova dvd, suomatkailuopas sekä alueen luontoa ja maankäytön historiaa esittelevä kirja. Litokairaa koskevaa informaatiomateriaalia on saatavilla Syötteen luontokeskuksesta.

Varsinaista luonto-opetustoimintaa, kuten luontopolkuja tms. ei Litokairan alueelle suunnitella alueen erityisluonteen ja vaikean saavutettavuuden vuoksi. Vuosina 2002–2005 tuotettua opastusmateriaalia tullaan tarpeen mukaan päivittämään HKS-kaudella, mutta muuten uuden materiaalin tuottamiseen ei ole tarvetta.

9 Tutkimus

Litokairan alueella on tehty erilaisia selvityksiä alueen luonnosta ja historiasta. Suometsäerämaa Life -projektin yhteydessä vuonna 2003 Litokairassa tehtiin linnustoselvitys, jonka tuloksiin koostettiin myös aiemmin tehtyjen laskentojen tulokset (Tuohimaa 2003). Samoin kasvillisuutta, epifyyttijäkälää ja kääväkkäitä selvitettiin Litokairassa kesällä 2003 (Hanhimäki 2003a, Hanhimäki 2003b, Pesonen 2003). Maankäytöstä ja historiasta Litokairan alueella laadittiin SME Life -projektin kuluessa kattava selvitys vuonna 2003 (Kauppi 2003). Litokairan kävijöistä sekä heidän toiveistaan ja odotuksistaan alueen tulevaisuuden suhteen järjestettiin kävijätutkimus kesällä 2003 (Hongisto & Nurmela 2003). Litokairan Natura 2000 -luontotyyppit selvitettiin maastotutkimuksin kesällä 2003, sekä osalta aluetta ilmakuvista vuosina 2003–2004. Kovakuoriaisia seurattiin Litokairan Isokummun metsänennallistamisalueella kesällä 2003 toteutetussa tutkimuksessa (Rassi ym. 2003).

Aiemmin Litokairan kasvillisuutta ja luontotyyppejä ovat selvittäneet Junninen ja Siitonen (1991) sekä Junninen (1992). Metsähallituksen Litokairan aluetta sivuavissa alue-ekologisissa suunnitelmissa (Hiltunen ym. 1999, Hokajärvi ym. 2000) on myös tietoja Litokairasta.

Tervonkankaalla sijaitsevalla Geologisen tutkimuskeskuksen valtauksella on suoritettu koe-
porauksia ja selvitetty alueen geofysikaalisia ominaisuuksia. Alueen ainutlaatuisuuden myötä on mahdollista, että Litokaira alkaa kiinnostaa myös muita tutkimuslaitoksia erilaisten biologian alaan liittyvien hankkeiden toteuttamisalueena.

Tutkimuksia suunniteltaessa on etukäteen varmistuttava siitä, että niiden tekemisestä ei aiheudu haittaa alueen luonnonsuojelullisille arvoille. Tutkimusluvut alueelle myöntää Metsähallitus. Mikäli tutkimuksissa kajotaan uhanalaisiin lajeihin, tulee lupa pyytää myös alueelliselta ympäristökeskukselta. Soidensuojelualueella tapahtuvaan geologiseen tutkimukseen ja malminetsintään tarvitaan ympäristöministeriön lupa; pelkästään Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvilla alueilla kyseiset luvat myöntää alueellinen ympäristökeskus.

10 Toimenpidesuunnitelmat

Suometsäerämaa Life -hankkeeseen liittyen Litokairan alueella toteutettiin vuosina 2002–2005 Life-hankesuunnitelman mukaisia ennallistamiseen ja retkeilyrakentamiseen liittyviä osahankkeita, joista kustakin laadittiin erillinen toimenpidesuunnitelma. Näitä toimenpiteitä olivat:

- Puolakkasuon ennallistaminen
- Sadinkoskenkummun metsän ennallistaminen
- Isokummun metsän ennallistaminen
- Sumusuon metsäautotien ennallistaminen
- Papinpalon luontotornin ja laavun rakentaminen
- Litjojärven autiotuvan rakentaminen ja Porokämpän kunnostus.

Varsinaisia hoito- ja käyttösuunnitelmaa tukevia laajempia toimenpidesuunnitelmia ovat:

- Litokairan aluetta koskeva palojatkumosuunnitelma (Lehtelä & Turunen 2005)
- Näätähaaran perinnebiotoopin kunnostus- ja hoitosuunnitelma (Lehtelä 2004)
- Näätähaaran erämaatilán rakennusten kunnostussuunnitelma (Kukka 2004).

HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

11 Hallinnan ja hoidon järjestäminen

Litokairan alue on pääosin Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelujen hallinnassa ja hoidossa. Metsä- ja maa-ainelakilla suojelluista osista vastaavat metsätalouden alueyksiköt. Lisäksi alueella on vuonna 2005 n. 92 hehtaaria yksityisessä omistuksessa olevaa maata, joka ei kuulu suunnittelualueeseen.

Kuukkaan paliskunnalla on voimassaoleva vuokrasopimus alueen pohjoisosassa Pikku-Papinsuon läheisyydessä sijaitsevalle erotusaidalle ja porokämpälle. Geologisella tutkimuskeskuksella on voimassaoleva valtaus alueella (Kaivosrekisteri N:o 7365/1).

Litokairan alueen rajaus ei lähitulevaisuudessa muutu. Suojelualueiden sisällä olevia yksityis-palstoja saattaa siirtyä valtiolle, jolloin alueen hallinta ja hoito yksinkertaistuvat. Suojelualue-kiinteistön muodostaminen Litokairan Oulun läänin puoleisilla osilla on aloitettu vuonna 2005, ja rajanmerkintä maastoon pyritään toteuttamaan tämän hoito- ja käyttösuunnitelman voimassaolo-kaudella. Suojelualuekiinteistön muodostamisen yhteydessä luonnonsuojelulakilla toteutettavaan osaan liitetään hankitut soidensuojeluohjelmakohteet. Puolakkavaaran harjijensuojeluohjelma-kohteesta sekä Heposuon–Tynnyrisuonpalon–Korkiakummun, Selkämaan–Karhusaaren ja Kivi-joen varren metsä- ja maa-ainelakien nojalla suojelluista alueista muodostetaan omat kiinteistön-sä (kuva 2). Lapin läänin puoleista osaa koskeva suojelualuekiinteistön muodostamisprosessin ajankohta ei tätä kirjoitettaessa ole tiedossa.

Tämä Litokairan hoito- ja käyttösuunnitelma kattaa seuraavan kymmenen vuoden jakson, vuodet 2006–2015. Viiden vuoden kuluttua arvioidaan suunnitelman toteutuminen, ja päivitetään suunnitelma ilmeisen toimimattomaksi tai vanhentuneeksi käyneiltä osiltaan. Tässä arvioinnissa käytetään työväliseen jäljempänä (luku 16.1) olevaa uhka-analyysiä, jonka arviointi- sekä uhka-otsakkeiden alta löytyvät ne asiat, joita seurataan. Taulukon viimeisessä sarakkeessa taas on lueteltu ne toimenpiteet, joihin tarvittaessa ryhdytään.

12 Palvelurakenteiden huolto

12.1 Tehtävät

Litokairan Natura 2000 -alueen huollon tehtävänä on palveluvarustuksen ylläpito. Huollossa noudatetaan Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmän periaatteita. Huollon vaatima työmäärä pyritään minimoimaan alueen käyttäjien opastamisen sekä alueen käytön seurannan avulla. Huollosta vastaavat Pohjanmaan luontopalveluiden luontovalvojat sekä tarpeen mukaan palkattava väliaikainen työvoima.

Metsähallituksen henkilökunnalla on alueen huolto-, kunnostus- ja valvontatöissä oikeus liikkua alueella moottorikelkalla tai muulla moottorikäyttöisellä ajoneuvolla. Huoltoajot pyritään suorittamaan talvella moottorikelkalla, aina samoja, tätä tarkoitusta varten suunniteltuja reittejä pitkin. Näin varmistetaan, että huoltotoimista aiheutuva häiriö alueen luonnolle ja siellä liikkuville ihmisille on mahdollisimman pieni.

12.2 Polttopuuhuolto

Alueen taukopaikoilla tarvittavat polttopuut hankitaan suojelualueen ulkopuolelta. Polttopuun kulutukseen kiinnitetään huomiota, ja sitä pyritään minimoimaan retkeilijöitä opastamalla.

12.3 Jätehuolto

Litokairassa on pinta-alaansa nähden hyvin vähän virkistyskäytön rakenteita. Aluetta käyttävät pääasiassa kokeneet retkeilijät, jotka tuottavat jätettä hyvin vähän. Alueella noudatetaan roskattoman retkeilyn periaatteita. Jokaiselta huollon piirissä olevalta taukopaikalta löytyy jätteiden käsittelyohje. Palavat jätteet poltetaan, kompostoituvat laitetaan käymälään ja kierrätys- ja kaatopaikkajätteet tuodaan maastosta pois. Alueella ei ole jätteidenkeruupisteitä. Metsähallituksen huoltohenkilökunta tyhjentää taukopaikoilla olevat kompostoitavat wc:t tarpeen mukaan.

13 Valvonta

Alueelle tuotettujen palvelurakenteiden rakentamisen myötä kävijämäärät luultavasti tulevat jonkin verran lisääntymään jatkossa. Tämä kuitenkin luultavasti pikemminkin rauhoittaa aluetta, kuin lisää ongelmia. Alueella on enemmän liikettä, ja rakenteiden säännöllisen huollon myötä valvonta tehostuu ja ongelmatilanteisiin pystytään jatkossa reagoimaan paremmin. Valvonnan ja siihen liittyvän opastamisen keskeinen tehtävä on myös ehkäistä ongelmia ennakolta. Alueelle johtaville tärkeimmille sisäänmenoväylille on asennettu infopisteitä, joilla pyritään saattamaan alueella liikkumisen keskeisimmät pelisäännöt alueen käyttäjien tietoon.

Litokairassa liikkuva Metsähallituksen henkilöstö valvoo suojelu aluetta ja opastaa alueen käyttäjiä huolto- ja muiden töiden ohessa. Varsinaista valvontatyötä alueella tekevät poliisi ja Metsähallituksen erätarkastajat. Valvonnan painopisteistä sovitaan vuosittaisen toiminnan suunnittelun yhteydessä.

14 Yhteistyö

Litokairan tulevaisuutta linjanneessa Suometsäerämaa Life -hankkeen ohjausryhmässä olivat edustettuina alueen kunnat ja ympäristökeskukset. Ohjausryhmä toimi samalla tämän hoito- ja käyttösuunnitelmaprojektin asiantuntijatahona.

Alueen tasapainoisen kehittämisen varmistamiseksi Metsähallitus pyrkii jatkossakin mahdollisimman kiinteään yhteistyöhön Litokairassa ja sen lähiympäristössä toimivien tahojen kanssa. Näin pyritään minimoimaan ristiriitatilanteiden syntymistä ja ehkäisemään niitä ennakolta. Yhteistyökeinoja ovat avoin tiedottaminen, palaverit ja koulutustilaisuudet, yhteiset projektit sekä osallistavien suunnittelumenetelmien käyttäminen. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat:

- Alueen kunnat: Ranua, Kuivaniemi ja Pudasjärven kaupunki
- Viranomaiset: alueelliset ympäristökeskukset, maakuntaliitot
- Riistanhoitoyhdistykset ja riistanhoitopiirit
- Tutkimus: yliopistot ja tutkimuslaitokset
- Aluetta suoraan liiketoiminnassaan hyödyntävät ja muut luontomatkailualan yrittäjät
- Paliskunnat
- Paikalliset asukkaat ja koulut
- Litokairassa vierailevat retkeilijät
- Paikalliset kalastus- ja metsästysjärjestöt
- Retkeily- ja luonnonsuojelujärjestöt.

Alueelle kohdistuvien hankkeiden ja suunnitelmien vaikutusten arvioinnissa keskeisenä yhteistyötahona ovat alueelliset ympäristökeskukset.

15 Resurssit ja aikataulu

Litokairan Natura 2000 -alueella on toiminut vuosina 2002–2005 Suometsäerämaa Life -projekti, jonka myötä alueella on panostettu voimakkaasti sekä luonnonhoitoon että palveluvarustuksen rakentamiseen. Tästä johtuen tälle suunnittelukaudelle on tulossa vain vähän investointeja. Taulukossa 6 on arvioitu tämän suunnitelman käyttökustannukset sekä vuositasolla että yhteensä koko suunnitelmajaksolta (10 vuotta).

Taulukko 6. Litokairan hoidon kustannukset HKS-kaudella.

Toimenpide	Kustannus €/vuosi	Yhteensä €
Ennallistaminen		
Metsäpalojatkumosuunnitelman toteutus (30 ha)	2 860	28 600
Soiden ennallistamisen kustannukset (Nuolisuo, Iso-Korpijärvi)	1 100	11 000
Perinnebiotooppien hoito	300	3 000
Yhteensä	4 260	42 600
Investoinnit		
Näätähaaran erämaatilan kunnostus		120 000
Palveluvarustuksen ylläpito		
	Poisto €/vuosi	Yhteensä €
Papinpalon parkkipaikka	250	2 500
Tervonsuon lintutorni	1 438	14 375
Tervonsuon laavu + WC/liiteri	1 125	11 250
Iso Litjon autiotupa + WC/liiteri	2 813	28 125
Kuivauslammen autiotupa + WC/liiteri	3 125	31 250
Haaramaan laavu	1 125	11 250
Ison Äijönjärven nuotiopaikka	38	375
Opastus (valokuvanäyttely, 4 x infopiste, alue-esite)	1 875	18 750
Pitkostus (yhteensä 4 km)	1 875	18 750
Ylläpito yhteensä	13 664	136 625
Vakinainen henkilöstö		
	Kustannus €/vuosi	Yhteensä €
Luontovalvoja	2 170	21 702
Suojelubiologi	1 750	17 500
Erikoissuunnittelija	3 000	30 000
Matkakulut	1 000	10 000
Yhteensä	7 920	79 202

16 Suunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden vaikutusten arviointi

16.1 Uhka-analyysi

Taulukkoon 7 on koottu eri kohdissa suunnitelmaa esiintyvät sekä ulkopuolelta tulevat seikat, jotka saattavat uhata Litokairan hoidon ja käytön tavoitteiden toteutumista. Uhka-analyysiin on käytetty myös osallistamistilaisuuksissa dokumentoitua materiaalia, koska paikallisten tahojen esiin nostamat tekijät ovat usein niitä, jotka koetaan uhkana alueen tulevaisuudelle.

Taulukko 7. Litokairan alueeseen kohdistuvat mahdolliset uhat, niiden arviointi ja toimenpiteet vahinkojen ehkäisemiseksi sekä korjaamiseksi.

Uhka	Arviointi	Toimenpide
Kesäaikainen maastoliikenne	- Satunnainen kesäaikainen maastoliikenne on lähinnä esteettinen haitta, toistuvammin tapahtuvana uhka myös aralle erämaalajistolle ja luontotyypeille.	+ Minimoidaan kesäaikainen mönkijöiden käyttö ja pyritään keskittämään liikenne tietyille urille → Neuvottelut paliskuntien kanssa. Valvonnan tehostaminen.
Luvattomat rakenteet	- Luvattomat rakenteet ovat usein irvokkaita, tuulessa lepattavat pressut uhka erämaisyydelle. Huollettujen taukopaikkojen puuttuminen johtaa helposti omien leirien pystyttämiseen. Käyttäjien näkökulmasta uhkana nähdään tilanne, jossa koko alue on täynnä tukikohtia verrattuna tilanteeseen, jossa yksi keskitetty tukikohta.	+ Säännöllisen huollon piirissä olevat taukopaikat.
Retkeilijämäärät sekä erämaisyyden ja hiljaisuuden katoaminen	- Kuinka toteutetaan yhtälö ”erämaisuus ja matkailu”? Jos alueella liikkumista ei rajoiteta, niin sekä matkailu että lähivirkistys uhkaavat hiljaisuutta ja erämaisyyttä.	+ Erämaisyyden säilyminen on jatkuvan seurannan alla. Etukäteen on päätetty, kuinka paljon muutosta hyväksytään. Indikaattoreina toimivat mm. muuttohaukan asutut reviirit, tavoitearvona = nykyarvo, ei sallita yhtään negatiivista muutosta. Keskitetään suomatkailu ja lähivirkistys Tervonsuon tuntumaan. Palveluvarustusta tarjotaan tarkoin harkituissa kohdissa. Kävijälaskenta kertoo käytön volyymin, käytetään seurannan tukena. Keinoina tiedottaminen, ihmisten ohjaaminen, vuodenaikaisrahoitukset, rakenteiden purkaminen tai kävijämäärien rajoittaminen.
Erämieskulttuurin rappio	- Eilisen erämies ei maastoon merkkejä jättänyt, jalanjälkiä lukuun ottamatta. Eräkulttuuri on päässyt	+ Sisääntuloreittien yhteyteen sijoitettu opastusmateriaali korostaa hyvän eräperinteen mukaista käyttäytymistä alueella.

Uhka	Arviointi	Toimenpide
Erämieskulttuurin rappio (jatkuu)	rapistumaan. Nyt olemisen merkit näkyvät huomattavasti selvemmin. Täydet pullo jaksetaan viedä maastoon, miksei tyhjiä jakseta kantaa pois.	Informaatioaineisto, mm. suomatkailuopas, palauttaa mieliin myös itsestään selviä suomatkailuun sekä alueella liikkumisen etiikkaan liittyviä asioita. Valvontaa ja ”tupatarkastuksia” tehostetaan tarvittaessa.
Kelojen kaato	- Kelot ovat vaarassa, mikäli alueen käyttäjämäärä edelleen kasvaa. Jo 1990-luvulla on kannettu huolta kelojen puolesta viemällä mm. omaa polttopuuta alueelle kelojen suojelemiseksi.	+ Toimivalla puuhuollolla varmistetaan, että kelot eivät kulu. Annetaan lisäksi ohjeita siitä, miten tulen kanssa toimitaan.
Kuluminen ja roskaantuminen	- Alueelle rakennetun palveluvarustuksen ja tuotetun informaatiomateriaalin kannustamina kävijämäärät saattavat jonkun verran lisääntyä. Näistä aiheutuvia uhkia torjutaan mm. seuraamalla alueen kehitystä ja kävijämääriä, siten uhkia torjutaan proaktiivisesti.	+ Maaston kuluminen on pidettävä hyväksyttävissä rajoissa. Roskattoman retkeilyn ohjeistusta annetaan yleisölle ja alueella toimivat yrittäjät otetaan yhteistyösopimuksen piiriin, jolloin he saavat riittävän perehdytyksen mm. kestävään luontomatkailuun ja roskattomaan retkeilyyn liittyvistä asioista. Alueelle rakennetut huolletut taukopaikat ovat eräs keino roskaamisen eliminoimiseksi. Reuna-alueet, joille kävijäpaine suuntautuu, on pitkostettu kulumiselle herkimmillä osiltaan. Käytetyimmillä osilla kulumista seurataan systemaattisesti.
Lupametsästys	- Metsästäjätiheys saattaa piikkeinä uhata alueen erämaisyyden vaatimusta. Vaikka luvat myydään laajalle alueelle, keskittyy itse metsästyspaine usein liiaksi suojelualueille, joista Litokaira on yksi esimerkki.	+ Tiivis yhteistyö MH:n ja riistanhoitoyhdistysten ja -piirien välillä → tutkimukset metsästyspaineesta ja metsästyksen sosiaalisesta kestävydestä. Tarvittaessa lupakiintiöiden tarkempi kohdentaminen.
Hallitsematon liikenne eli luvaton kelkkailu, lentokone liikenne	- Uhkaa sekä erämaisyyttä että hiljaisuutta, joka on katoava luonnonvara. Lentokonematkailu tuo meteliä, ja vie leipää paikallisilta (hillat ja kala).	+ Paikallisille tiedotetaan selkeästi maastoliikennelakia ym. koskevista asioista. Tehdään pelisäännöt selviksi maastoliikennelupien osalta. Valistusta lisätään ja valvontaa tiukennetaan. Tapauksiin puututaan, ja otetaan käyttöön nollatoleranssi: ei sallita yhtään luvattonta kelkkaa. Lentoliikennettä voidaan rajoittaa tarvittaessa rajoitusosia perustamalla.
Luontaisten metsäpalojen eli tulen puute	- Luontaisten metsäpalojen lähes loputtua metsien rakenne yksi-puolistuu ja palovaateliaat uhanalaiset lajit ovat vaarassa kadota.	+ Alueella toteutetaan säännöllisesti palojatkumoa erillisen toimenpidesuunnitelman mukaisesti. Tulisi keskustella luontaisten metsäpalojen sallimisesta suurimmilla suojelualueilla.

Uhka	Arviointi	Toimenpide
Turvetuotantoalueet, erityisesti Nuolisuon suunniteltu turvetuotantoalue	- Turvetuotanto on voimaperäistä Litokairan ympäristössä. Turvetuotantoalueet ovat esimerkki alueen ulkopuolisista uhista, niiden toiminnasta saattaa aiheutua luontoa muuttavia vaikutuksia; kiintoaine- ja ravinnekuormituksen kautta rehevöityminen sekä melu ja pöly. Esimerkiksi mikäli Nuolisuon turvetuotantoalue toteutuisi ja kuivatusvesiä johdettaisiin Litokairan läpi, tällä olisi alueen pikkujokia ja puroja edustavia luontotyyppisiä heikentäviä vaikutuksia.	+ Nuolisuon turvetuotantoalueelta tulevan kuivatusojan ennallistaminen Natura-alueella olevilta osiltaan. Mikäli uusia turvetuotantoalueita suunnitellaan Litokairan välittömään läheisyyteen, korostetaan neuvotteluissa turvetuotantoalueita uhkana alueen luontotyypeille ja lajeille.

16.2 Suunnitelman vaikutusten arviointi

Lain viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (SOVA-laki 200/2005) nojalla hoito- ja käyttösuunnitelma ei ole suoraan ympäristöarvioinnin piiriin tuleva, vaan sitä koskee lain yleinen selvilläolovelvollisuus, jonka mukaan vaikutukset arvioidaan. Vaikka tämän hoito- ja käyttösuunnitelman ympäristövaikutukset jäävätkin melko vähäisiksi, on niistä esitetty seuraavassa arviointi. Koska Litokairan alue on jo vakiintunut suojelukohde, verrataan tämän hoito- ja käyttösuunnitelman myötä syntyviä ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia siihen tilaan, joka Litokairan soidensuojelualueella vallitsisi ilman tämän hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisia toimenpiteitä.

Vaikutusten arvioinnissa käsitellään ensin tämän suunnitelman toteutumisen myötä tapahtuvat yleiset vaikutukset – ekologiset ja sosiaalis-taloudelliset. Viimeisessä luvussa esitellään luontotyyppittäin, lajeittain ja sosioekonomisten vaikutusten mukaan yksilöity ennuste tämän suunnitelman vaikutuksista ja Litokairan alueen tilasta HKS-kauden päättyessä 2015.

16.2.1 Ekologiset vaikutukset

Retkeily ja virkistyskäyttö Litokairan alueella tulee jonkin verran lisääntymään. Tähän vaikuttavat suunnitelman myötä toteutettavat retkeilyrakenteet ja alueen tunnettuuden paraneminen. Samaa aikaan tehostunut huolto ja kulkemisen ohjaus kuitenkin vähentävät satunnaista ja haitallista leiriytymistä, roskaantumista, luvatonta polttopuiden ottoa ja alueen muuta haitallista käyttöä. Natura 2000 -luontotyyppien ja lintu- sekä luontodirektiiveissä mainittujen lajien suojelun tasoa lisääntynyt retkeily ei, parantuneen seurannan ja huollettujen taukopaikkojen vuoksi, merkittävästi heikennä. Tämä hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisten toimien myötä tehostuva valvonta myös lisää merkittävästi mahdollisuuksia reagoida alueella havaittaviin epäkohtiin ja ongelmiin.

Litokairan alueella toteutetut ja toteutettavat ennallistamistoimenpiteet ovat ekologisilta vaikutuksiltaan pitkällä aikavälillä edullisia. Ihmistoiminnan myötä muuttuneet luontotyyppit palautuvat luonnontilaan luonnollista kehitystä nopeammin, samalla kun lajisto monipuolistuu ja luonnon-tilaistuu. Hetkelliset negatiiviset vaikutukset, esim. lisääntynyt kiintoainekuormitus vesistöissä suo-ojien tukkimisen myötä ei ratkaisevasti heikennä toimenpiteiden ekologista kokonais-

kannattavuutta. Alueen sisään johtavan Sumusuon metsäautotien purkaminen on vähentänyt merkittävästi ei-toivottua liikennettä Litokairan keskiosissa. Natura 2000 -valintaperusteet eivät ennallistamistoimien myötä vaarannu, vaan päinvastoin parantavat näiden luontotyyppien edustavuutta.

Tämän suunnitelman laatimisen myötä Litokairan alueesta on kerätty huomattava määrä tarpeellista luonnontieteellistä ja kulttuurista perustietoa. Tämän tiedon myötä alueen tilaa ja kehitystä voidaan tulevaisuudessa arvioida huomattavasti tähänastista luotettavammin. Lisääntynyt perustietämys on keskeinen edellytys alueen ekologisen tilan säilyttämiseen pyrittäessä – eksaktia tietoa Litokairan olemuksesta on tähän asti ollut käytettävissä riittämättömästi.

Kokonaisuudessaan tämän suunnitelman myötä Litokairaan kohdistuvat ekologiset vaikutukset ovat myönteisiä, eivätkä Natura 2000 -luonnonarvot tämän suunnitelman mukaisten toimien myötä vaarannu. Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista erillistä arviota suunnitelman vaikutuksista ei siten tarvitse tehdä.

16.2.2 Taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset

Tämän suunnitelman toteuttamisen myötä syntyy vain vähän taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia Litokairan lähiympäristössä. Merkittävin sosiaalis-taloudellinen muutos on mahdollisuus alueellisen luontomatkailun kehittymiseen. Tämä saattaa tulevaisuudessa tarjota ansiomahdollisuuksia alueen yrittäjille ja asukkaille.

Tietoisuus Litokairan ainutlaatuisuudesta maailman luonnonsuojelualueiden joukossa saattaa vaikuttaa positiivisesti myös ihmisten kotiseutuaan kohtaan tuntemaan arvostukseen. Tämän suunnitelman ja siihen liittyvän tiedottamisen ja osallistamisen myötä luonnonsuojelun merkityksestä on keskusteltu yleisemminkin.

Litokairan alueen ympärillä on laajoja turvetuotantoalueita. Kuivatus- ja turpeennostotöistä aiheutuvien ympäristövaikutusten vuoksi tulee uusia tuotantoalueita suunniteltaessa tarkkaan selvittää turvetuotannosta Litokairan Natura 2000 -alueeseen aiheutuvat vaikutukset. Tällä saattaa paikallisesti olla sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia, turvetuotantoon kohdistuvien rajoitusten lisääntymisenä Litokaira välittömästi rajautuvien tuotantoalueiden osalta.

16.3 Litokaira 2015

16.3.1 Luontotyypit ja lajit

Aapasuot

Aapasuot ovat edelleenkin pinta-alallisesti suurin Natura 2000 -luontotyyppi Litokairassa. Vuonna 2003 ennallistettu 170 ha:n laajuinen Puolakkasuo alueen eteläosassa on luonnontilaistunut ja monilta osin palautunut lähes luonnontilaisen aapasuon kaltaiseksi. Myös suunnitelmakaudella toteutetut Ison Korpijärven itäosan suoalueen ja Nuolisuon kuivatusojan ennallistamistoimenpiteet ovat lisänneet aapasoiden edustavuutta ja määrää noin 70 hehtaarilla. Toisaalta soiden rahoittuminen ja turvekerroksen paksuuntuminen karuunnuttaa aapasoiden reunavyöhykkeitä, ja puustoisten soiden osuus aapasoiden suoyhdistymätyypissä on kasvanut.

Keidassuot

Keidassuot sijaitsevat Litokairan alueen keskiosissa, eivätkä niiden tilaan vaikuta mitkään suoritetut ennallistamistoimet. Keidassuo on ekologisena ympäristönä suon kehityksen viimeinen vaihe, ja aapasuota paljon riippumattomampi ulkoisista tekijöistä. Niinpä Litokairankin keidassoiden voidaan olettaa olevan HKS-kauden lopulla nykyisen kaltaisia, ja vaikka niiden pinta-ala hitaasti kasvaakin, ei se näin lyhyellä jaksolla ehdi merkittävästi muuttua.

Puustoiset suot

Puustoisten soiden osuus Litokairan luontotyypeistä on muuttunut kaikkein selvimmin. Osittain puustoisten soiden edustavuuden kasvu johtuu suoritetuista ennallistamistoimista, jotka ovat palauttaneet ojituksen myötä metsittyneitä alueita puustoiseksi suoksi, mutta puustoisia soita syntyy myös luonnollisen suosukcession kautta. Puuston lisääntymisen vaikutukset suomalaisemaan ovat paikoin merkittäviä.

Vaihtumissuot ja rantasuot

Pienialainen luontotyyppi lähinnä ojien ja purojen varsilla, jonka määrässä tai edustavuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Letot

Lettokasvillisuus, josta on jäljellä enää vaatimattomimpia lajeja, on edelleen niukentunut. Syynä on soiden luontainen sukcesso, jonka myötä rakkasammalen paksuuskasvu on haudannut pieni-alaiset lettolaikut allensa.

Lähteet ja lähdesuot

Lähteiden ja lähdesoiden määrä eikä edustavuus ole muuttunut merkittävästi nykyisestä vuoteen 2015 mennessä.

Boreaaliset luonnonmetsät

Boreaalisten luonnonmetsien tila on merkittävästi parantunut vuoteen 2015 mennessä. Pääosin tämä johtuu 1900-luvun alkupuoliskolla tehtyjen hakkuiden jälkeisestä sukcessiosta, joka metsien keski-ikä kasvaessa johtaa lahoppuun ja erirakenteisuuden määrän lisääntymiseen metsissä. Vuosina 2002–2005 toteutetut nuoren metsät poltokohteet tarjoavat harvinaisia luonnonmetsän sukcession alkuvaiheen elinympäristöjä. Boreaalisten metsien määrää ja luonnontilaisuutta nostaa myös alueella toteutetun palojatkumon mukaiset ennallistamispoltot (yhteensä 17 ha), joiden myötä hiiltynyttä puuta on jatkuvasti tarjolla sitä tarvitseville lajeille.

Humuspitoiset lammet ja järvet

Alueen järvien ja lampien tilassa ei tapahdu merkittäviä muutoksia.

Pikkujoet ja purot

Merkittävin muutos tämän luontotyyppin kohteissa on nähtävillä Litokairan eteläosassa virtaavassa Hepo-ojassa. Sen luonnontilaisuus ja veden laatu ovat parantuneet vuonna 2003 tapahtuneen soiden ennallistuksen myötä. Tasoittuneen virtaaman myötä kevättulvat huuhtovat ojaan entistä vähemmän kiintoainetta, mikä näkyy liettymisen vähenemisenä.

Pohjoisessa Litokairassa virtaavan Lapio-ojan tila on myös luonnontilaistunut Nuolisuon suunnitellulta turvetuotantoalueelta siihen laskeneen kuivatusojan tukkimisen myötä.

Lajisto

Litokairan eläin- ja kasvilajisto on vuoteen 2015 mennessä kokenut joitakin merkittäviä muutoksia. Lettokasvillisuus on pääosin joutunut väistymään vähemmän ravinnevaatelioiden kasvien tieltä kasvupaikkojen karuuntuessa turpeen paksuuskasvun myötä. Muun suokasvillisuuden tila on parantunut ennallistusalueilla, ja säilynyt muilta osin ennallaan.

Havupuilla esiintyvien kääväkkäiden monimuotoisuus ja runsaus on parantunut vuoteen 2015 mennessä. Tämä johtuu metsien ikärakenteen vanhenemisesta ja lahopuun määrän lisääntymisestä. Samoin muut vanhaa metsää, lahopuuta ja hiiltynyttä puuta vaativat lajit ovat runsastuneet. Koivulla ja haavalla esiintyvät kääväkläjit saattavat sitä vastoin tilapäisesti vähentyä alueen lehtipuuvältaisten alueiden kuusettumisen seurauksena.

Uhanalaisista ja lintudirektiivin liitteessä I mainituista lintulajeista runsastuneita ovat erityisesti vanhaa metsää suosivat lajit. Luontodirektiivin liitteessä II mainittujen nisäkäslajien osalta Litokaira on säilynyt merkittävänä lisääntymis- ja elinympäristönä erityisesti karhun ja ilveksen osalta.

16.3.2 Lähivirkistys, luontomatkailu ja erämaisyyden säilyttäminen

Litokairan tunnettuus eräretkeilyyn hyvin soveltuvana ja pohjoisen Lapin vastaavia kohteita huomattavasti helpommin saavutettavana alueena on kasvanut. Tähän on vaikuttanut alueesta kertovan informaatiomateriaalin – esimerkiksi alue-esitteen, suoerämaa dvd:n, alueesta kertovan valokuvanäyttelyn ja suomatkaailuoppaan – tuottaminen. Erämaisyyteen tukeutuvia ja Litokaira soveltuvia luontomatkailutuotteita on onnistuttu luomaan, ja tämä tarjoaa ansaintamahdollisuuksia alueen luontomatkailuyrittäjille. Samanaikaisesti luontomatkailun kehittymistä palvelevat retkeilyrakenteet ovat myös parantaneet paikallisten asukkaiden lähivirkistysmahdollisuuksia.

Jonkin verran lisääntyneistä kävijämääristä huolimatta alueen erämainen luonne ja vetovoima ovat kuitenkin säilyneet. Suuremmat ryhmät hyödyntävät alueen laitaosien helposti lähestyttäviä kohteita. Syrjäosa taas on säilynyt pienemmän ja haasteellisempia retkeilykohteita haluavan retkeilijäjoukon sekä perinteisiä nautintoja harrastavien paikallisten asukkaiden retkikohteena. Syrjäosien autiotuvat ovat keskittäneet leiriytymistä syrjäosilla, ja alueen roskaantuminen ja pystykeleiden kaataminen on saatu hallintaan.

Lähivirkistys, luontomatkailu ja erämaisyyden säilyttäminen on suunnittelualueella onnistuttu yhdistämään niin, että kaikilla alueen käyttäjäryhmillä on mahdollisuus löytää ja kokea haluamansa Litokaira. Olkoon se sitten suurahventen pilkkimistä kymmenkilometrisen hiihtotaipeleen takaiselta erämaajärveltä tai leppeää lintujen bongailua hyvän pitkospolun päässä sijaitsevasta lintutornista.

Lähteet

- Aarnio, J. 2001: Maankäytön historiaa Syötteen alueella. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, Sarja A, No 133. Metsähallitus. 73 s.
- Aartolahti, T. 1989: Suomen geomorfologia. 4. painos. – Helsingin yliopiston opetusmonisteita. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Ahti, T., Hämet-Ahti, L. & Jalas, J. 1968: Vegetation zones and their sections in northwestern Europe. – *Ann. Bot. Fenn.* 5: 196–211.
- Anonyymi 1984: Valtakunnallinen harjijensuojeluohjelma. – Ympäristö- ja luonnonsuojeluosaston julkaisu D6. Ympäristöministeriö, Helsinki. 9 s.
- 2001: Arvokkaiden luontokohteiden hoidon ja käytön priorisointi Pohjois-Pohjanmaalla. – Pohjois-Pohjanmaan liiton julkaisu A29. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu. 105 s.
- 2004: Metsätalouden ympäristöopas. – Metsähallitus. 159 s.
- Hanhimäki, T. 2003a: Litokairan kasvillisuus selvitys. – Metsähallitus. 11 s.
- 2003b: Litokairan kääväkkäät. – Raportti kääväkäs inventoinneista. Metsähallitus. 9 s.
- Hiltunen, J., Ahonen, A., Keränen, M., Virnes, P., Inkeröinen, J. & Tuovinen, E. 1999: Ranuan alue-ekologinen suunnitelma. – Metsähallitus. 77 s.
- Hokajärvi, A., Annanpalo, R., Kerälä, T., Riihiaho, R. & Sarajärvi, K. 2000: Puolakan alue-ekologinen suunnitelma. – Metsähallitus, Vantaa. 67 s.
- Hongisto & Nurmela 2003: Kävijätutkimusraportti Litokairan Natura 2000 -alueelle kesällä 2003. – Metsähallitus. 13 s.
- Junninen, K. & Siitonen, M. 1991: Litokaira-raportti I. Lapiosuon–Ison Äijönsuon soidensuojelualueen kasvillisuus selvitys. – Moniste, Metsähallitus. 6 s.
- Junninen, K. 1992: Litokaira-raportti II. Lapiosuon–Ison Äijönsuon soidensuojelualueen metsäkasvillisuus selvitys. – Moniste, Metsähallitus. 8 s.
- Kalpio, S. & Bergman, T. 1999: Lapin perinnemaisemat. – Lapin ympäristökeskus ja Metsähallitus, Rovaniemi. 236 s.
- Kansallispuistokomitea 1976: Kansallispuistokomitean mietintö. – Komiteamietintö 1976: 88. Helsinki.
- Kauppi, P. 2003: Ihmisen kosketuksessa. Litokairan, Olvassuon ja Iso Tilan–Housusuon alueiden maankäytön historia eränkävinnistä metsätalouteen. – Metsähallitus. 101 s.
- Kukka, R. 2004: Näätähaaran rakennusten kunnostussuunnitelma. – Metsähallitus. 4 s.
- Laki eräistä valtion omistamille alueille perustetuista soidensuojelualueista 851/1988.

- Lehtelä, M. & Turunen T. 2005: Litokairan Natura 2000 -alueen palojatkumosuunnitelma. – Metsähallitus, 16 s.
- Lehtelä, M. 2005: Näätähaaran perinnebiotoopin kunnostus- ja hoitosuunnitelma. – Metsähallitus, 4 s.
- Lehtinen, L. 2002: Kuivajoen yhteistarkkailu, vuoden 2001 käyttö-, kuormitus-, vesistö- ja kalataloustarkkailuraportti, osa III: vesistötarkkailu. – Lapin vesitutkimus.
- Maastoliikennelaki 1710/1995.
- Penttilä, R. 2002: Kääpälajisto ja lajien runsaudet vuonna 1992 Litokairassa tehdyssä inventoinnissa. – Julkaisematon selvitys, Metsähallitus. 2 s.
- Pesonen, M. 2003: Litokairan ja Olvassuon Natura-alueiden epifyyttijäkäläselvitys. – Metsähallitus. 6 s.
- Poronhoitolaki 848/1990.
- Rassi, P., Aapala, K. & Suikki, A. 2003: Ennallistaminen suojelualueilla. – Ennallistamistyöryhmän mietintö. Suomen ympäristö 618. Ympäristöministeriö. 100 s., kuv., taul.
- Ruuhijärvi 1988. Teoksessa Alalammi, P. (toim.): Suomen kartasto 141. Kasvillisuus ja kasvisto, 2–6. – Maanmittaushallitus ja Suomen maantieteellinen seura.
- Tuohimaa, H. 2003: Suometsäerämaa Life -projektialueen linnustoselvitys. – Metsähallitus. 12 s.
- Valtioneuvoston päätös Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotuksen hyväksymisestä / 20.8.1998.
- Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä 2000: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö, Helsinki. 432 s.

Yhteenveto lausunnoista

LAUSUNNOT SUUNNITELMAAN	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA VAIKUTUS SUUNNITELMAAN
KUIIVANIEMEN KUNTA	
Litokairan alueen paikallisten asukkaiden käyttömuotoja ei hoito- ja käyttösuunnitelmassa saa rajoittaa eikä niihin saa puuttua. (kohta 16)	- Suunnitelmassa ei ole rajoitettu jokamiehenoikeuksia. Vyöhykkeistämisen ja rakenteiden avulla on pikemminkin pyritty tukemaan nykyisenkaltaista käyttöä. Mikäli jostain käyttömuodosta kuitenkin aiheutuu uhkaa alueen suojeluperusteena oleville luontoarvoille, on siihen puututtava. Ensisijaisina toimenpiteinä ovat opastus ja käytön ohjaus, rajoitukset ovat keinovalikoiman äärimäinen toimenpide. + Tekstiä ei muutettu.
Elinkeinomatkailuun ja virkistyskäyttöön liittyvät hankkeet ja rakenteet tulee mahdollistaa alueelle, perusteena tälle on pidettävä olemassa olevia ennusteita kävijämäärän kasvusta ja alueen kiinnostuksen lisääntymisestä myös elinkeinotoiminnan osalta.	- Luontomatkailun ja virkistyskäytön tarpeet on huomioitu alueen vyöhykkeistämisessä. + Tekstiä ei muutettu.
Suunnitelmassa tulee ottaa huomioon Pentinniemi–Ranua tieliikenteeseen liittyvä yhteystarve. Perustelu; kunnilla hanke Oijärvi–Ranua tieyhteydeksi, tämä huomioitu ja merkitty myös Pohjois-Pohjanmaan Litokairan aluetta koskevassa maakuntakaavassa.	+ Tekstiä muutettu. Lähi-alueiden kaavoitustilannetta tarkennettu.
Kansallispuiston perustamishanketta tulee viedä eteenpäin.	- Litokairan perustaminen kansallispuistona ei ole tällä hetkellä ajankohtaista. + Tekstiä ei muutettu.
LAPIN RIISTANHOITOPIIRI JA RANUAN RIISTANHOITOYHDISTYS	
Hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen on em. alueelle tarpeellinen hallinnon, kestävän ja tasapuolisen maankäytön sekä suojelutason varmistamiseksi.	+ Tekstiä ei muutettu.
Hoito- ja käyttösuunnitelma on tehty hyvän suunnittelutavan mukaisesti sisältäen kattavat perustiedot ja itse ehdotukset.	+ Tekstiä ei muutettu.
Riistahallinnon edustajat panevat merkille aivan erityisenä arvona tavoitteen säilyttää alueen erämaisuus, mikä palvelee metsästyksen ohella myös muita alueen perinteisiä käyttömuotoja.	+ Tekstiä ei muutettu.
Samalla kun Lapin riistanhoitopiiri ja Ranuan riistanhoitoyhdistys toteavat tyydytyksellä, että Metsähallitus on kohtuullisesti ottanut metsästyksen edun huomioon, esitämme, että jo alueella olevia käyttäjille tarpeellisia kämppejä ei purettaisi, vaan niitä hoidettaisiin ja niiden käyttöä valvottaisiin Metsähallituksen toimesta.	- Alueella oleva Metsähallituksen rakentama palveluvarustus on nähdäksemme riittävän kattava palvelemaan alueen nykyistä käyttöä. + Tekstiä ei muutettu.

LIITE 1. 2(9)

LAPIN YMPÄRISTÖKESKUS

Suunnitelman liitteeksi tulisi liittää muistiot tai tiivistelmät järjestetyistä osallistamistilaisuuksista. Suunnitelmassa viitattiin osallistamistaulukkoon, mutta se puuttui luonnoksesta. Tiedot taustoittaisivat hoito- ja käyttösuunnitelmaa ja siinä tehtyjä linjauksia.

- Ko. tiedot lisätään liitteisiin.
+ Tekstiä ei muutettu.

Litokairan ja sen lähiympäristön kaavatilannetta ei ole esitetty. Tiedot esim. alue-merkinnöistä maakuntakaavassa ovat tärkeitä alueen käyttöä tai tulevaisuuden uhkia arvioitaessa. Kaavatilanne tulee tarkistaa kunnista. Samassa yhteydessä tulee tarkistaa mahdollisten rakennuslupien tarve rakenteiden osalta. Suunnitelmassa voitaisiin mainita, että rakentamisen lupamenettelyssä noudatetaan maankäyttö- ja rakennuslain säännöksiä. Jos Litokairassa ei ole MRL 72,1 § tarkoittamaa kaavaa, tarvitsee mm. ranta-alueella tapahtuva Metsähallituksen omakin rakentaminen ympäristökeskuksen toimivallassa olevan poikkeamis päätöksen. Suunnitelmassa sivutuista luvattomista rakenteista tulee ilmoittaa kunnan rakennusvalvontaviranomaisille tai alueelliselle ympäristökeskukselle.

- Rakentaminen toteutetaan aina erillisen toimenpidesuunnitelman mukaisesti. Toimenpidesuunnittelun yhteydessä huolehditaan myös siitä, että tarvittavat luvat ovat kunnossa.
+ Tekstiä muutettu kaavoitus-tilanteen esittelyn osalta.

Litokairan vyöhykkeistämissuunnitelma vaikuttaa luonnonsuojelun kannalta hyvältä ja eri käyttömuodot kiitettävästi huomioivalta. Siinä voitaisiin kuitenkin huomioida hiljaiset alueet, voitaisiinko jokin osa-alue nimetä hiljaiseksi alueeksi?

- Käsitteenä hiljainen alue on toistaiseksi vielä liian määrittelemätön, jotta siihen haluttaisiin vyöhykkeistämässä ottaa kantaa.
+ Tekstiä ei muutettu.

Suunnitelmaan tulisi lisätä myös maininta vesilain mukaisista luontotyypeistä ja vesipuitedirektiivin toimeenpanon vaikutuksista suojelualueeseen.

- Vesilain mukaiset luontotyypit on käsitelty Natura-luontotyyppien yhteydessä.
+ Tekstiä muutettu. Vesipuitedirektiivin toimeenpanon vaikutukset Kivijokeen lisätty.

Suunnitelmassa ei käsitellä tulokaslajeja. Niistä tulisi olla oma kappale, jossa kuvataan lajimäärä, populaatioiden koko, niistä alkuperäisluonnolle (erityisesti Natura-luontotyypit ja direktiivilajit) aiheutuva uhka sekä se, miten Metsähallitus toimii tulokaslajien suhteen. Samoin kappaleeseen metsästys tulisi lisätä tietoa alueen hirvikannan koosta ja sen säätelystä. Aiheuttaako hirvikanta nyt tai mahdollisesti kasvaessaan uhkaa alueen suojelluille luontotyypeille?

- Kasvillisuuskartoitusten yhteydessä ei kartoitettu tulokaslajeja. Alueen syrjäinen sijainti sekä maankäyttö (ei pysyviä porojen talviruokintapaikkoja, eikä esimerkiksi hevosmatkailua) huomioiden ei ole kuitenkaan oletettavaa, että tulokaslajeja Litokairassa esiintyisi. Hirvikanta arvioidaan riistanhoitoyhdistyksittäin, eikä yksittäisen suojelun alueen hirvikannan koosta ole olemassa tarkkaa tietoa, ellei sitä erikseen kerätä. Suojelualuetta ympäröivät talousmetsät ovat hirville mieluisampia ruokailualueita, eikä hirvikanta nykyisellään muodosta uhkaa Litokairan suojeluarvoille. Lisäksi kaatolupien määrät ovat viime vuosina olleet nousussa ja onkin luultavaa, että hirvikanta nykyisestään laskee tulevalla kymmenvuotiskaudella.
+ Tekstiä ei muutettu.

Vaikka Metsähallitus myöntääkin biologiset tutkimusluvut alueelle, tulee muistaa, että milloin tutkimuksissa kajotaan uhanalaisiin lajeihin, tulee myös alueelliselta ympäristökeskukselta pyytää lupa.

+ Tekstiä muutettu.

<p>Mahdollisen virkistyskäyttöä palvelevan ympyräreitin toteutuminen vaatii erityisen huomion Natura-alueen luontoarvojen säilymisen kannalta. Tällöin tulee tehdä LSL:n 65 § mukainen vaikutusten arviointi. Reitti voitaneen toteuttaa, mikäli suotuisan suojelun taso lajien ja luontotyyppien osalta ei vaarannu.</p>	<p>- Arviointi rakenteiden vaikutuksista Natura 2000 -luontoarvoihin tehdään tarkemman toimenpidesuunnitelman yhteydessä. + Tekstiä muutettu.</p>
<p>Ympäristöministeriön linjauksen mukaisesti hoito- ja käyttösuunnitelmat eivät ole suunnitelmia, jotka vaatisivat YVA-lain mukaisen vaikutusten arvioinnin. Silti uhka-analyysi on erittäin hyvä tapa käsitellä mahdollisia suojelun uhkatekijöitä. Lisäksi suojelun sosiaalis-taloudelliset ja ekologiset vaikutukset on hyvä tuoda esille.</p>	<p>- Suunnitelma sisältää uhka-analyysin sekä arviointisuunnitelman sosiaalis-taloudellisista ja ekologisista vaikutuksista. + Tekstiä ei muutettu.</p>
<p>Yhtenä uhkatekijänä mainitun lähialueiden turpeenoton vaikutukset Litokairan vesitalouteen ovat suojelun kannalta merkittävä uhka. Tämän vuoksi suunnitelmaan tulee kirjata, että Natura-alueen ulkopuolellakin tapahtuva toiminta vaatii LSL:n 65 § mukaisen arvioinnin, mikäli toiminnasta voidaan olettaa olevan vaikutuksia Natura-alueen suojeluperusteille.</p>	<p>+ Tekstiä muutettu.</p>
<p>Malminetsintä ja geologinen tutkimustoiminta Natura-alueella on pääsääntöisesti sallittua, mutta luvanvaraista. Lailla perustetuille soidensuojelualueille luvan myöntää ympäristöministeriö. Pelkästään Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvilla osilla lupaviranomainen on alueellinen ympäristökeskus. Kaivostoiminnan käynnistyminen suojelualueella edellyttää YVA-arvioinnin ja sen yhteydessä LSL:n 65 § mukaisen menettelyn. Käytännössä kaivospiirin perustaminen on erittäin vaikeaa.</p>	<p>- Natura 2000 -ohjelma-alueilla luvat myöntää maanhaltija, eli tässä tapauksessa Metsähallitus. Lupahakemuksen liitteenä täytyy olla AYK:n lausunto hankkeen vaikutuksista Natura-luontoarvoihin. Kaivospiirin perustamisen vaikeuden tai helppouden arviointi ei kuulu hoito- ja käyttösuunnitelman tehtäviin. + Tekstiä muutettu. AYK:n toimiminen lausunnonantajana lisätty ko. kappaleeseen.</p>
<p>Kappaleessa 7.10 mainitaan, että moottorikelkkailu Litokairassa on kielletty. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että aiemmin kerrotaan alueen länsi- ja pohjoisosissa kulkevista moottorikelkkaurista.</p>	<p>- Kappaleessa 7.10 mainitaan: "Moottorikelkkailu ja muu maastoajoneuvoliikenne alueella on kielletty <i>ilman maanhaltijan lupaa</i>." Myös moottorikelkkauralla kelkkailuun vaaditaan lupa. + Tekstiä ei muutettu.</p>
<p>Hankkeen sosiaalisten vaikutusten kuvauskappaleeseen voitaisiin lisätä maininta siitä, miten paljon suojelun toteuttamisen myötä on tullut tuloja paikallistalouteen. Lisäksi alueen merkityksen paikallisille voisi tuoda paremmin esille. Metsästyks, kalastus ja keräily eivät ole paikallisille aina pelkästään virkistyskäyttöä, vaan monille oleellinen osa elantoa.</p>	<p>- Suojelun taloudellisista vaikutuksista ei ole Litokairan osalta tehty selvityksiä. Metsästyksestä, kalastuksesta ja keräilystä puhuttaessa Litokairan kohdalla taloudellista merkitystä on lähinnä hillan poiminnalla ja tämä on tuotu suunnitelmassa esille.</p>
<p>POHJOIS-POHJANMAAN LS-PIIRI</p>	
<p>Tavoitteessa jatkaa alueen historiallisesti vakiintunutta luontaiselinkeinotalouteen perustavaa maankäyttöä ei ole periaatteellista ongelmaa, mutta joitain tarkennuksia on syytä tehdä. Vanhojen nautintaoikeuksien nimissä on jossain määrin esiintynyt huolimattomuutta ja jopa kehittyneet erioikeuksien väärinkäyttöä.</p>	<p>+ Tekstiä ei muutettu.</p>

LIITE 1. 4(9)

Porotalous

Poronhoidosta alueella on oltava selvät pelisäännöt haittojen minimoimiseksi. Muun muassa kairassa olevien talviruokintapaikkojen sijainnista ja hoidosta on sovittava roskaantumisen ja turhan kulun ehkäisemiseksi. Suurimmat epäkohdat liittyvät kuitenkin nimenomaan liikkumiseen poronhoidon nimissä. Poronhoitotöissä toimivalla henkilöllä on paliskunnan poroisännän luvalla oikeus käyttää moottorikäyttöistä ajoneuvoa Litokairan alueella, mutta ajelun on oltava aina poronhoidollisesti selkeästi perusteltua. Nyt vaikuttaa siltä, että porotalouden varjolla kaikenlainen maastoliikenne on sallittua, jopa kesäaikainen. Talviaikaisesta maastoliikenteestä tulee sopia, mutta kesäaikainen kieltää. Kesäaikaista maastoliikennettä, siis mönkijällä kulkua, ei tule sallia lainkaan suojelualueella – ei edes poroisännille ja heidän edustajilleen. Kesäaikaiseen maastoliikenteeseen ei ole perusteltua poronhoidollista tarvetta. Silloin ei ole ruokintaa, ei lihankuljetusta eikä mitään sellaista tarvetta, jota ei voitaisi hoitaa talven aikana (esimerkiksi nuolukivien vienti maastoon). Maastoliikenteen syynä ei olisi poronhoito, vaan poronhoidon nimissä tehtävä muu kulku, arvattavasti tarve päästä vähemmällä vaivalla tietömillä alueilla marjaan tai veneelle yms. ja saaliin kuljetus pois. Kesäaikaisen mönkijäliikenteen haitat ovat erittäin suuret. Jäljet soilla säilyvät vuosia. Todennäköistä myös on, että mönkijäliikenteestä kehittyy kulkukelpoisimmille paikoille pysyviä uria. Valvonnan helpottamiseksi on tärkeää, että mönkijällä kulku on soidensuojelualueella kokonaan kielletty. Jos se on yleisesti poronhoidon nimissä sallittu, kaikkea mönkijäliikennettä voidaan perustella poronhoitotarpeella, jolloin maastoliikenne riistäytyy hallitsemattomaksi, mihin on suuri vaara, kun halvat mönkijät ovat tulleet markkinoille. Metsähallituksen ja porotalouden kesken on pitävästi sovittava keinoista turhan maaston kulumisen estämiseksi.

Kalastus

Kappaleessa 7.3 puhutaan seisovasta pyydyksestä. Luonnonsuojelupiirin mielestä seisovien pyydysten käyttö ei ole tarpeellista Litokairan pienissä järvissä. Pyydysten pitäminen lisää omalta osaltaan maastoliikennettä, sekä kelkka- että mönkijäliikennettä ja jopa lentoliikennettä. Metsähallituksen ei tule jakaa lupia pyydysten pitämiseen. Kalastukseksi Litokairan järvillä ja lammilla riittää hyvin onkiminen ja pilkkiminen.

Metsästys

Litokairassa on paikallisilla vapaa metsästysoikeus. Lisäksi Metsähallitus myy alueelle metsästyslupia. Toisin kuin HKS-luonnoksessa väitetään, Litokaira kohdistuva metsästyspaine on tätä nykyä kohtuuttoman suuri. Litokaira sisältyy laajaan lupa-alueeseen, mutta metsästyspaine ei jakaannu alueella tasan, vaan keskittyy nimenomaan Litokairaan. Siksi Litokairan metsästystä on säädeltävä aiempaa tehokkaammin. Hyvä keino vähentää Litokairan metsästyspainetta on rajata kaira omaksi metsästyslupa-alueeksi ja määrätä sille oma kiintiönsä. Lisäksi Litokaira on niin laaja alue, että siellä tulee olla myös metsästykseltä rauhoitettu kolikka. Metsästysrauhoitusta palvelisi sekä metsähanhien että metsäkanalintujen kantojen suojelua. Metsästykseltä rauhoitetuksi alueeksi sopii suoalue kairan keskeltä. Siten se myös

- Porotaloutta koskevassa luvussa on mainittu, että alueella pyritään käytäntöön, jossa pysyvien talviruokintapaikkojen sijainnista sekä kesäaikaista maastoliikenteestä neuvotellaan Metsähallituksen ja paliskuntien välillä ennen niiden käyttöönottoa. Maastoliikennelain mukaan poronhoitotehtävissä liikkuvalla on oikeus poroisännän luvalla käyttää moottoriajoneuvoa eikä maastoliikennelaissa tehdä eroa kesä- ja talviaikaisen liikenteen välillä.
+ Tekstiä ei muutettu.

- Metsähallitus myöntää kalastusluvut ja tässä yhteydessä harkitaan, minne myönnetään ja minne ei. Verkkolupien yhteydessä ei kuitenkaan myönnetä maastoliikennelupaa.
+ Tekstiä ei muutettu.

- Metsästystä käsittelevässä luvussa on esitetty, että mikäli metsästyspaine kasvaa, on siihen mahdollista puuttua myytävien lupien määrää pienentämällä ja myytävien lupien alueellista kiintiöitä muuttamalla.
Metsästysrauhoitusalueita

jakaisi metsästyspainetta eri puolille kairaa. Luonnonsuojelupiiri esittää metsästys-
rauhotusalueeksi Isoa Äijönsuota. Suo on metsähanhien suosimaa aluetta, ja suolla
pesii myös erityistä suojelua vaativa laji. Suo on nykyisin Litokairan hanhestajien
ydinaluetta, mistä on seurannut suoalueen kulumista ja roskaantumista. Metsästys-
rauhotus helpottaisi suojelun käytön ohjausta asiallisempaan ja tasa-
vertaisempaan suuntaan. Vaikka metsästys on laajasti hyväksytty ja paljon harras-
tettu ulkoilumuoto, se ei tarkoita, etteikö sitä pitäisi ja voitaisi myös rajoittaa joillakin
alueilla sekä luonnonsuojelu- että muista virkistyskäyttösyistä. Tiedot ja tiedon puut-
teet metsähanhikannan tilasta ja kehityksestä edellyttävät myös suojelua lisäävien
keinojen käyttöönottoa. Viime aikojen seurantalokset ovat osoittaneet metsä-
hanhien kannoissa taantumaa. Erityisesti tietoa on kertynyt talvehtimisalueilta. Suo-
men pesivästä metsähanhikannasta on edelleen turhan vähän tietoa, vaikka hanhi
vanhastaankin on suosittu riistalintu. Tietoa puuttuu myös siitä, mihin suuntaan
metsähanhikanta on kehittymässä. Litokaira sopii hyvin yhdeksi tutkimuksen ja seu-
rannan koealueeksi. Rauhalliset suolakeudet ovat hanhien kerääntymisalueita
pesimäkauden lopulla. Luonnontilainen laaja soidensuojelualue käy myös vertailu-
alueeksi tutkittaessa riistan tuottoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Edellytyksenä on
rauhotus edes osalla alueesta. Metsästettävien muuttolintujen viipymät pesimä-
seuduillaan ovat myös metsästäjien etu. Luonnollisesti metsähanhien suojelu vaatii
pesimäalueilla tapahtuvan metsästyspaineen vähentämisen lisäksi metsästyksen
sääätelyä myös syysmuuttoreitin varren levähdysalueilla.

Puuston käyttö

Litokaira on suojeltu osaksi metsäläilla ja maa-aineläilla. Näillä alueilla voidaan
suorittaa "hyvän metsänhoitokäytännön mukaisia" metsänhoitotoimia. Maastossa
nähtävissä olevat "hoidon" jäljet osoittavat, ettei ns. hyvä metsänhoitotapa ole riittä-
vä. Nykyisellään metsänkäsittely Natura-alueella ei poikkea normaalista metsä-
talouden mallista, ja raja Natura-alueen sisällä metsäläilla ja luonnonsuojeluläilla
suojellun alueen välillä on jyrkkä. Natura-alueelle tulee laatia oma nykyistä huomattavasti
pehmeämpi metsänkäsittelytapa metsäläilla ja maa-aineläilla suojelluille
alueille. Ongelmia on soidensuojelun rajautumisessa metsätalousalueisiin.
Kuivatusojien vetäminen pitkin soidensuojelun rajaa on oltava mahdotonta.
Siellä, missä näin on menetelty ja ojalla on suojelun reunaosia kuivattava vai-
kutukset, suon ja kivennäismaan vaihtumisvyöhyke on ennallistettava. Esimerkiksi
vääristä menettelystä käy joitakin vuosia sitten tehty veto-oja Kontiomaan kohdalla.

Matkailun yritystoiminta

HKS:a edeltäneessä Life-hankkeessa alueiden kulkua helpottavia palvelurakenteita
käsiteltiin runsaasti, ja niistä saatiin siinä yhteydessä aikaiseksi siedettävä kompro-
missi. HKS:ssa uusia rakenteita ei enää esitetä pientä varaumaa lukuunottamatta.
Ammattimaista luontomatkailua kehitettäessä erämaisyyden säilyttämisen on oltava
velvoitteena. Peruserämaana tulee olla, että ei sallita mitään sellaista, joka muut-
taisi alueen luonnetta. Runsaasti häiriötä aiheuttavia hankkeita ei tule hyväksyä.
Erämaisyyden kokeminen ei edes onnistu suuressa joukossa, eikä hiljaisuutta voi
tarjota isoille ryhmille. HKS:sta on ymmärrettävissä, että virkistysvyöhykkeitä on
Litokairassa varsinaisesti kaksi, Papinpalo ja Näätähaara. Näätähaaran kunnostami-
sesta ja matkailukäytön kehittämisestä ei ole huomautettavaa, päinvastoin on erin-
omaista, että Näätähaaran tila saa uuden käytön myötä myös kunnossapidon.

voidaan perustaa joko lajistollisista syistä taikka yleisen turvallisuuden nojalla. Rauhottus-
alueiden perustamiselle Litokaira ei ole tällä erää nähty tarvetta. Met-
sästyksen vaikutuksista esimerkiksi metsähanhi-
ja kanalintukantoihin ei kuitenkaan ole riittävästi tietoa. Tämän tutkimiseen paras alue Pohjois-
Pohjanmaalla, varsinkin metsähanhen osalta, olisi Olvassuon luonnonpuisto.
+ Tekstiä ei muutettu.

- Metsä- ja maa-aines-
läilla suojelluissa osissa
noudatetaan Metsä-
talouden ympäristö-
oppaan ohjeita.
+ Tekstiä muutettu.

- Luvussa 16 Suunnitel-
man vaikutusten arviointi
suunnitelman tavoitteiden
toteutumista uhkaavia
tekijöitä on käsitelty uhka-
analyysin kautta. Uhka-
analyysissä on lueteltu
myös toimenpiteet joihin
ryhdytään, mikäli hoidon
ja käytön tavoitteet vaa-
rantuvat.

LIITE 1. 6(9)

Papinpalon virkistysvyöhyke sen sijaan ei ole aivan ongelmaton. Vyöhyke ja sen sisältämät palvelurakenteet ulottuvat Haaramaahan. Siellä sijaitseva laavu houkuttelee kävijöitä ympäri vuoden. Lisäksi on suunnitteilla täydentää alueen palveluvarustusta rakentamalla virkistysvyöhykkeen kiertävä polku. (Päivä)kävijöiden kasvava määrä laavulla saattaa aiheuttaa häiriötä erityisesti Haaramaassa pesivälle erityistä suojelua vaativalle lajille. Metsähallituksen vastuulla on seurata pesinnän onnistumista ja puuttua asiaan tarvittaessa, esimerkiksi siirtää laavu muualle. Erityistä suojelua vaativan lajin karkottaminen alueelta ei ole hyväksyttävää.	+ Tekstiä ei muutettu.
Polttopuuhoito Tavoitteena on minimoida polttopuun kulutus. Se tukee tarvetta säilyttää Litjolla myös olemassa oleva pikkukämpä. Life-hankkeen yhteydessä järvelle rakennettiin kookas kämpä. Sen käyttöä tulee seurata. Jos esimerkiksi puun kulutus osoittautuu suureksi ja lämmitys siitakin huolimatta tehottomaksi, vastaavilta virheinvestoinneilta on syytä säästyä muilla alueilla. Lisäksi on huolehdittava, ettei kämpän käytöstä (isot ryhmät) aiheudu häiriötä ja nuhraantumista suojelualueelle.	- Polttopuun kulutusta ja muuta kulumista seurataan huollon ja valvonnan yhteydessä. + Tekstiä ei muutettu.
RANUAN KUNTA Kunnanhallitus päättää lausuntonaan ilmoittaa, ettei sillä ole huomauttamista Litokairan hoito- ja käyttösuunnitelmasta. Kunnanhallitus kuitenkin esittää, että alueen valvontaa (s. 48, 13 Valvonta) voisi metsähallituksen erätarkastajien lisäksi suorittaa paikallispoliisi.	-
POHJOIS-POHJANMAAN LIITTO Maakuntakaava Suunnittelualue on Pohjois-Pohjanmaan laajimpia luonnonsuojeluun tarkoitettuja alueita. Tämän takia on erityistä syytä tarkastella hoito- ja käyttösuunnitelman suhdetta maakuntakaavaan ja maakunnan kehittämiseen – hoito- ja käyttösuunnitelmalla voidaan MRL: n mukaisesti edistää maakuntakaavan toteutumista. Hoidon ja käytön tavoitteita määriteltäessä on tukeuduttu vuonna 2001 laadittuun arvokaiden luontokohteiden hoidon ja käytön priorisointi – selvitykseen. Vaikka tämä oli maakuntakaavan taustaselvitys, joka hyvin pitkälle ratkaisi luonnonsuojelualueita koskevat kehittämisperiaatemerkinnot maakuntakaavassa, olisi ollut parempi tukeutua maakuntakaavan pidemmälle valmisteltuihin vaiheisiin. Maakuntavaltuustossa hyväksytty kaava olisi ollut käytettävissä kesästä 2003 lähtien, ja kaava vahvistettiin ympäristöministeriössä vuoden 2005 alussa. Vahvistetussa maakuntakaavassa kaikki ko. suunnittelualueet (siltä osin kuin ne ovat Pohjois-Pohjanmaalla) on varattu luonnonsuojelualueiksi. Hoito- ja käyttösuunnittelu on siten kaavaa toteuttavaa toimintaa. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on alueen käyttöä koskevat tavoitteet asetettu oikeasuuntaisesti suhteessa maakuntakaavaan: Litokaira on haluttu pitää hyvin erämaisena. Maakuntakaavaan tukeutuminen olisi myös antanut suuntaviivoja moottorikelkkailureitistön kehittymiselle suunnittelualueen tuntumassa, esim. suunnitelmassa mainittu moottorikelkkailureitin siirto Litokairan länsilaidalla sisältyy maakuntakaavaan.	+ Tekstiä muutettu kaavoitustilanteen esittelyn osalta.
Muutoin lausunnolla olevasta hoito- ja käyttösuunnitelmasta voidaan todeta, että se on laadittu yksityiskohtaisesti ja asiantuntevasti.	-

PUDASJÄRVEN KAUPUNKI

Rakennus- ja ympäristölautakunta katsoo, että Litokairan käyttö- ja hoitosuunnitelmaesitys on toteuttamiskelpoinen. Alueen käytön ohjailussa tulee edelleenkin pyrkiä siihen, että Litokairan luontoarvot turvataan ja alue säilyy vaativamman eräretkeilyn kohteena. Toisaalta on pyrittävä myös siihen, ettei aseteta esteitä alueen käytön jatkumiselle lähiseudun asukkaiden nautinta-alueena.

-

Kaupunginhallitus yhtyy rakennus- ja ympäristölautakunnan lausuntoon. Lisäksi kaupunginhallitus tähdentää, että hoito- ja käyttösuunnitelmassa paikalliset olosuhteet otetaan huomioon.

-

OULUN RIISTANHOITOPUUR

Oulun riistanhoitopiiri pitää suunnitelmaa kokonaisuutena erinomaisena ja käyttökelpoisena. Oulun riistanhoitopiirillä ei siten ole kokonaisuutena mitään huomautettavaa. Kuitenkin Litokairan osalta Oulun riistanhoitopiiri haluaa painottaa, että hoito- ja käyttösuunnitelmaluonnoksessa esille tuotu menettelytapa metsästyksen säätelyn osalta on riittävä ja joustava. Yhdistettynä riistakantojen (esimerkiksi pesivät hanhikannat) seurantaan luonnoksessa esitetty metsästyksen säätelyjärjestelmä takaa paremman lopputuloksen, kuin esimerkiksi pelkkä kaavamainen jonkun alueellisen osan rauhoittaminen. Tällä hetkellä metsästyksellä ei aiheuta minkäänlaista uhkaa alueen riistakannoille. Metsästyksellä on edelleen paikallisille asukkaille erittäin merkittävä perinteinen alueen käyttömuoto.

-

POHJOIS-POHJANMAAN YMPÄRISTÖKESKUS**Yleistä**

Hoidon ja käytön tavoitteet olisi syytä esittää tiivistetysti jo johdanto-osassa. Myös tiivistelmä olisi tarpeen tämänkaltaisissa laajoissa suunnitelmissa. Luontotyyppittäinen tilaskenaario on näissä suunnitelmissa esitetty aiempaa paremmin; tämän käytännön toivoisi jatkuvan vastedeskin hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Hyvin tärkeä on myös Luonto ja historia -osion yhteenvetokappale. Tässä tuodaan esille suojelualueen arvoa ja suojeluperusteita tiiviissä muodossa. Tämän kappaleen edelleen kehittämistä on syytä jatkaa, jotta lukijalle hahmottuu kuva, mikä on alueen merkitys suojeluverkostossa. Kappaleen otsikkokin voisi olla kuvaavampi.

- Hyväksytyihin suunnitelmiin lisätään tiivistelmä, joka sisältää mm. hoidon ja käytön tavoitteet.
+ Tekstiä ei muutettu.

Suojelun toteutushistoriaa koskevat osat ovat puutteellisia: Tärkeitä vaiheita on jäänyt pois, toteutustilanne ei avaudu oikein, ja EU:n komission 13.1.2005 tekemä boreaalisen Natura-verkoston hyväksymispäätös on jäänyt maininnatta.

+ Tekstiä muutettu.

Suunnitteluprosessin kuvauksen tulisi olla yksityiskohtaisempi (miten laadittu, kokoukset, mitä tahoja ja keitä on ollut mukana).

+ Tekstiä muutettu.

Alueiden käytön vyöhykkeiden esittelystä jäi kaipaamaan syrjäosan tarkempaa kuvausta. Ympäristökeskus kehottaa Metsähallitusta harkitsemaan, voisiko tekstissä ainakin jollakin tarkkuudella todeta herkimpien alueiden (kulutusherkkyys, tärkeimmät lintujen pesimäalueet yms.) sijaintia ja pohtia, onko syrjäosaan mahdollista sijoittaa rakenteita ja opastusta. Virkistyskäyttövyöhykkeiden sijoittamisen perusteet on hyvä tuoda selkeämmin esiin ja samalla pohtia vaikutuksia luonnonarvoihin.

+ Tekstiä muutettu.

LIITE 1. 8(9)

Linnustotietoa on koko suunnitelmassa jaettu pesimälintulajistosta. Määrälliset luonnehdinnat puuttuvat jostain syystä kokonaan. Olisi hyvä saada jonkinlainen arvio myös määristä. Samaa toivoisi soveltuvien osin myös kasvi- ja sienilajistosta. Myös alueen muuonikaista merkitystä linnustolle olisi hyvä lyhyesti pohtia. Vaikutusten arviointia koskevissa osissa ei kerrota tarkemmin, miten eliölajisto on otettu huomioon.	- Hoito- ja käyttösuunnitelmaa varten tehdyt lajistolliset perusselvitykset on koottu julkaisuksi, josta löytyvät tarkemmat lajistolliset luonnehdinnat. Eliölajisto on huomioitu suunnitelmassa hoidon ja käytön tavoitteiden kautta, joista ensimmäisenä on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen. Tämä tavoite sisältää sen, että lajiston suotuisan suojelun taso on keskeinen tekijä kaikkea toimintaa suunniteltaessa. + Tekstiä muutettu muuonikaisten merkityksen osalta.
Suunnitelman teksteissä on hyvä Natura-luontotyyppeihin ja lajeihin kohdistuvia vaikutuksia kuvatessa käyttää luonnonsuojelulain mukaisia ilmauksia. Jäljempänä aluekohtaisessa tarkastelussa ympäristökeskus puuttuu asiaan muutamissa kohdissa, mutta tekstit on hyvä käydä läpi kauttaaltaan ilmausten täsmentämiseksi.	+ Tekstiä muutettu.
Suunnitelmien vaikutusten arviointia käsittelevissä osioissa viitataan YVA-lakiin. Oikea viittauskohde olisi laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (SOVA-laki, 200/2005). Hoito- ja käyttösuunnitelma ei ole suoraan SOVA-lain nojalla ympäristöarvioinnin piiriin tuleva, vaan sitä koskee lain yleinen selvilläolovelvollisuus, jonka mukaan vaikutukset arvioidaan.	+ Tekstiä muutettu.
Laajojen alueiden kuvaaminen A3-kokoisina karttoina olisi suositeltavampi ratkaisu.	- Karttojen koon suhteen on noudatettu Metsähallituksen karttaohjeen linjauksia. + Ei muutosta suunnitelmaan.
Kohdan 1.2 ensimmäisen kappaleen viimeinen lause on virheellinen tulkinta taannoisesta yhteisestä priorisointiraportistamme, ja lauseesta saa väärän käsityksen Litokairan hoidolle ja käytölle annetuista tavoitteista. Litokairan nykyinen luokka on 3 ja esitetty kehittämisluokkana 3. Tämä tarkoittaa, että kehitysluokka on ollut tarkoitus pitää samana eli nykyisen tasoisena. Sivulla 27 oleva asiaa koskeva teksti on puolestaan oikea.	+ Tekstiä muutettu.
Kohdan 2.7 kolmannessa kappaleessa on todettu Hongiston ja Nurmelan selvitystä lainaten, että retkeilyrakenteiden ja opastuksen puuttuminen on vähentänyt alueella retkeilemisen kiinnostavuutta. Toisaalta on hyvä tässä kohdin tuoda voimakkaammin esiin, että Litokairan arvo on nousemassa juuri hyvin ilman enempää rakenteita ja opasteita jäävänä laajana alueena, mikä korostaa omaehtoista eräretkeilyä.	- Erämaisuuutta ja sen arvoa vaativaan eräretkeilyyn hyvin soveltuvana alueena on korostettu suunnitelman useissa kohdissa. Edellä mainitut seikat on myös nostettu yhdeksi hoidon ja käytön tavoitteista. + Tekstiä ei muutettu.
Kohdassa 7.1.3 todetaan, että alueen halki kulkeva moottorikelkkaura pyritään siirtämään Natura-alueen ulkopuolelle, kun ura muutetaan moottorikelkkareitiksi. Tähän on syytä ottaa voimakkaampi kanta ja siirtää ura mahdollisimman pian pois. Tähän veloitetaan jo maakuntakaavakin.	+ Tekstiä muutettu.
Kohtaa 7.7 tulee täsmentää. Puolakkavaaraa käsittelevä lause tulisi muuttaa muotoon "Puolakkavaaran... kuuluu valtakunnalliseen harjijensuojeluohjelmaan, ja maa-ainesten ottotoiminta aiheuttaisi alueella maa-ainelain 3.1 §:n vastaisia seurauksia maisema- ja	+ Tekstiä muutettu.

luonnonarvoille.” Myös metsälain nojalla suojeltujen Litokairan osista puhuttaessa olisi syytä selkeämmin todeta, että niillä ei tulla hyväksymään maa-ainesten ottoa.

Kohdan 7.8 ensimmäisen lauseen loppu ”vaikuta huonontavasti jne.” on syytä korvata lain käyttämällä ilmaisulla ”merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi kohde on sisällytetty Suomen Natura 2000 -verkostoon”. Myös kohdan viimeisessä kappaleessa esiintyvä vaarantaa-sana on syytä korvata vastaavasti luonnonsuojelulain mukaisella ilmauksella ”merkittävästi heikentämättä”.

+ Tekstiä muutettu.

Kohdassa 16.1 on tuotava esille myös Nuolisuon mahdollisesta turvetuotannosta alueelle koitua uhka. Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto ei tämänvuotisessa ratkaisussaan myöntänyt VAPO Oy:lle lupaa Nuolisuon turvetuotannolle. Hylkäyksen perusteet olivat kuitenkin vain vesiensuojelulliset. Luparatkaisu, mikäli se jää sellaisenaan voimaan, antaa olettaa, että lupa olisi joskus tulevaisuudessa kenties myönnettävissä, kun alapuolisen vesistön kuormitus olisi nykyistä vähäisempi. Mikäli turvetuotannon kuivatusvesiä johdettaisiin joskus Litokairan läpi Lapio- ja Papinojia pitkin, tulee sillä ympäristökeskuksen käsityksen mukaan olemaan selvästi näitä pikkujokia ja puroja edustavia luontotyyppisiä heikentävää vaikutusta.

- Kyseisessä kohdassa on käsitelty alueen läheisyydessä sijaitsevia turvetuotanto-alueita uhkana yleisesti ottaen.

+ Tekstiä muutettu Nuolisuota korostamalla.

Kohdan 16.2.1 ensimmäisessä kappaleessa huonontavasti-sana on korvattava vastaavalla tavalla kuin kohtaa 7.8 käsiteltäessä edellä esitettiin.

+ Tekstiä muutettu.

Yleisötilaisuuksissa tulleet kommentit

TILAISUUS JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
RANUAN ELÄINPUISTON YLEISÖTILAISUUS 14.3.2005	
Riistanhoito ja metsästys	
Onko tietoa suurpedoista, niiden reviireistä ilveksen ja karhun osalta?	- Ei varsinaisesti, tieto on sen varassa, että tarkkaillaan jälkiä.
Miten onko tulossa rajoituksia metsästyksen esim. elokuun lopusta syyskuun loppuun? Miten Koilliskairassa sitten lipsahti tällainen metsästysrajoitus?	- Lupametsästys on asia, jota tässä varmasti tullaan pohtimaan, sillä sen kiintiöinnissä on ongelma. Jos myydään vaikka 100 lupaa alueelle, mutta ei tiedetä, miten metsästyspaine sinne lopulta kohdistuu ja jakaantuu.
Mikä on esteenä sille, että MH:lta ei tieto kulje RKTL:ään riista- ym. suurpeto- asioissa?	- On varmaan aivan kommunikaation puutteesta kyse, olisi hyvä, että päästäisiin siihen, että käytäntöjä mietittäisiin yhdessä.
Metsästys ja kalastus	
Minkä ihmeen takia yksi aina unohtetaan? Metsästys pitää muistaa, siinä missä haetaan särvintä, opastettu metsästysmatkailu. Kun aluetta käytetään lupametsästyksen, samalla viedään vanhaa eräperinnettä eteenpäin. Kohde-ryhmänä "vieläkö rinkka kantaa ihmiset" alue on haastava.	- Suomessa ei taida olla perinteitä metsästysmatkailulle, siinä missä muualla. Ei ole yrittäjiä. Selvitetään.
Uhkakuvana on, että meneminen sinne loppuu metsästyspuolella. Metsästysmatkailu sopisi kuitenkin alueen luonteeseen, sillä kalastus ja metsästys sen pääkäyttö. Mahdollisuus olisi käydä ja jakaa tietoa em. perinteestä. Eräperinne säilyy, kun mennään lihasvoimin.	-
Palveluvarustus, tuvat ja polttopuut	
Pitkokset 1,4 km tuovat väkeä ja häiriötä alueelle.	- Keskellä aluetta ne ovat herättäneet vastustusta, eikä niitä ole PP:n ymp. keskus eikä Lapin ymp. keskus lausunnoissaan hyväksyneet. Heidän lausunnoissaan kehoitettiin suhtautumaan varoen tällaiseen rakentamiseen ja pyydettiin selvitystä Natura-lajeihin.
PP:n lintutieteellinen yhdistys, 164 Lito-kairan kulkijaa vastustavat, mikä on pointti tässä? Mitä varten on lähdetty rakentamaan?	- Alueella on toki muitakin käyttäjiä kuin äsken mainitut; myös heidän toiveensa huomioidaan ja pyritään löytämään vaihtoehtoja, jotka palvelisivat mahdollisimman monia. Rakenteilla pyritään myös suojelemaan aluetta, estämään kulumista sekä poistamaan luvattomia rakenteita ja niistä aiheutuvia lieveilmiöitä.
Kunta lähtee siitä, että järkevä käyttö sallitaan, ei se yhtään ylimääräistä kulkaa tuo. Alkujaan ymp. keskuksen edustajat olivat samaa mieltä, kanta on muuttunut. Kunta haluaa, että tavallinen ihminen pääsee sinne helposti. Joku järkevä vaihtoehto tälle on löydettävä! Jos se jää, niin miksi edes koko projekti on? Ranuan kunta lähti mukaan, että ranualaiset pääsisivät alueelle; ei ihmisiä pilvin pimein, vaan ennen muuta lähivirkistystä, että saadaan rahoille vastine, ja asukas saa sateelta suojan tai voi käydä lintutornissa.	-

Rakentamisen vastustajat ovat tulleet vastaan, on mietitty pää sauhuten, mitä vaihtoehtoisia rakenteita voisi esittää laitaosiin, että minkälaista matkailua laitaosilla... - Kyllä tässä molemmin puolin on pyritty kompromissia löytämään. Jos ajatellaan hankkeen lähtötilannetta, jossa kaavailuissa oli pitkä yhtenäisesti pitkostettu ja maastoon merkitty retkeilyreitti, ja nyt ollaan tultu maastoon merkitsemättömään, ainoastaan lyhyitä pitkospätkiä sisältävään vaihtoehtoon, niin kyllähän projekti-ryhmän ja yhteistyökumppanien puolestakin on pyritty kuuntelemaan myös luonnon-suojelupiirin ja muiden rakenteita vastustavien tahojen mielipiteitä ja huomioimaan ne, siinä missä muidenkin alueen käyttäjien.

Mutta Tervonojanvarren polusta luovuttiin.

- Ei haluttu aluetta halkaisevaa reittiä.

Pitkospuut ovat vanhan säilyttämistä, koska kairan alkuperäinen käyttäjäkin on niitä sinne tehnyt kulkuaan helpottamaan, niin kyllä ne sinne aidosti kuuluvat.

-

Kyllä, totta ja ei pikitien käyttäjä tuu sinne piipahtamaan, vaikka siel olis pari pölkkyä.

-

Pitää olla joku paikka, johon ei rakenneta! Joku alue jätetään rakentamatta, jotta erämaisuus säilyy.

-

Rakentaminen ei vaikuta pätkääkään siihen, onko luvattomia kämppiä.

- Kyllä se vaikuttaa, sellainen kokemus meillä on.

Erämaahan eivät hirsilaavut ja pitkokset kuulu, ne ovat irvokkaita.

-

Mutta eikö ole parempi, että siellä alueella on vaan yksi irvotus kuin että siellä olisi useita, pressut siellä täällä. Uskomus on, että jos huoltopaikkoja ei ole, niin leiri pannaan pystyyn. Alueella, jossa laavuja on niin lähiympäristö pysyy siistimpänä!

-

Pitkokset ja Haaramaan laavu eivät ole ratkaisu, kelojen pätkiminen vaan kiivastuu.

-

Litohovi ja Kaljatie toivat räihinäporukkaa. Niin voi käydä myös nyt.

- Ei ole sama asia kyseessä. Litohovi oli metsäautotien vieressä. Vaikutus ei ole sama, jos 25 km reitti kiemurtelee ydinosille, sinne eivät huru-ukot jaksa kulkea, eivätkä viitsi.

Totta, alue itsessään pakottaa jo käyttämään tiettyjä reittejä; ihminen menisi siitä joka tapauksessa, vaikka ei olisi ohjattua reittiä.

-

Laavut ja pitkokset ovat kyllä rivan näköisiä. Voisiko niitä rakentaa sievemällä kädellä? Aika tietysti silittää ne sinne. Nykyajan pitkospuut ovat kuin moottoriteitä, ennen pyöreät puut.

Aivan, samaa mieltä ollaan, että nämä "vanhan ajan" pitkokset ovat esteettisesti kauniimmat, mutta turvallisuus-syistä on pakko rakentaa tietyn standardin täyttäviä, siten kuin ymp.- ja laatu-järjestelmässä määrätään.

Pitkä reitti

Tuolla linjatulla pitkällä reitillä ei ole valmiita pitkoksia!

-

LIITE 2. 3(14)

- Kyllä se menee vanhaa polkua ja pitkoksia on suuri osa: Tervolta tuonne Honkakosken kohdalle, Honkaiselle asti on pitkoksia! -
- Miksi tämä reittilinjaus ei mene vanhaa Honkakosken polkua? Honkainen, Rapalampi, rakkamaihin ja Kuivaniemelle? Miksei siis vanhaa Honkakosken polkureittiä voisi ottaa käyttöön? - Koska ei haluttu tehdä alueen halkaisevaa reittiä, mutta myös lajistolliset syyt olivat esteenä. Ajatus sinällään olisi ollut erittäin hyvä ja mielenkiintoinen.
- Ranuan kirkon vihkiäisiin mentäessä porrastus oli uusi. -
- Monella on se mielikuva että sinne kairaamaan tehdään maantie, ei tiedetä, mitä se reitti merkitsee... - Totta, todellisuudessa ei tiedetä, mitä tämä reittisuunnitelma käytännössä tarkoittaa. Uutisointi aiheesta on ollut kirjavaa ja osin harhaanjohtavaakin.

Onko tämä rengasreitti vaihtoehto sille poluttomalle reitille? - Tavallaan.

Luontomatkailu ja virkistyskäyttö

Kuinka säilytetään erämaisuuksia ja matkailu? Jotta luonto säilyisi, niin keskitetään suomatkailu/virkistys Tervonsuon tuntumaan ja tätä lintutornin + laavun + luontopolun kokonaisuutta täydennettäisiin tarvittaessa kodalla ja/tai pyörätuolilla kuljettavalla reitillä, jossa esim. katselutasanne. Kun matkailua ei ole muualla, voidaan rauha ja erämaisuuksia alueella saada säilymään. - Eli erämaisuuksien ja hiljaisuuden sekä suomatkailun/ aluetuntemuksen tavoitteet olisivat näin ollen yhdistettävissä?

Jos alueella liikkumista ei rajoita, niin miten hiljaisuus ja erämaisuuksia on mahdollista toteuttaa ja saada säilymään samalla, jos sinne viedään ihmisiä matkailumielessä tai helposti. Mahdoton yhtälö! -

On kaavailtu yhtenäisempää pitkostausta, sekä nuotiota + Harmaan laavua. Minimivaatimus, eikö se ollut? Koska sitä lähdetään rakentamaan? - Haaramaan laavu ja pitkokset ovat jo lainsäädännössä.

Tämä laavu sijaitsee arveluttavassa paikassa! - Ympäristökeskukset eivät kuitenkaan ole vastustaneet sitä.

Mutta eikö sitä jo kerran eläinten vuoksi siirretty? - Ei ole siirretty.

Hyvä, olisi että käyttö pyrittäisiin ohjaamaan ja keskittämään, mieluummin yksi keskitetty kuin koko kangas täynnä. -

Kyllä vanhat kämpät saa olla ja niitä pidetään kunnossa, ettei keloja kaadettaisi. -

Oletteko pohtineet, mitä rakentamista virkistyspolulle tehdään? - Ei tarkemmin, mutta käytännössä se tarkoittaisi yhtä taukopaikkaa sekä merkittyä ja yhtenäisesti pitkostettua reittiä, jota pitkin voi tehdä sellaisen n. päivän tai muutaman tunnin kestävän retken.

Vieko Ranuan kunta alueelle pyörätuolipoltilaita? - Näistä asioista sovitaan INVA-liiton kanssa, heiltä tulee ehdotuksia alueista, joille on kiinnostusta päästä. Nyt esim. Oulanka POKAn alueella on tällainen kohde.

Ranualaiset ovat tuon alueen (Haaramaa) suurin käyttäjäryhmä.	-
Rakennetaanko Pudasjärven puolelle?	- Kuivauslampi, Äijölle nuotiopaikka (luontorakentaminen Pudasjärven puolella on keskitetty Olvassuon kohteelle).
Voisiko Raatosuon yli panna vaan yhden puun ja siitä pitäisi mennä, elämysmatkailua!	-
Hillamiehet ja poromiehet, pääsy kairaani taattava!	-
Kelkkareitit?	- Suuntaus on se, että uusia ei tehdä, ja vanhoista pyritään pääsemään eroon.
Kulttuuriarvot ja niiden suojeleminen	
Kaijonjärven kämpän rauniot tietävästi Kaijonjärven länsipuolella, jäljet nykyään vaikeasti havaittavissa.	-
Vanha Litjon kämpä, säilytetäänkö se?	- Jos se säilytetään, niin se pitäisi a) siirtää kuivalle maalle ja b) kunnostaa.
Kuinka kaukana se uusi Litjon kämpä sij. rannasta?	- 150 metriä.
Entä jos sen vanhan siirtäisi uuden yhteyteen? Usein metsästysporukat ovat siellä samaan aikaan ja koirat riitaantuvat keskenään.	-
Ja jos sen nimeäisi varastoksi, niin eikö vastuu siinä yöpymisestä siirry käyttäjälle?	-
Litjon kämpällä on merkitystä, se kaikista vanhin on ollut siinä ojaniskalla.	-
Opetus ja tutkimus	
Kuinka paljon on ollut kävijöitä lintutornissa? Koulut saattaisivat olla kiinnostuneita, ja kaipaisivat ehkä opasta. Luontoteemapäivät.	- 200 kävijää elokuussa (arvio). Voidaan järjestää esittely kouluille esim. kevään alussa, jotta voivat sitten itsenäisesti aluetta paremmin hyödyntää.
Kartta, nimistö, Ulkulampi. Ulku tarkoittaa vinoja seipäitä, joihin verkot on ripustettu ja kalat otettu pois. Rahkaräme, siellä niitä on vielä pystyssä.	-
Litjo, mihin on nimi hävinnyt? Akanlampi versus Akonlampi.	- Nimistö muuttuu ajan saatossa.
ASMUNTIN KOULUN YLEISÖTILAISUUS 15.3.	
Yleistä	
Olen huolissani Life-hankkeista yleensä, sillä ne rakentavat ympäristöä, pitäisikö nämä rahat käyttää suojeluun.	- Myös rakenteet osa suojelupyrkimyksiä – kulumisen estäminen jne. Tässä hankkeessa on myös mittavasti esim. ennallistamista ja lajistokorjauksia.

LIITE 2. 5(14)

Metsästys ja kalastus

Paikallisten metsästysoikeudet alueella turvataan parhaiten sillä, että reittejä ei sinne laiteta. -

Salametsästys kairassa, en ole koskaan törmännyt. -

Lupametsästys on tärkeimpiä kohtia tässä, hyvä, että se otettiin esille. Syyskuussa MH myy Pudasjärven puolelle lupia ulkopuolisille, ja käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että metsästäjätiheys voi olla 20 per neliökilometri, se ei vastaa tätä erämaisuuden vaatimusta, että voisi kulkea kohtaamatta ketään. Ja kun kaikki änkeävät samaan kohtaan, ei metsälintutiheyskään ole kovin kaksinen. Kolmanneksi ei paikkakuntalaisille jää minkäänlaisia mahdollisuuksia. Isot suoje-alueet tulisi rajata, ja luvat myydä sinne erikseen. Jotkut olisivat valmiita maksamaan korkeampaa hintaa sinne päästäkseen. - Totta. Lupametsästysasia ei ole kaikin osin hanskassa, se keskittyy usein suojealueille, vaikka luvat on myönnetty laajalle alueelle; tämä käsitellään HKS:ssä, vaikka lupien kiintiöintiä ei siinä kuitenkaan ratkaista. Jotain tehdään, ja ratkaisuja etsitään MH:n sekä riistanhoitoyhdistysten kanssa.

Palveluvarustus, tuvat ja polttopuut

Ovatko kämpät aina auki? - Kyllä, ne toimivat autiotupaperiaatteella.

Vesilinnun pyynnissä leirydytään siihen, mikä on tarkoituksenmukaista, ja siksi Äijönjärvi vaatisi jonkun laavun tms., joka ohjaisi leirytymistä. 10 pistettä, sillä se saa sikailun kuriin! - Sinne on tulossa ko. varustus.

Kun kunnat panostavat, niin heillä on kyllä sen suuntaisia ajatuksia, että kuntalaisten mahdollisuudet paranisivat. - Näinhän se varmaan on.

Syrjäojan kämpä, onko se huomioitu? - Sen kohtalo on tullut esiin, muissakin yhteyksissä. Ja on ajateltu, että jos sen vaan annetaan olla, mutta siinäkin saattaa piillä vaara, että joku kunnostaa sen ja silloin MH:n vastuulla on sen turvallisuus ym. seikat.

Entä jos siihen laittaa kyltin, käyttö kielletty, käyttö omalla vastuulla. -

Entä Harmaan hallinnan siirto? - Miten voidaan siirtää, kun ei tiedetä rakentajaa? Eikä MH maanomistajana voi suosia luvattomien kämppien rakentamista.

70-luvulta Litokairassa retkeilleenä voin sanoa, että se on poikkeuksellisen hieno ja luonnontilainen erämaa, ja kaikenlainen rakentaminen vähentää tätä arvoa. Vastustan siksi merkittyjä reittejä kairassa, kämppiä on kuitenkin oltava jonkun verran ja puuhuollon toimivuus on tärkeää, että kelot eivät lopu. -

Nyt kun Litjolle on tulossa uusi kämpä, niin kairankulkijat ovat kantaneet huolta siitä, onko kämpästä tulossa liian suuri. Suuren kämpän lämmitys vie puuta ja kestää. -

Mutta, hei siinä on se pieni kämpä, pidetään sekin! Mutta sillekin pitää saada puuhuolto. Luvaton kämpä – tutustuimme siihen ja nyt MH suunnittelee laavua samalle alueelle, josta luvaton rakenne löytyi. Avolaavu ei anna kuitenkaan samanlaista sääsuoja kuin kämpä. Tämän ottamista MH:lle kannatetaan. Idea luvattomista kämpistä ei

ole mielestämme hyväksyttävä, mutta tämä on poikkeus. MH on niitä muita polttanutkin.

Eikö polttopuuhuolto pelaa? V. -90 huoli keloista, piti viedä sinne omat puut kelojen suojelemiseksi. -

Se on vaan hyvä, että Litjon kämpppä on suuri, muuten saarekkeissa olisi väkeä. Kämppä on tähän mennessä aina ollut täynnä. -

Pilkillä ollessa olen huomannut, että lapsiperheet eivät mahdu yöpymään. -

Pitkä reitti

Pitää olla suunnitelmallista, muuten menee holtittomaksi. Siellä, missä liikkuminen, sinne ne normit. Jos suunnitelmalliset reitit, niin myös suunnitellut tulipaikat pitäisi olla ja ohjeet siitä, miten tulen kanssa käyttäydytään (puuhuolto). -

Mihin se reitti menee Korpivaaran tieltä? -

Onko puita jo ajettu pitkää reittiä varten? - Ei, ne ovat lanssissa.

Onko tällä reitistöllä sitten paineita laajeta, esim. Honkakosken kautta? - Suunnitelmien mukaan se olisi syrjävyöhykettä, eikä täten mahdollista.

Suurin trafiikki on Honkakoskelta. -

Kaljatiestä ei ole mitään suunnitelmia? -

Korpijärven tien päässä, olisiko käyttöalue? - Se on ollut mukana pohdinnoissa.

Isolla Korpijärvellä on ollut kämpppä ennen. -

Kämpän koko on yhdentekevä, koska Metsähallituksen toteuttamana se on joka tapauksessa tyyliön. -

Jos pitkospuut rakennetaan, niin laita-alueilla se on ok. Keskelle laitettuna en näe järkeä. -

Pitkospuihin liittyen jos jotain rakennetaan, niin se ei ole enää erämaa; mutta toisaalta itse on siellä huono osaamaan, ilman pitkoksia ei osaa. Kaksipiippuinen juttu. -

Luontomatkailu ja virkistyskäyttö

Tulee muistaa, että jonkin luontomatkailun tulot voivat olla näiden luonnonalueiden varassa. Lintujen seurantaan ja valokuvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pelkästään EU:ssa on kymmeniä tuhansia luontovalokuvaamisen harrastajia. Valtavan iso mahdollisuus tämän alueen kannalta luontomatkailun näkökulmasta. Sillä on kasvuvaraa, toisin kuin esim. metsästys. -

LIITE 2. 7(14)

Nämä pullealompakkoiset käyttäjät eivät kaipaa rakenteita. Juuri se on ideana heidän Litokairaan tulossaan. Suolla liikkumisen opastaminen tuntuu turhauttavalta, jos siellä on pitkoksia vaikka pienikin pätkä. Laidalla olevat rakenteet eivät vaikuta samoin, mutta ytimessä olevien vaikutus ihmismieleen on tuhoisa.	- Minkälaisia rakenteita vaatisi Luhdan visioima valokuva-matkailu?
Rahakäyttäjät: Tervonsuo on heille riittävä. Rahamiehet eivät mene syvemmälle kairaan. Se on paikallisten lähivirkistystä. Pitäisi olla jäljellä alueita, joita ei ole rakennettu täyteen! Sillä rakennettuja kyllä löytyy tarpeeksi. Oivassuo ja L-kaira ovat juuri niitä alueita, että toivoisi "joka mutkassa ei olisi jotakin".	-
Alueet houkuttelevat erilaisia ihmisiä, koska niillä on eri imago. Litokairan imago on se juttu mikä vetää, ja tämä liittyy vahvasti erämaisuuteen. L-kaira houkuttelee niitä, jotka ovat sen kuvissa nähneet ja he haluavat nähdä sen sellaisena kun se on kuvissa. Maksukykyisiä turisteja siis alueelle riittää. Tämän tyyppinen matkailu ei myöskään kulu- ta tai ole paikallisilta pois siinä, missä ehkä hillatulo.	-
Erilaiset alueet houkuttelevat eri ihmisiä, esim. Oulanka. Tietyt hlöt jne. Alueet pitää profiloida huomioiden tämä.	-
Joskus pitää saada lupa teltan pitoon vaikka viikoksi.	-
Korpivaaran välittömään läheisyyteen voisi pieni merkitty reitti olla eduksi, siinä on jo polku, lähivirkistykseen tarpeisiin juuri.	-
Hirvipirtti Litokairan kupeessa, jonne on myös rakennettu sauna tarjoaisi tukikohdan jollekin, joka haluaisi ryhtyä yrittämään Liekokylässä.	-
Luonnossa kulkeminen. Isä oli innokas erämies, hän opasti, että maastoon ei voinut jäädä merkkejä, kaikki merkit hävitettiin, jos nykyään jaksetaan viedä pullo maastoon, niin eikö niitä jakseta tuoda poisikin. Jalan- jälkiä nyt jää, mutta leiripaikka jätetään muuten niin, että sieltä ei löydy olemisen merkkejä.	- On totta, että tavat ovat huonontuneet. Juuri tämän vuoksi teemme huollon piiriin tulevia rakenteita, että saataisiin luvaton puunotto sekä roskaantuminen hal- lintaan. Rakentaminenkin on siis luonnon parhaaksi tehtävää työtä.
Määrätynlaiset ihmiset sotkevat. Erämies ei sotke.	-
Pitää muistaa, että vaikka suunnitelmiin kirjoitetaan mitä, niin totuus on toisenlainen: Litokairan laidalta ei avaudu huikkeitä näkymiä. Hiljainen rauha erämaahankin saattaa olla hakusessa, kun näitä reittejä pitkin pääsee metsälle liian helposti; siksi pitää ottaa huomioon myös että luonnon monimuotoisuus ei tämän takia heikkene. Ettei käy kuten Martimoaavalla.	-
Kuormitus syvän luonnon puolelta pois, se rauhoittaa käyttöä, ei se taas reunassa ke- tään haittaa. Reuna-alueet keräävät laiskimmat, lapsiperheet, ne soveltuvat nuorille ja sitten taas vanhemmille.	-
Ei kannata mainostaa kairaa tai ohjata sinne ryhmiä, siellä on jo kävijää ihan tarpeeksi etelää ja ulkomaita myöten.	-

Vast: 40 vuoden aikana olen kulkenut kairaa. Nyt on tarkoitus lisätä käyttöä, niin olen ymmärtänyt? Kaira on niin laaja, sinne varmaan sopii ne pienet palat pitkoksia, mutta ne, jotka eivät niitä siedä, niin voivat kiertää ne. Monenlaista käyttäjää on. Toive, että erilaiset, vähän heikompiuntoisetkin pääsisi.	-
Lintutorneja on joka paikka täynnä. Myös rakenteiden tulee olla L-kairan näköisiä.	-
Ei kai suunnitelma rajoita paikallisten käyttöä sitten myöhemmin?	-
Liikenne ja liikkuminen	
Onko Tervontietä parannettu?	- Ei, sehän on yksityistie.
Moottorikelkkailu	
Mistä moottorikelkkareitti kulkee?	- Kuivaniemen puoleisen "sarven" läpi.
Luonnonsuojelu ja hoito	
Jos tavoitteena on erämaaeläimistön hyvinvointi ja monimuotoisuus, niin se, mikä tätä tällä hetkellä eniten rassaa on sivuilmiö pienriistan metsästys ja sen uhkaavat lieveilmiöt. Esim. kun hanhen metsästys runsastui, niin mustalintu häipyi kairasta. Ja niitä vielä ammutaan joko vahingossa, mutta silti hämmästyttää, kun tietää mitä sanktioita niiden pyynnistä seuraa. Hanhet sinänsä eivät ole uhka, mutta myös roskaantuminen. Lentokone-matkailu.	-
Kesällä kun menee, lentokoneet laskeutuu Litjoon tai Äijöön. Kaljaukkoja mekastamassa.	-
Opetus ja tutkimus	
Ylisuuret nuotiot, roskia, villejä leirejä. Asennekasvatuksen paikka.	-
Muuta	
Erinomaisen hyvää suunnittelutyötä, kunhan unohdetaan ne pitkokset sinne keskelle. Ei ole olemassa mitään korvaavaa aluetta, jokainen metri on pois sieltä, se ei ole uusiutuvaa.	-
OIJÄRVEN SAMPOLA NUORISOSEURAN TALON TILAISUUS 17.3.	
Iso Litjo on alueen paras järvi. MH istutti sinne sika, mut sit ne sieltä vietiin; se on hyvä järvi, missä voi kasvattaa kalaa.	- Nyt kun alue on Naturassa ja Litjojärvikin on luontotyyppiä humuspitoiset lammet ja pikkujärvet, niin vieraiden kalalajien istuttaminen sinne ei ole enää mahdollista.
Hassisen Väinö patosi Litoa ja nosti veden pintaa, niin ei kalat kuollu, vaan kasvo hyvin, ja niin Väinö kanto porukalle ruoan sieltä!	-
Jalokalan istuttaminen ei ole mahdollista, mutta sen sijaan siellä on suuria ja hyvänmakuisia ahvenia.	-
Tervonjärvellä on isoja ahvenia, muutetaan sinne!	-
Metsästys, miten se on..?	- Ei ole tulossa rajoitteita.

LIITE 2. 9(14)

- Eihän lupia myydä ulkopuolisille, muuta kun paikkakuntalaisille? -
- Ennen sai Yli-Olhavasta ostaa luvan. -
- Kun lupamyynti alkaa elokuussa, saattaa kestää tunnin ennen kun läpi pääsee, vaikka kolmella puhelimella on soitettu. Alueet on rajattu isommiksi, mutta metästyspaine kohdistuu silti tiettyihin paikkoihin. Entinen menetelmä oli parempi, et oli niitä pieniä alueita. - Tämä koskee ennen muuta siis pienriistaa, kanalintu/vesilintukannat. Tiedot lupamääristä on. Lupien kiintiöintiä tullaan selvittämään yhdessä mm. Kuivaniemen riistanhoito-yhdistyksen kanssa.
- Kun paine on kova, niin eikö saisi metästykiintiön kairaan? - Se on yksi mahdollinen vaihtoehto.
- Lentoliikennebisnes tuo kalastajia, ne lyö verkkoja veden täyteen, ja viime kesänä kolme eri kertaa hillastajia tuotiin vesitasolla. Eikö voida mitään tehdä? - Tämä on ongelmallista, mutta sille emme oikein voi mitään. Lentoliikenteen rajoittaminen vaatisi rajoitusvyöhykkeen perustamista ja sen myötä muitakin liikkumisen rajoituksia.
- Palveluvarustus, tuvat ja polttopuut**
- Minun ja meidän perikunnan puolesta... Tein pari sattaa metriä pitkospuuta omaan suohon, ne on painunut suohon, aikaa kesti, sitten painu suohon. -
- Jos rakentaminen aloitetaan, niin sitten ilmaantuu niitä, jotka vaativat lisää. Erämaisuus on A ja O. Life-hankkeissa rakenteiden pitää olla luontotyyppien ja lajiston uhkien poistoa varten, ei päinvastoin. -
- Jos alueen käyttö lisääntyy, eikä reittejä ole, niin kyllä se alue kuluu. Ne, jotka tykkää rämpiä Raatosuolla, mikä missäkin voi sen tehdä, mutta isolle osalle kansaa tuodaan luonto nähtäväksi ja koettavaksi, kun siihen on lähdetty. -
- Hippiäisetkin tekee rumaa jälkeä, kun ne kaataa kuusen ja tekee rakotulet, ottaa kuvia ja sitten myy kuvat. Silloin kyseessä on vaan jonkun oman edun tavoittelu. -
- Keskustelu on saamassa juupas-eipäs -luonnetta. Se on totta, että kohta ollaan liikunta-rajoitteisia, eikä enää päästä näihin erämaahommiin, ne pitää vaan kaivaa muistoista. Mutta se ei välttämättä tarkoita, että pitäisi saada rakenteita. Kun kunto huononee, on kuitenkin soita, joita pääsee näkemään autolla, esim. Kuivajokivarressa, voi ajaa autolla ja pääsee näkemään rauhoitettuja lintuja. Tietä joudutaan ehkä parantamaan. -
- Aika rajallisesti ja varovaisesti pitäisi lisätä kulkumahdollisuuksia kairaan. -
- Ehdottomasti karttaan merkitty reitti turvallisuuden takia. -
- Teuvo-vainajan tekemä kämppä Litojoen suussa, joka paloi -91, niin kyllä sitä rupesi hongat kaatumaan järven ympäri ja tulipaikkoja oli ympäri järveä, puuhuolto on hyvä olla, tulipaikka. Sillä se suojelee luontoa, et on tavaraa ja paikat. Olis hyvä, et se liiteri säilyis, mikä Litjolla on, se happoteräskamina. Sillä on perinteitä. Honkakoskelta vaikka hiihtäen tultaessa se on kuumentanut juoman. Näin kaira tarjosi taas mahdollisuuden silmälle ja mielelle lepoon. -
-

-
- Tervolle tehtävä merkitty reitti säästäisi luontoa, että ne ei harhailisi ja tekisi nuotioita joka paikkaan. -
- Litjon liiteri, eihän sitä omista kukkaan? -
- On seurattu suunnitelmaa. Tavoitteena on, että alueen erämaisuuutta ei rakentamisella muuteta. Pitkospuuvaihtoehdot voivat uhata tätä. Alueen arvo ja erämaisuus tulisi pitää ensisijaisena kaikessa käytön suunnittelussa. Kämpät ja tulipaikat, jotka ohjaavat kulkua ovat ok, ja niiden puuhuolto vähentää kelojen kulutusta. -
- Litjon kämpppä 8–9 m pitkä, mitä tarkoitusta varten kairaani laitetaan niitä? Kulkijat ovat siellä yksin tai pienissä ryhmissä. Talvikäyttö aiheuttaa ongelmia, entä puuhuolto? Litjohovi, sen siirrosta puhuttiin ja se edusti kuitenkin maksimikokoa. - On tullut toiveita, että Litjolla olisi yksi iso tai jopa kaksi kämpppää, nyt siellä on yksi 8 miehen mentävä sellainen. On totta, että talven ensikäyttäjällä kestää saada lämpö tupaan. -
- Kämpän koko, on väärin jos se tehdään johonkin tarpeeseen nähden, Lapissa autiotuvan käyttö perustuu siihen, että siellä käydään, edelliset lähtee ja niin se homma pyörii, koko ei saa olla itsetarkoitus. Tupa on ohikulkupaikka, joka ei saa olla talvilomakohde. Yksi yö-periaatteella. -
- Pitkospuuta on aina ollut erämaassa, vanhaan malliin lähestyttiin asiaa. -
- Oletteko panneet merkille, että pojat lautailee skeittilautoilla, ei kannata rakentaa valmiiksi mitään. Ei valmiiksi rakennettuja, sitä paitsi MH:n pitkokset on rumia; kriittiseen määrään paikkaan ehkä, muuten mahdollisimman vapaata liikkumista, ei pilkoteta, että mistä saa mennä! -
- TV näytti kairan luvattomasta rakentamisesta. Entä kämpän säilyttäminen? Haaramaan laavun siirto palvelisi sillä paikalla, jos joku haluaisi olla mieluummin lämpimässä kämpässä kuin kylmässä laavussa. -
- Kämpän voisi siirtää, tuskin omistaja tulee ilmoittautumaan. -
- Kun te viette puita Litjolle, niin eikö samalla voisi kantaa puita sinne pienelle kämpälle? -
- Pitkä reitti**
- Ei sinne kannata mitään tehdä, luonnonrauha häiriintyy. -
1. kerran kulkenut kairassa v. -68 ja kyllä ne pitkospuut märimmissä paikoissa on tarpeen. Muuten palo- ja pelastuslaitos joutuu hakemaan ne pois ihmisten turvallisuuden takia. Me tarvitaan ne kohta itekin, ei sitä liiku enää kuin ennen. Miksi te ootte niin itsekkäitä, että sinne ei saisi päästä muuta kun hyväkuntoiset? -
- Palopäällikölle: Nykytilanne se estää porukkaa lähtemästä, joka saattaa sinne lähteä ja sitten eksyä. -
- Kun ympärilleen katsoo, niin ei täällä enää paljon nuorempaa polvea näy. Me aletaan olla uusavuttomia, tarvitaan opastettuja juttuja. -
-

LIITE 2. 11(14)

Jos kartalla esitetään, et siel on reitti, niin polkukin muodostuu sehän on päivän selvää. Tekijä, joka muuttaa kairan luonnetta nykyisestä.

-

Luontomatkailu ja virkistyskäyttö

Virkistysvyöhyke, mitä se merkitsee? Esim. rakentaminen, pitäisi antaa enempi esimerkkejä L-kairan kannalta, mitä se tarkoittaa käytännössä, että voisi ottaa kantaa.

- Suunnitelma on ns. maksimisuunnitelma; kaikkea, mitä on esitetty, ei välttämättä tehdä.

Jos opastuskeskus tulee, niin se menee lähikuntien käyttöön, ja niiden jotka pystyy rahaa tekemään. Mut jos nykytilaa pikkuisen petrais, niin lähikuntalaiset olis ihan innoissaan!

-

Kun vuonna -65 Honkaiselle lähdin haukia kiusaamaan, niin Kivijoki on rajoite, ei ole selvää menoa isolle Liijolle. Alue on täynnä jälkiä, mutta ei ne enää näy, urat on tuttuja, vanhat pitkokset lähti Sumusuon päästä pohjoiseen.

-

Ei kai sitten, jos se reitti tulee, niin ole pakko kulkea sitä pitkin?

- Ei missään tapauksessa, jatkossakin alueella saa liikkua miten tykkää – tuli pitkoksia eli ei.

Hyvä merkitsemistapa: vanhat pilkkapolut.

-

Entä, jos Kivijoen yli tehtäisiin riippusilta? Sinkit olisi valmiina!... Poistaisi pääsyn alueeseen... Katri alkaa olla vanha, ei jaksa enää soutaa, vähentäisi sitä veneliikennettä.

- Sillan rakentamista ei ole harkittu, koska on katsottu, että alueen erämaisyyden kannalta niin massiiviset kulkemista helpottavat rakenteet eivät ole toivottavia.

Virkistysalue, mitä niillä oikein tarkoitetaan? Vaikea ottaa kantaa, kun ei ole tarpeeksi tietoa tähän mennessä.

- Virkistysvyöhyke tarkennus: Voi tarkoittaa tauko-paikan rak. mahdollisuutta, pitkoston mahdollisuutta; Ranuan kunnalla on ollut toive lähivirkistysalueen tukemisesta (lähinnä Haaramaa).

Ranuan kunnan toive, rakenteet; lintutorni, laavu komeessa kuusikossa riittävä matkailuun, jos kunta ja/tai yrittäjä satsaa. Nämä luovat puitteet matkailulle, ne turistit, jotka tuovat rahaa, ei niitä saa kairaan, vaikka köydellä vetäis!

- Niin, ainakin UKK-puiston yrittäjät ovat huomanneet tämän.

Muuta

Entä jos tehdäänkin kelkka-alue koko kairan halki, että päästään vielä vanhanakin menemään, mutta siinä pitää olla alaikäraja!

-

Pysykö alue samankokoisena myös tulevaisuudessa?

- Ei ole suunnitelmassa, että tätä rajausta muutettaisiin (suojelualuekiinteistön muodostus).

Olen vienyt lapsenlapsiakin alueelle, et luonto tulis tutuksi.

-

Suurpetokanta alueella, onko tietoa?

-Ei, MH:nkin tietämys perustuu jälkihavaintoihin ym.

Enemmän pedot kylän lähellä, kylän pinnassa liikkuvat kuin Litokairassa, mutta nämä ovat kuulopuheita.	-
Kuivaniemen puoli on komiaa aluetta, Selkämaan toisella puolella on suota.	-
PUDASJÄRVEN YLEISÖTILAISUUS 31.3.	
Kaiken kaikkiaan on välittynyt sellainen kuva, että yleisön mielipiteillä on ollut vaikutusta tässä hankkeessa; toisin kuin yleensä, jolloin vaan kuullaan, muttei kuunnella.	-
Kuinka paljon teidän sana painaa päättäjäportaassa?	- Kyllä se nyt jonkin verran painaa!
Olette nimittäin sisäistäneet ne asiat Litokairan kohdalta, että pidetään niistä nyt kiinni! Teillä on kuitenkin kovia vastustajia edessä!	-
Syrjäojan kämppäkirjasta luin seuraavan runon: <i>Saavun Syrjään, olen tallessa, menen kotiin, olen Syrjässä</i> . Tämä kirjoittaja oli oivaltanut, mikä sen kairan merkitys on, mikä on Litokairan juttu!	-
Metsästys ja kalastus	
Metsästyksestä sen verran, että nyt kun Sumusuon metsäautotie ennallistettiin niin hyvin, että ei edes askelmitta toimi, niin metsästyspaine on kyllä pienentynyt ja se on hyvä. Vaikka metsästyspaine kohdistuu lähinnä suojelualueisiin, niin niissäkin kuitenkin teiden läheisyyteen.	-
Tuollakin alueella, Olvassuon kupeessa metsästetään hirviä, kun alueen reuna on rajauksessa repaleinen, niin pitää ottaa huomioon, että sinne puolelle voi helposti "lipsahtaa", ja järkevää olisi, että hirvenajo olisi sallittua myös siellä. Entisenä riistanhoitoyhdistyksen virkamiehenä voin sanoa, että muuten törmätään samantyyppisiin ongelmiin kuin esim. Syötteen alueella, tämä voi tulla siis esiin myös Leväsuon alueella.	- Luonnonpuiston osalta metsästys tulee jatkossakin olemaan kiellettyä. Ainoastaan raanaan ammutun hirven lopettaminen ja noutaminen on mahdollista.
Luontomatkailu ja virkistyskäyttö	
Kuten Kuivaniemen kokouksessa tuli ilmi, niin eikö sitä liiteriä saisi mukaan niin, että voitaisiin seurata muutama vuosi, kuka niitä kämppiä käyttää. Honkakosken Katrikin sanoi, että kyllä sinne kämppään kuolee... Ja sitten ryhdyttäisiin tarpeen mukaan toimenpiteisiin ison kämpän suhteen, joko sen pienennysoperaatioon tai laitetaan edes välikatto tms.	-
Näitä kämppiä on kunnostettu. Vanhoja?	-
Olisi ehdotus tähän Syrjäojaan liittyen. Ei siellä ole yöpyjiä kovin paljon, mutta sen hirsikerrat ovat painuneet, uusi kämppää ei koskaan ole niin tunnelmallinen. Olisi hyvä, jos tämän saisi jätettyä ja vielä estettyä niin, että se ei painuisi suohon.	- Syrjäoja, sillä on menneisyys kai niittysaunana. Ja kairasta löytyy näitä muistomerkkejä esim. savottakämppiä. Syrjäoja on ehkä parhaiten säilynyt. Ei lähdetä sitä kunnostamaan, mutta ei hävitetäkään, vaan säilytetään muistona. Otetaan vain kamina pois.

LIITE 2. 13(14)

Miksi laavuja? Laavujen rakentaminen kummastuttaa, eikö niiden kulta-aika ollut jo 10 vuotta sitten, luulisi et siitä olisi jo luovuttu. Se maksaa noin 10 000–20 000 euroa, ja ovat todella rehvakkaita, amerikkalaistyyppisiä, sirous puuttuu täysin. Ei L-kairassa ole koskaan ollut sellaisia, vaan rakentaminen on perustunut järkiperaisuuteen. Laavu sotii sitä vastaan, se on kylmä yöpyä, eikö pieni mökki olisi parempi kuin rehvakas laavu?

Jos Litjon haapaliiteri ois, niin polttopuun kulutus vähentyisi.

Nämä alueet ovat tosiaan henkireikä, ja ihmiset ovat niitä oppineet käyttämään, kuten sanoitte. Mutta nämä ovat tiettyntyyppisiä retkeilijöitä. Heille ongelma ei ole se, että alue ei ole rakennettu, vaan se, jos se on rakennettu. Sillä rakennettuja alueita löytyy yltäkyläisesti. Mitä tulee tehdä, on helpottaa pääsyä alueen kupeeseen, eli saavutettavuutta, mutta pitää itse alue silti vaikeana ja ilman rakenteita. Jos kaikki rakennetaan täyteen, niin ennen pitkää törmätään ongelmiin, jo huollonkin kanssa.

Edustan virkistyspuolta, oikein te olette oivaltaneet tämän alueen (Litokairan) käsittelyn tässä suunnitelmassa, että sen erämainen luonto säilyy ja sitä ei markkinoida retkeilykohteena.

Mitkä tahot olivat ne, jotka pyysivät, että tehtäisiin rakenteita? Sillä kun ihmisten kanssa on juteltu, niin yhteinen näkemys tuntuu olevan se, että ei laitettaisi mitään. Alueen arvo on sen vaikeakulkuisuus, ja sinne menevät ne, jotka ovat valmiita näkemään vaivaa.

- Taustana tälle Pitkän reitin rakentamiselle oli, että näytettäisiin suositeltava reitti, kulkusuunta. Mutta tämän käydyn keskustelun pohjalta joudutaan vielä kerran näitä asioita pohtimaan, ja kyläkokouksissa on saatu hyvää palautetta. Alun perinhän hanke suunnitelmassa oli täysin merkitty reitti, mutta koska se herätti laajaa vastustusta, niin siitä luovuttiin. Ja nyt sitten pyritään täyttämään tämä tavoite esim. niin, että Haaramaan laavu toimii lähivirkistysalueen tukena.

On hyvä, että saadaan rakenteilla ohjattua ihmisiä. Tervo, se jo monelle riittää, mutta toivomus olisi, että kun autosta lähtee ja mitä kauemmas menee, niin että siellä ei olisi ihmisen käden jälkiä eli pikospuita, se tuntuu tarpeettomalta!

Eikö voisi saada parkkipaikkaa Sumusuon päähän pikkuisen sivuun Kaljatiestä, että saisiko sinne auton, vähin kustannuksin tämä syntyisi.

Kaijon lähivirkistysalue, mitä sinne oli tulossa? - Rengasreitin tekemähdollisuus, Haaramaan laavu ja polku; siis Eikö se ole lähivirkistykseen aika mittava? varaus tälle, tehdään vaan, mikäli tarvetta on.

Tämä on hyvin keskeistä aluetta, ja sosiaalinen kestävyys tässä kuntalaisten virkistyksessä tarkoittaa myös viihtyvyyttä. Sosiaalinen kestävyys toimii erämaa-alueella päinvastoin; jos tietää, että siellä on rakenteita, pitää mennä entistä kauemmas, näin ollen perinteisten käyttäjien on kadottava aina vaan kauemmas kairaan. Meidän pitää ajatella, että se on kuitenkin vuosikymmenien työn tulos, että kaira on tossa tilassa: tietömänä ja hakkaamattomana!

Pudasjärven puolella ei ole suomatkailua. - Pudasjärven puolella luontomatkailua ja/tai lähivirkistystä palvelevat rakenteet ovat projektissa keskittyneet Oivassuolle. Miksi sitä ei ole otettu huomioon?

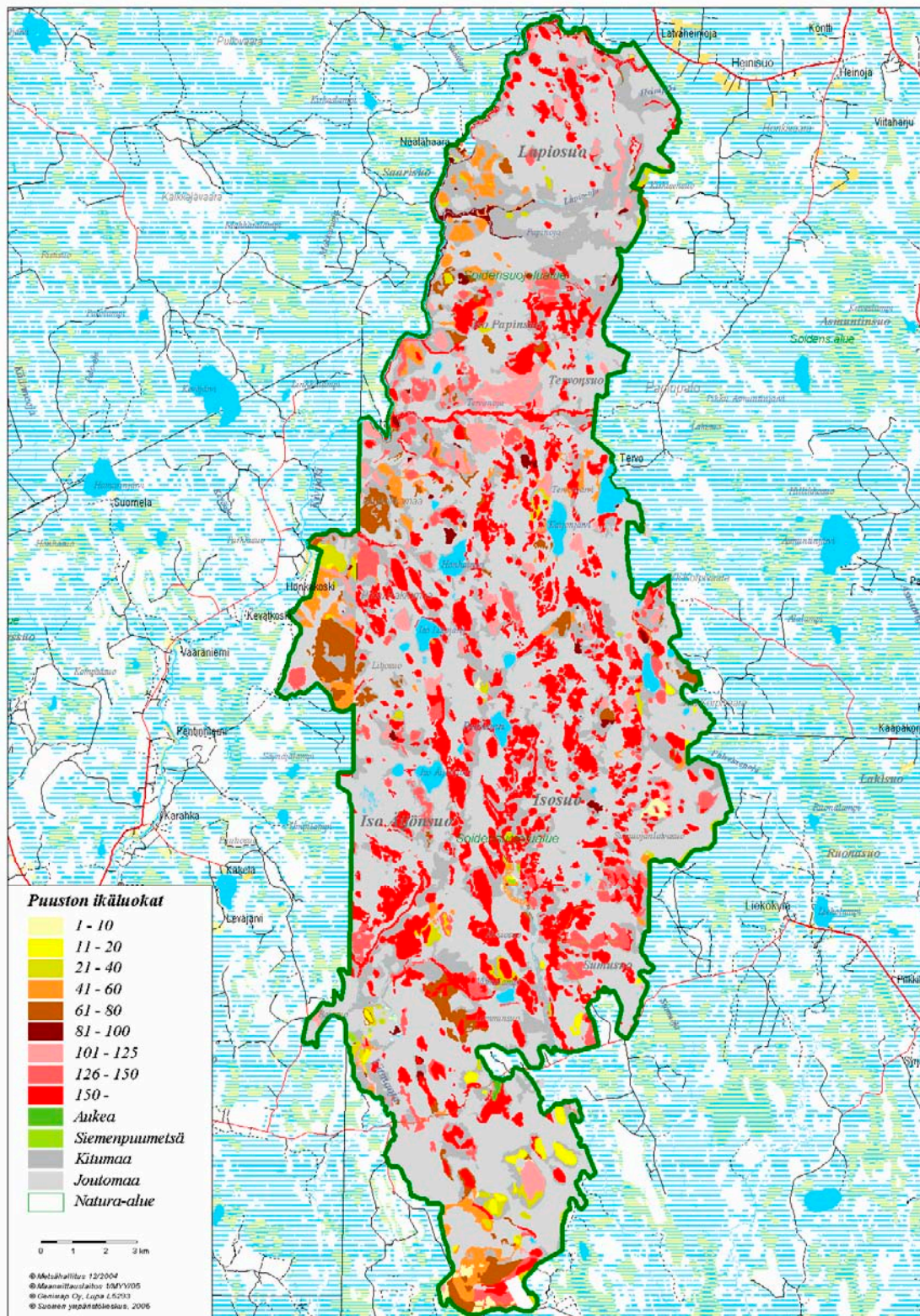
Luonnonsuojelu ja hoito

Kiitän, että olette ottaneet suunnitelmassa niin hyvin huomioon erämaaluonnon; suunnitelma, joka jatkaa entistä käyttöä, pitää matalaa profiilia. Jokainen menköön kairaan, ja valitkoon oman tiensä, sillä siellä, minne ikinä meneekin on kuitenkin tarjoilla samantyyppistä luontoa. Mielestäni pitkospuut eivät ole hyvä tapa lähestyä tätä asiaa. Tämän alueen tyyppi on erämaaluonto, ja siksi katson suunnitelmaa mielihyvällä. Alueella on tutkijoille annettavaa, ja se on kehittyneempien retkeilijöiden alue, joka pitää voida säilyttää sellaisenaan, jolloin sitä voidaan tulla katsomaan aivan Etelä-Suomesta asti!

Muuta

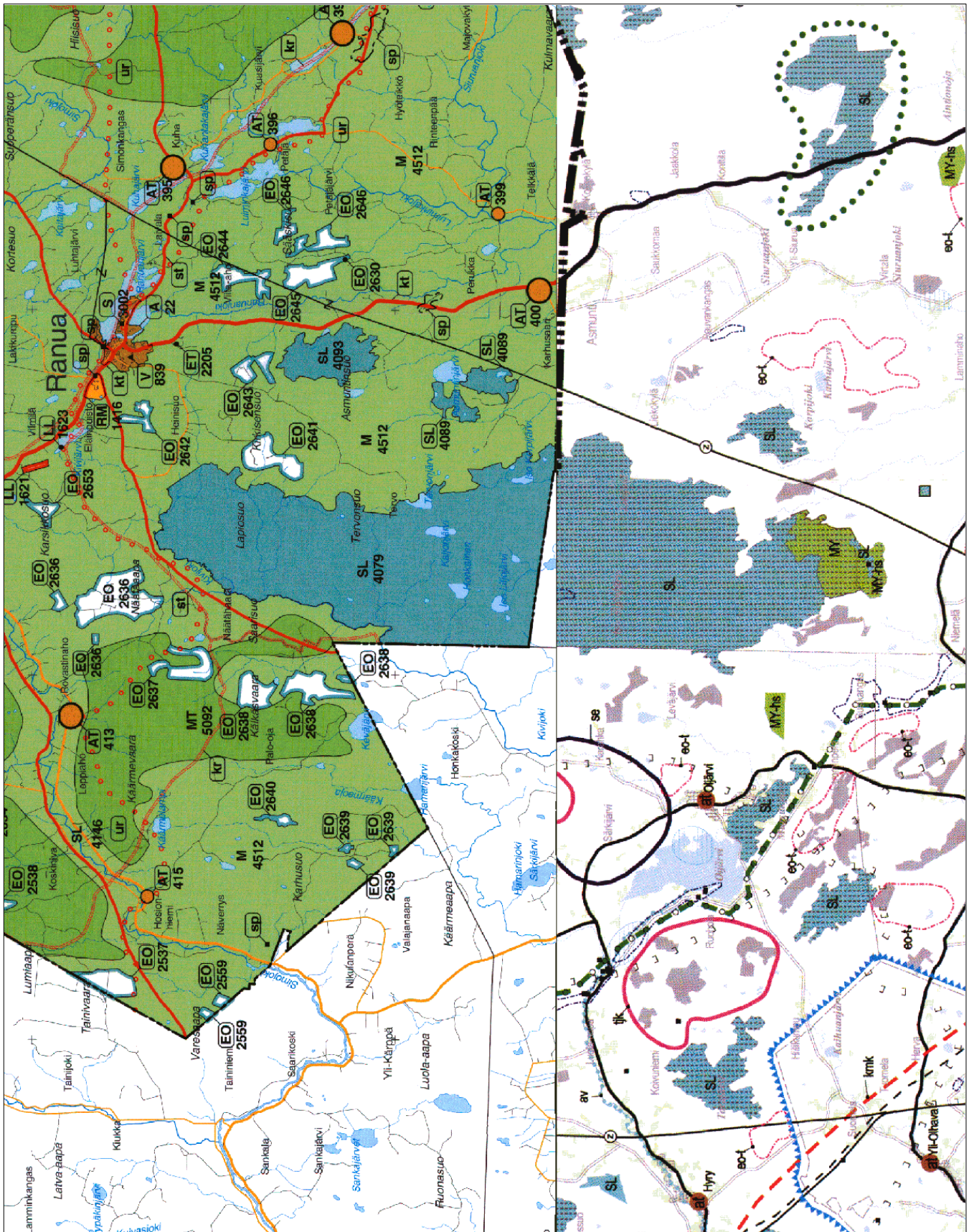
Mikä on yksityispalstojen kohtalo? - Litokairassa on hankimatta kaksi yksityismaan tilaa: Näättähaara pohjoisessa, josta neuvottelut ovat käynnissä, ja eteläpuolella yksi pieni tila aivan Natura-rajauksen tuntumassa, jota ei ole suunniteltu hankittavaksi.

Litokairan metsien ikäluokkajakauma

Maakuntakaavat

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06, © Suomen ympäristökeskus 2006, © Metsähallitus 2006

Ympäristöministeriön vahvistuskirje

19.5.2006

YM 5/5741/2006

Metsähallitus
PL 94
01301 VANTAA

METSÄHALLITUS

24. 05. 2006

1516/623/2004

Viite
Hänvisning

Metsähallituksen kirje Dnro 1515, 1516, 1517/623/2004/11.4.2006

Asia
Ärende

LITOKAIRAN, OLVASSUON JA ISO TILANSUO-HOUSUSUON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMIEN VAHVISTAMINEN

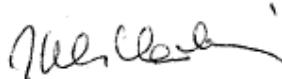
Metsähallitus on viitekohdassa mainitulla saatekirjeellään lähettänyt ympäristöministeriölle Litokairan Natura 2000 -alueen (FI1103827), Olvassuon Natura-alueen (FI1103829) ja Iso Tilansuon-Housusuon Natura 2000 -alueen (FI1200463) hoito- ja käyttösuunnitelmat vahvistettaviksi luonnonsuojelulain (1096/1996) 19 §:n mukaisesti. Ko. Natura-alueisiin sisältyvät Lapiosuon - Ison Äijönsuon, Oravisuon - Näätäsuon - Sammakkosuon, Leväsuon - Kärppäsuon ja Ison Tilansuon - Housusuon soidensuojelualueet sekä Olvassuon luonnonpuisto. Hoito- ja käyttösuunnitelmista on luonnosvaiheessa pyydetty tarpeelliset lausunnot, joiden perusteella suunnitelmia on viimeistelty. Ympäristöministeriöllä on ollut mahdollisuus tutustua suunnitelmasta annettuihin lausuntoihin.

Metsähallituksen laatimat, edellä mainitut kolmen Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmat ovat tietopohjaltaan kattavia ja havainnollisia. Alueiden suojelun perustavoitteena on säilyttää laajat alueet mahdollisimman erämaisina suo- ja metsäalueina. Erityisesti Litokairan alue pyritään turvaamaan erityisen merkittävänä suo- ja metsäerämaana. Samalla alueiden soita ja metsiä ennallistetaan yhä suuremman luonnontilaisuuden ja monimuotoisuuden saavuttamiseksi. Olvassuon luonnonpuisto jää täysin kaikenlaisen kehittämistoiminnan ulkopuolelle, lukuun ottamatta ennallistamistoimia. Ympäristöministeriö katsoo, että alueiden hoidolle ja käytölle asetetut tavoitteet ovat perusteltuja ja kannatettavia.

Hoito- ja käyttösuunnitelmissa on arvioitu, että suunnitelmien perusteella tehtävät toimenpiteet eivät merkittävästi heikennä Litokairan, Olvassuon ja Tilansuon-Housusuon Natura 2000-alueiden luonnonarvoja. Suunnitelmien toteuttaminen erityisesti ennallistamisen ja erämaisyyden säilyttämistavoitteen ansiosta vaikuttaa myönteisesti Natura 2000-alueiden luontotyyppien edustavuuteen ja luontodirektiivin liitteen II lajien suojeluun. Ministeriö katsoo, että hankkeiden vaikutuksia ao. Natura 2000 -alueisiin ei ole ollut tarpeen arvioida luonnonsuojelulain 65 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Samoin suunnitelma turvaa Olvassuon luonnonpuiston perustamiselle asetetut tavoitteet. Ympäristöministeriöllä ei kokonaisuutena ole huomauttamista hoito- ja käyttösuunnitelmista.

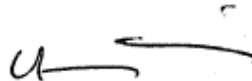
Ympäristöministeriö vahvistaa luonnonsuojelulain (1096/1996) 19 §:n nojalla Olvassuon luonnonpuistoa ja edellä mainittuja soidensuojelualueita koskevat hoito- ja käyttösuunnitelmien osat Metsähallituksen saatekirjeen liitteenä esitettyjen suunnitelmien mukaisina.

Luonnonsuojelujohtaja

Ilkka Heikkinen

Luonnonsuojeluvalvoja

Pekka Salminen

TIEDOKSI

Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan liitot
Ranuan, Kuivaniemen, Pudasjärven, Puolangan ja Utajärven
kunnat
Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiirit

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-510-6 (nidottu)
ISBN 978-952-446-511-3 (pdf)

Julkaisua voi tilata osoitteella:

Metsähallitus
Asiakaspalvelut
PL 36
99801 IVALO
natureinfo@metsa.fi
www.metsa.fi

Puhelin: 0205 64 7702

Julkaisu on luettavissa osoitteessa:

www.metsa.fi/hks